Inhoudsopgave

Leeswijzer 6
1. Hoofdlijnen 7
1.1 Bestuurlijke hoofdlijnen 13
1.2 Financiële hoofdlijnen 15
2. Programma's 28
2.0 Bestuur en Ondersteuning 29
Financiën 36
2.1 Veiligheid 38
Financiën 41
2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat 42
Financiën 43
2.3 Economie 44
Financiën 45
2.4 Onderwijs 46
Financiën 48
2.5 Sport, cultuur en recreatie 49
Financiën 52
2.6 Sociaal Domein 53
Financiën 57
2.7 Volksgezondheid en milieu 58
Financiën 61
2.8Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing 62
Financiën 65
3. Paragrafen 66
3.1 Lokale heffingen 67
Toelichting per belastingsoort 70
Lokale belastingdruk 77
Uitvoering Wet WOZ 79
Kwijtscheldingsbeleid 80
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 81
Gekwantificeerde risico's 82
Niet-gekwantificeerde risico's 85
Weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen 88
Financiële kengetallen 90
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 94

Openbaar groen 95
Beheer en onderhoud wegen 98
Riolering 101
Gebouwen 105
Onderhoud gemeentelijk vastgoed 105
Haven 107
3.4 Financiering 110
Wet FIDO & Kasgeldlimiet 111
Renterisiconorm & leningportefeuille 112
Schatkistbankieren 114
Financieringspositie 115
Omslagrente 116
3.5 Bedrijfsvoering 118
3.6 Verbonden partijen 122
Dienst (SozaWe) Fryslân 124
Centrumregeling Sociaal Domein Friesland (SDF) 125
Fryske Ufjieringstsjinst Miljeu & Omjouwing (FUMO) 126
Veiligheidsregio Fryslân 127
De Waddeneilanden 128
Welstandszorg Hûs en Hiem 129
Afvalsturing Friesland & Fryslân Miljeu Noardwest 130
Kredietbank Nederland 131
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten 132
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) 133
Vereniging van Friese Gemeenten 134
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân 135
Stichting Passantenhaven Terschelling 136
Stichting beheer Schoolgebouwen 137
3.7 Grondbeleid 138
3.8 Openbaarheidsparagraaf Begroting 2025 140
3.9 Geprognosticeerde balans 141
3.10 Personele lasten 143
4. Bijlagen 148
4.1 Uitgangspunten programmabegroting 2025-2028 149
4.2 Baten en lasten per grootboeknummer 151
4.3 Meerjareninvesteringsbegroting 2025-2028 163
4.4 Leningoverzicht 164
4.5 Staat van reserves en voorzieningen 165

4.6 Verdeling toeristenbelasting 168
4.7 EMU-saldo 170
4.8 Begrippenlijst begroting 2025 171

Leeswijzer

Foto: Anna Muijskens

Begroting 2025 (inclusief meerjarenraming 2026-2028) gemeente Terschelling

Via de tegels hieronder navigeer je door de hoofdindeling. Op de volgende wijze vind je makkelijker wat je zoekt:

- Onder het kopje Hoofdlijnen vind je de inleiding en een overzicht van de belangrijkste financiële resultaten.
- Onder het kopje Programma's vind je de programma's. Per programma staat aangegeven wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het gaat kosten.
- Onder het kopje Paragrafen vind je de door het BBV voorgeschreven verplichte paragrafen en een tweetal toegevoegde, niet verplichte, paragrafen.
- De pijlen rechtsboven, naast de paginanummering, kun je gebruiken om door de achtereenvolgende pagina's te bladeren.
- Gebruik de zoekfunctie rechtsboven om snel specifieke informatie over een onderwerp te vinden.
- Met de link onderaan de pagina kun je de originele pdf van de Begroting 2025 downloaden.

Behandeling in de raad van de gemeente Terschelling:

Behandeling Begroting 2025

Via de link hierboven kom je rechtstreeks op de website van de gemeenteraad van Terschelling. Daar vind je 10 dagen voor behandeling van de begroting in de Raadsvergadering alle bijbehorende stukken, zoals het raadsvoorstel, het raadsbesluit en de begroting zelf. Via Terschelling TV is de behandeling van de Begroting 2025 live te volgen op 6 november 2024 vanaf 19:30 uur.

1. Hoofdlijnen

Bestuurlijke boodschap

Voorwoord

“Myn jeaf Schylgerlân”

Algemeen

Traditioneel is de behandeling van de begroting een moment dat gebruikt wordt voor algemene beschouwingen. Over de ‘toestand in de wereld’ en vooral over de gang van zaken in de eigen gemeente. Globale en nationale ontwikkelingen zijn ook van invloed op het leven op Terschelling. We noemen oorlogen, klimaatverandering, technologische ontwikkelingen, (des)informatie via (sociale) media en een toegenomen polarisatie in de samenleving. Een voorbeeld. De behoefte woningen te bouwen is al meerdere jaren een topprioriteit op Terschelling. Maar de huidige stikstofregels beperken de feitelijke kansen woningen te bouwen en de levering van stroom lijkt bij woningbouwprojecten tot eind 2037 heel lastig te worden. In het besef dat we niet alle externe ontwikkelingen kunnen beïnvloeden, is ook duidelijk dat er op Terschelling voldoende uitdagingen resteren om eendrachtig het hoofd te bieden.

Terschelling is een prachtige plek om te wonen, te werken en te recreëren. Dat is anno 2025 nog absoluut het geval. Het eiland ligt er heel mooi bij. Vanzelfsprekend willen we als gemeente van betekenis zijn voor alle inwoners. Zeker ook voor diegenen die op welke manier dan ook een vorm van ondersteuning nodig hebben om op een aanvaardbare wijze deel te kunnen nemen in onze lokale samenleving. Wij willen iedereen een leefbare omgeving bieden.

De kurk waar onze economie op drijft is het toerisme. Wat dat betreft zien wij ook ontwikkelingen die de komende jaren ons aller aandacht verdienen. Dan denken wij aan de bootverbinding (concessie), de klimaatbestendigheid van het toeristisch product, de betaalbaarheid van het verblijf op Terschelling, de evenementen, de personele problematiek (vacatures en huisvesting), de staat van het havengebied en de wensen van onze badgasten. Als gemeente willen we onze ondernemers met raad en daad terzijde staan.

Een ander centraal thema zal in de komende jaren de energievoorziening zijn. Er zullen zich de nodige kansen voordoen, maar de energievoorziening zal ook een onderwerp van aanhoudende zorg zijn.

Volgend jaar willen we ook een brede discussie starten over water. De problemen van wateroverlast en vooral van droogte zullen we in deze periode niet oplossen, maar onderzoek toont aan dat zaken aan het veranderen zijn. We hebben al ervaringen opgedaan met grote droogte en met wateroverlast. De voorspelling is dat de zoetwaterbel van Terschelling onder invloed van de zeespiegelstijging de komende 50 jaar sterk in omvang zal afnemen. Het lijkt ons van groot belang maximale duidelijkheid te verkrijgen over de ontwikkelingen die ons op watergebied te wachten staan, zodat we tijdig gerichte maatregelen (zouden) kunnen nemen.

In 2025 moet duidelijk worden, dat de beschikbare gelden voor 'brede welvaart'(de bekende Regiodeal) ook op Terschelling echt zijn vruchten afwerpen.

In financiële zin is door uw raad in juli een belangrijke piketpaal geslagen door te bepalen, dat in 2025 het te hanteren tarief voor de Toeristenbelasting € 2,16 zal bedragen. Bekend is dat we de

nodige investeringsplannen hebben (haven, onderwijshuisvesting) en dat we de beschikking moeten hebben over voldoende middelen om onze kapitaalgoederen op een voldoende niveau te onderhouden (wegen, riolering/water, groen, gebouwen). Net als het gros van de gemeenten hebben we verder in financiële zin last van het feit, dat de algemene uitkering uit het gemeentefonds in 2026 eenmalig fors lager zal zijn. Bij de behandeling van de Kadernota is met het oog op onze beperkte financiële mogelijkheden gesproken over temporisering. In het verlengde daarvan hebben we vooral kritisch gekeken naar het moment c.q. het jaar dat noodzakelijke investeringen daadwerkelijk gedaan zullen worden en wat dat betekent voor het ramen van kapitaalslasten (rente en afschrijving).

Wij kunnen een begroting presenteren die in 2025 en in meerjarenperspectief structureel sluitend is. Dat bereiken we onder andere door een aantal woningen te verkopen waarvan het bezit voor het gemeentelijk beleid niet direct van belang is.

Resultaten 2025-2028				
	2025	2026	2027	2028
Resultaat	849.000	387.000	826.000	529.000

Het voorstaande neemt niet weg, dat er reden tot zorg is als het om onze financiële positie gaat. Bij het verwerken van de actuele investeringsplannen hebben we ons als gemeente in financiële zin maximaal opgerekt. Het komende halfjaar willen we als college benutten om ons met nader onderzoek (al dan niet met externe hulp) verder te verdiepen in de kwetsbaarheid van onze financiële positie en in de kansen die er wel dergelijk zijn. Het is goed daarbij te beseffen, dat het gros van de gemeenten zich met vergelijkbare problemen ziet geconfronteerd.

Concrete plannen

Medio juli heeft u als gemeenteraad richtinggevende uitspraken gedaan over de prioriteiten die bij de uitvoering van het gemeentelijk beleid moeten worden gesteld. Bij het opstellen van deze begroting hebben we daar zo goed mogelijk rekening mee gehouden. Bij de behandeling van de jaarrekening 2023 in juni is afgesproken zo concreet mogelijk aan te geven wat we in 2025 willen bereiken, zodat daar na afloop van het jaar 2025 expliciet verantwoording over kan worden afgelegd. Daar hebben we ook een poging toegedaan. Het vorenstaande neemt niet weg, dat we in 2025 ongetwijfeld ook weer te maken zullen krijgen met onverwachte ontwikkelingen.

In algemene zin zijn de in de begroting opgenomen ambities ontleend aan het coalitieakkoord van 2022 "Koers naar de toekomst: Meedenken, Meepraten, Meedoen”. Wij blijven het daarnaast noodzakelijk vinden om te investeren in de kracht van de gemeentelijke organisatie.

In 2025 willen wij:

1. Personeel & Organisatie.

Ook In 2025 is het essentieel om voldoende en gekwalificeerd personeel te hebben om de uitdagingen die er zijn het hoofd te kunnen bieden. We zetten in op het investeren in onze huidige medewerkers en het aantrekken en opleiden van nieuwe medewerkers. Duurzame inzetbaarheid en een prettige werkomgeving zijn daarbij uitgangspunt.

2. Communicatie

In 2025 blijven we inzetten op begrijpelijke communicatie die toegankelijk is voor iedereen en op interactieve communicatie met onze inwoners. Hiervoor gaan we onder andere aan de slag met het verbeteren van de digitale toegankelijkheid van onze website.

We blijven inzetten op arbeidsmarktcommunicatie. De afgelopen jaren hebben we hier grote stappen in gezet. Om nieuwe collega's aan te trekken, blijft dit een belangrijk onderwerp.

3. Veiligheid

We willen (uiterlijk) in 2025 een definitieve locatie bepalen voor de bouw van een nieuwe brandweerkazerne voor West-Terschelling. De bouw en de financiering daarvan is een verantwoordelijkheid van de Veiligheidsregio Fryslân.

4. Ruimtelijke Ordening

a. Campus Victoria.

De gesloten intentie-overeenkomst met NHL-Stenden en FB Oranjewoud willen we omzetten in formele/concrete afspraken.

b. Dellewal

Wij willen de raad in 2025 een voorstel doen tot het nemen van een formeel/concreet besluit over de toekomstige inrichting van de locatie Dellewal.

5. Wonen

In de pijplijn zitten de nodige plannen, we hebben een uitgewerkt plan voor de Zuidermiede in Midsland en ook het plan CNL biedt kansen. Vanwege externe factoren (stikstof, stroom) zijn we genoodzaakt bij deze plannen steeds een voorbehoud te maken. Als de plannen die op dit moment in behandeling zijn daadwerkelijk uitgevoerd worden dan halen we het met de provincie afgesproken aantal nieuw te bouwen woningen (195) zeker.

Het landelijke woningprobleem speelt ook op Terschelling. De woningnood is hoog met lange wachttijden voor een sociale huurwoning en hoge prijzen en een gering aanbod voor koopwoningen. Dit maakt het jonge eilanders lastig om zelfstandig een woning te bemachtigen. Er zal daarom de komende jaren ingezet blijven worden op woningbouw.

6. Economische Zaken, Recreatie & Toerisme

Recreatieondernemers (TCV) maken zich zorgen over de effecten van de vernatting van hun terreinen (gebruik zware machines, muggen) en de invloed daarvan op het in de toekomst aan te bieden toeristisch product. Daar willen we hen aandacht aan schenken. Dat kan onder andere in de nieuwe Toeristische Visie die we op gaan stellen.

In de Torenstraat en onder het Brandarisplein zal de riolering moeten worden vervangen. Onze inzet is erop gericht gelijktijdig verbeteringen in de openbare ruimte te realiseren. Daartoe willen we in 2025 een integraal plan aanbestedingsgereed aan de raad presenteren.

In 2025 willen we nieuw standplaatsenbeleid door de raad laten vaststellen.

In 2025 willen we toilet- en douchevoorzieningen realiseren bij Midsland aan Zee en Formerum aan Zee, de strandovergangen die gemeentelijk eigendom zijn.

7. Havenontwikkeling

In het havengebied moet op zijn minst groot onderhoud gedaan worden. Daarbij willen we ook goed zicht hebben op gewenste toekomstige ontwikkelingen in het havengebied. In 2025 willen we de raad concrete, haalbare investeringsplannen voorleggen. Ondersteuning door de rijksoverheid, de provincie en het waterschap lijkt ons daarbij onontbeerlijk.

8. Havenorganisatie.

Samen met de (vernieuwde) stichting Passantenhaven willen we een nieuwe gezamenlijke havenorganisatie een soepel verlopende start bezorgen.

9. Landbouw

Met de landbouw willen we proberen duidelijke afspraken te maken over het gebruik en het onderhoud van (polder)wegen en over het gemeentelijk maaibeleid. In het overleg met de landbouw zullen ook de thema's water, energie, mestbeleid en weidevogels op de agenda blijven staan.

10. Onderhoud kapitaalgoederen.

Binnen het onderhoud van kapitaalgoederen wordt gewerkt aan verbetering in het planmatig onderhoud in alle disciplines. Daarvoor zijn de afgelopen jaren de basis areaal gegevens grotendeels op orde gebracht. En in 2024 zijn grote stappen gemaakt met het actualiseren van de beheerplannen.

Eind 2024 en in het eerste halfjaar van 2025 worden de beheerplannen voor wegenbeheer, rioolbeheer en groenbeheer ter vaststelling aan de raad aangeboden. Voorafgaand aan de besluitvorming willen we de raad betrekken bij de te maken keuzes over de te realiseren kwaliteit van de openbare ruimte.

Op het gebied van water en rioolbeheer wordt in 2025 en 2026 in opvolging van het water en rioleringsplan(WRP) verder gewerkt aan het in kaart brengen van het watersysteem, zodat we het rioolstelsel en het stedelijk waterstelsel kunnen voorbereiden op de toekomst.

Daarnaast wordt in lijn met het recentelijk vastgestelde gebouwenbeheerplan gewerkt aan de planvorming rond de renovatie van de gemeentewerf en de uitvoering van het onderhoud aan diverse panden zoals de rijks-monumentale reddingbootschuur. Eind 2024 wordt gestart met de uitvoering van het project Groene strand en Zwarte weg, waarvan de uitvoering naar verwachting wordt afgerond in de 1e helft van 2025.

Na de besluitvorming rond het investeringskrediet voor het herstraten in Lies en de projecten Torenstraat en Brandarisplein wordt erop ingezet de uitvoering daarvan in 2025 te laten starten en waar mogelijk ook af te ronden.

Het onderhoud van de begraafplaatsen is niet vaak onderdeel van politiek overleg. Het onderhoudsniveau heeft af en toe wel wat te wensen over gelaten. Dat heeft vanzelfsprekend te maken met de enorme hoeveelheid werk die het betreft. We kijken in het groenbeheerplan opnieuw naar wat in 2025 en latere jaren wel/niet realistisch is op dit punt.

De discussie over een eventuele overdracht van wegen en paden tussen de gemeente en Staatsbosbeheer moet wat ons betreft in 2025 tot besluitvorming worden gebracht.

11. Verkeer/parkeren

Als het gaat om de parkeerproblematiek in West-Terschelling willen we in 2025 een aantal concrete stappen zetten. Bovendien gaan we onderzoeken of het invoeren van een parkeerpas zoals ze die bijvoorbeeld op Texel kennen, kan helpen bij het terugdringen van het aantal auto's dat naar Terschelling wordt overgezet.

12. Duurzaamheid

Jaren geleden is de ambitie uitgesproken om in 2020 zelfvoorzienend te zijn als het om ons energieverbruik gaat. Dat is onhaalbaar gebleken. Nu is duidelijk geworden, dat we voor wat betreft de stroomvoorziening tegen de grens van de beschikbare capaciteit aan zitten. De problemen die daar het gevolg van zijn willen we benaderen vanuit de vraag 'wat kunnen we nog wel?'. Dat vraagstuk moeten we op Terschelling gezamenlijk tegemoet treden. Meer concreet wordt in dit verband wel gesproken over 'oplossingen achter de meter', omdat andere Waddeneilanden vergelijkbare problemen hebben, is recentelijk een project gestart met de provincie en Liander samen met als doel initiatieven uit de samenleving te stimuleren en te ondersteunen.

13. Onderwijs

Toekomstbestendig, kwalitatief goed onderwijs aanbieden op Terschelling is voor ons vanzelfsprekend een belangrijk doel. We gaan ons in 2025 richten op mogelijkheden de samenwerking tussen het bijzonder en het openbaar onderwijs te versterken, onder andere door samen met het VCPOT een visie op het toekomstige onderwijs op Terschelling te ontwikkelen. In het verlengde daarvan maken we een definitief plan om ook de huisvesting van het onderwijs weer toekomstbestendig te maken. Om een begin te maken met de uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) vragen wij een voorbereidingskrediet van €100.000.

14. Sport

Sport en bewegen is voor alle eilanders belangrijk. Het is een onderdeel van ieders leefstijl. We blijven inzetten op het stimuleren van sport- en beweegactiviteiten.

Met de voetbalverenigingen SC Terschelling en AVV maken we nieuwe, scherpe afspraken over de wijze van onderhoud van de velden. Die leggen we vast in het groenbeheerplan van de gemeente. Met voetbalclub AVV treden we boven in overleg over wensen en mogelijkheden de accommodatie in Hoorn te verbeteren.

15. Water

Op Terschelling is water altijd al een belangrijk thema geweest. De laatste jaren krijgen we ook te maken met ontwikkelingen die desondanks vrij nieuw zijn: droogte en wateroverlast. Droogte en overlast vragen om goede samenwerking tussen de betrokken overheidspartijen. Daar willen we in 2025 verder op inzetten want dat blijkt knap lastig te zijn omdat het erkennen van verantwoordelijkheid als snel leidt tot ongewenste financiële consequenties. Door 'Deltares' is het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar de te verwachten ontwikkelingen die op watergebied voor Terschelling belangrijk zijn. In 2025 willen we via een 'klimaatdialoog' duidelijk zien te krijgen wat in een brede samenwerking wel en niet zou kunnen worden opgepakt.

16. Afval

We zijn tevreden over de samenwerking met Omrin en zullen voor 2025 wederom concrete prestatieafspraken maken met Omrin. In 2025 willen we daarbij de vraag expliciet op tafel leggen hoe we op Terschelling de hoeveelheid restafval per inwoner (net als andere gemeenten) terug zouden kunnen dringen en ook om de kosten te beheersen.

17. Cultuur

Het college is voornemens om een cultuurnota op te stellen.

18. Handhaving

In de eerste helft van 2025 willen wij een aangepaste beleidsnotitie Helder Handhaven vaststellen. Op dit moment wordt gekeken naar de prioritering van de te handhaven zaken. In de zomerperiode wordt een groot deel van de capaciteit ingezet op het voorkomen van overlast in de openbare ruimte.

19. Strandnotitie

In 2025 pakt het college de Strandnotitie op. Deze notitie gaat over het gebruik van het strand en het mogelijke gebruik van het strand. De huidige Strandnotitie stamt uit 2005. De notitie is zodanig oud, dat hij nodig herzien moet worden, vanwege de veranderde regelgeving rond natuur, veiligheid enz.

Met het vorenstaande hebben wij een flink aantal speerpunten benoemd waar we samen met de ambtelijke organisatie, inwoners en ondernemers en natuurlijk met uw raad in 2025 graag aan de slag gaan.

Burgemeester en Wethouders

De wnd. burgemeester, De secretaris,

Mr. R.S. Cazemier H.M. de Jong

1.1 Bestuurlijke hoofdlijnen

Kaders en cijfers

Over Terschelling

Terschelling is met in totaal 67.400 hectare één van de grootste gemeenten van Nederland. Dit komt doordat een groot deel van de Waddenzee, en daarbij het vogeleiland Griend, toebehoort aan het grondgebied van de gemeente Terschelling.

Terschelling is met haar unieke sfeer, natuur en landschap erg in trek bij toeristen en daggasten. Naast een aantrekkelijke en veilige leefomgeving zijn de zee, het toerisme en de natuur belangrijke pijlers van het eiland.

Inwoners

Aantal inwoners per dorp		
Dorp	**1 januari 2024**	**3 januari 2023**
West-Terschelling	2.556	2.565
Midsland	1.008	1.006
Hoorn	471	479
Formerum	246	259
Lies	145	144
Oosterend	149	152
Baaiduinen	132	129
Landerum	101	98
Kinnum	33	31
Hee	28	29
Striep	18	19
Kaard	11	13
Totaal	**4.898**	**4.924**

Organogram gemeente Terschelling

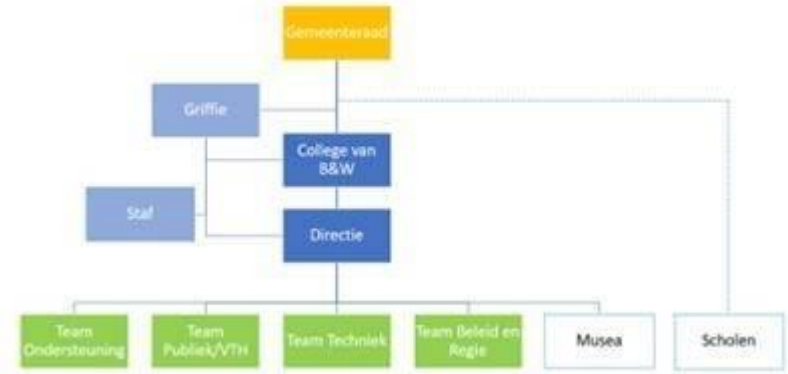

Planning- en control cyclus 2025

De basis van de planning- en control cyclus is de vastgestelde (raad 15-5-2024) Financiële Verordening. Op grond van artikel 190 van de Gemeentewet biedt het college van burgemeester en wethouders voor aanvang van het begrotingsjaar een ontwerp-begroting aan de gemeenteraad.

Hierin staan ook de data waarin de gemeenteraad de jaarstukken, de Kadernota, de tussentijdse rapportages en de begroting met de meerjarenraming zal behandelen.

Onderstaande tabel (tabel 1) beschrijft de planning- en control cyclus van 2025. Deze cyclus is opgesteld aan de hand van de (voorlopige) vergaderagenda van de gemeenteraad en houdt rekening met de wettelijke verplichte data van vaststelling van de begroting en de jaarverantwoording.

Product	Commissie	Raad
Jaarrekening 2024	21 mei 2025	4 juni 2025
Kadernota 2026	25 juni 2025	8 juli 2025
1e Bestuursrapportage 2025	21 mei 2025	4 juni 2025
Begroting 2026	14 oktober 2025	5 november 2025
2e Bestuursrapportage 2025	14 oktober 2025	5 november 2025

1.2 Financiële hoofdlijnen

In dit hoofdstuk gaan we in op de cijfers, en beschrijven we hoe het geraamde resultaat voor 2025 is ontstaan. Het hoofdstuk geeft ook een overzicht van de meerjarige resultaten van de gehele begroting en de resultaten per programma in 2025. Daarbij beschrijven we ook de verwachte ontwikkelingen van het weerstandsvermogen. De financiële ontwikkelingen die leiden tot het voorliggende resultaat worden apart besproken. Tot slot geven we een toelichting op de incidentele baten en lasten.

Financiële resultaten

Resultaat begroting

Het volgende overzicht biedt inzicht in de lasten en baten per programma en het begrotingssaldo voor en na verrekeningen met de reserves. Een gedetailleerd overzicht van de baten en lasten per grootboeknummer, per programma, is te vinden in de bijlage ''overzicht baten en lasten per grootboeknummer''.

Resultaat begroting per programma				
Programma In €	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten				
0. Bestuur en ondersteuning	-11.172.000	-11.731.000	-11.567.000	-11.720.000
1. Veiligheid	-1.190.000	-1.224.000	-1.164.000	-1.194.000
2. Verkeer, vervoer en Waterstaat	-2.606.000	-2.487.000	-2.390.000	-2.659.000
3. Economie	-429.000	-377.000	-352.000	-352.000
4. Onderwijs	-4.168.000	-4.298.000	-4.381.000	-4.733.000
5. Sport, cultuur en recreatie	-2.260.000	-2.251.000	-2.235.000	-2.218.000
6. Sociaal Domein	-4.155.000	-4.121.000	-4.172.000	-4.273.000
7. Volksgezondheid en milieu	-3.135.000	-2.984.000	-2.864.000	-2.914.000
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-1.859.000	-1.594.000	-1.594.000	-1.594.000
Totaal lasten	**-30.974.000**	**-31.067.000**	**-30.719.000**	**-31.657.000**
Baten				
0. Bestuur en ondersteuning	17.264.000	16.984.000	17.586.000	18.172.000
1. Veiligheid	59.000	59.000	59.000	59.000

Resultaat begroting per programma				
2. Verkeer, vervoer en Waterstaat	608.000	608.000	608.000	693.000
3. Economie	5.301.000	5.399.000	5.498.000	5.498.000
4. Onderwijs	3.613.000	3.613.000	3.613.000	3.613.000
5. Sport, cultuur en recreatie	399.000	399.000	399.000	399.000
6. Sociaal Domein	588.000	588.000	588.000	533.000
7. Volksgezondheid en milieu	2.440.000	2.253.000	2.217.000	2.242.000
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	1.107.000	1.107.000	507.000	507.000
Totaal baten	**31.379.000**	**31.010.000**	**31.075.000**	**31.716.000**
Saldo van baten en lasten	**405.000**	**-57.000**	**356.000**	**59.000**
Onttrekkingen reserves	809.000	809.000	835.000	835.000
Stortingen reserves	365.000	365.000	365.000	365.000
Mutaties reserves	**444.000**	**444.000**	**470.000**	**470.000**
Resultaat	**849.000**	**387.000**	**826.000**	**529.000**

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Onderstaande tabel beschrijft het meerjarig structureel begrotingssaldo: van 2025 tot en met 2028.

Resultaten (meerjaren) begroting 2025-2028				
In €	2025	2026	2027	2028
Saldo van baten en lasten	405.000	-57.000	356.000	59.000
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	444.000	444.000	470.000	470.000
Begrotingssaldo	**849.000**	**387.000**	**826.000**	**529.000**

Resultaten (meerjaren) begroting 2025-2028				
Waarvan incidentele baten en lasten	509.000	642.000	245.000	470.000
Structureel begrotingssaldo	**340.000**	**-255.000**	**581.000**	**59.000**

De resultaten fluctueren per jaar. In 2025, 2027 en 2028 zijn ze positief, maar voor 2026 (het ravijnjaar) wordt een tekort geraamd. Incidentele baten en lasten zorgen ervoor dat in het structureel begrotingssaldo fluctueert. Het saldo is in 2025, 2027 en 2028 positief en dat betekent, dat de structurele begroting sluitend en daarmee in evenwicht is.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen beschrijft het vermogen van de gemeente om eventuele calamiteiten financieel op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Op grond van bovenstaande resultaten ontstaat het volgende beeld van de ontwikkeling van de Algemene reserve:

Algemene reserve				
in €	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	3.899.000	4.748.000	5.135.000	5.961.000
Toevoeging: resultaat boekjaar	849.000	387.000	826.000	529.000
Onttrekking: resultaat boekjaar	-	-	-	-
Stand per 31 december	**4.748.000**	**5.135.000**	**5.961.000**	**6.490.000**

Onderstaande tabel beschrijft het weerstandsvermogen. Uit de tabel blijkt dat de algemene reserve de komende jaren hoger is dan de door de raad vastgestelde minimale weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit				
In €	2025	2026	2027	2028
Stand algemene reserve per 31 december	4.748.000	5.135.000	5.961.000	6.490.000
Stand reserve recreatie per 31 december	236.000	147.000	147.000	147.000

Weerstandscapaciteit				
Totale stand reserves per 31 december	**4.984.000**	**5.282.000**	**6.108.000**	**6.637.000**
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	*3.712.000*	*3.768.000*	*3.824.000*	*3.881.000*
Overschot/tekort weerstandscapaciteit	**1.272.000**	**1.514.000**	**2.284.000**	**2.756.000**

In de paragraaf weerstandvermogen worden de mutaties e.d. nader uit- en toegelicht.

Solvabiliteit

Solvabiliteitsratio				
	2025	2026	2027	2028
Begroting 2025	51%	34%	24%	20%

Solvabiliteit is een belangrijke financiële maatstaf die aangeeft in hoeverre een gemeente in staat is om aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Deze verhouding wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen van de gemeente. Een hoge solvabiliteit geeft aan dat een gemeente meer eigen vermogen heeft dan vreemd vermogen, wat betekent dat het minder afhankelijk is van externe financiering.

De provincie vraagt van elke gemeente een gezond solvabiliteitspercentage aan te houden van minimaal 20%. Wanneer de solvabiliteit daalt onder de 20%, zal de provincie niet direct overgaan naar preventief toezicht, maar zal ze in haar jaarlijkse beoordelingsbrief hier wel een opmerking over in opnemen.

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) kijkt ook naar de solvabiliteit van de gemeente. Zij doen dit achteraf door middel van de jaarrekening. Wanneer uit de jaarrekening blijkt dat de solvabiliteit onder de 20% daalt, zal de BNG daarover in contact treden met de gemeente.

Recentelijk hebben de Waddeneilanden een regiodeal van maar liefst 36 miljoen euro weten binnen te halen. Dit bedrag is bedoeld om de eilanden te ondersteunen bij verschillende projecten. Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar de beste manier om dit bedrag in te zetten. Het is van groot belang dat deze beslissing zorgvuldig wordt genomen, zodat de eilanden het maximale uit deze regiodeal kunnen halen.

De vrijgekomen gelden uit deze regiodeal kunnen worden ingezet als financiering voor toekomstige investeringen. Hierdoor zal er een verlichting van de druk op de solvabiliteit ontstaan. Op dit moment is er geen formele, concrete toezegging aanwezig van gelden aan de projecten van de gemeente Terschelling. Hierdoor kunnen we in de begroting nog geen gelden opnemen van de regiodeal.

Financiële ontwikkelingen

De vastgestelde Kadernota 2025 - 2028 beschrijft de belangrijkste (financiële) ontwikkelingen in de komende jaren. In deze begroting zijn ook de ontwikkelingen opgenomen die pas na behandeling van de Kadernota onder de aandacht kwamen. De ontwikkelingen worden uitgebreid toegelicht in de programma's waar deze onder vallen.

Opbouw begroting 2025-2028				
in €	2025	2026	2027	2028
Uitgangspunt primitieve begroting 2024	**1.176.000**	**-321.000**	**309.000**	**309.000**
Wijzigingen 2e bestuursrapportage 2023	*-406.000*	*-353.000*	*6.000*	*6.000*
Wijzigingen 1e bestuursrapportage 2024	*-282.000*	*85.000*	*36.000*	*335.000*
Wijzigingen Kadernota 2025-2028	*-509.000*	*-229.000*	*-269.000*	*-401.000*
Resultaat na Kadernota 2025-2028	**-21.000**	**-818.000**	**82.000**	**249.000**
Autonome ontwikkelingen begroting 2025-2028				
Ontwikkeling algemene uitkering, indexaties budgetten en cao-ontwikkelingen	*-44.000*	*-47.000*	*-50.000*	*22.000*
Moties en amendementen Kadernota 2025-2028				
Verwerking van de aangenomen moties en amendementen	*-562.000*	*-307.000*	*-362.000*	*-322.000*
Overige ontwikkelingen en voorstellen				
Diverse budgetaanpassingen in verband met lopende ontwikkelingen	*1.276.000*	*1.359.000*	*956.000*	*380.000*
Aanpassing post Onvoorzien cf. financiële verordening	200.000	200.000	200.000	200.000
Resultaat na begroting 2025	**849.000**	**387.000**	**826.000**	**529.000**

Begrotingssaldo

Het financieel perspectief start met het begrotingssaldo na vaststelling van de primitieve (meerjaren) begroting 2024. Het jaar 2025 laat daarin een positief saldo van € 1.176.000 zien. Na het invoeren van de wijzigingen uit de 2e begrotingswijziging 2023, de 1e bestuursrapportage 2024 en de Kadernota 2025-2028 daalt het resultaat in 2025 naar negatief € 21.000. Bij het doorvoeren van de genoemde financiële ontwikkelingen stijgt het resultaat van de begroting 2025 naar € 849.000.

Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die op de gemeente afkomen en waar de gemeente zelf geen of nauwelijks invloed op kan uitoefenen. Deze hebben voornamelijk betrekking op indexeringen.

Onderstaande tabel laat het effect van de autonome ontwikkelingen op de meerjarenraming zien.

Autonome ontwikkelingen Begroting 2025				
in €	2025	2026	2027	2028
a. Kosten afvalinzameling en -verwerking	-183.000	-189.000	-212.000	-237.000
b. Opbrengst afvalstoffenheffing	145.000	151.000	174.000	199.000
c. Kosten straatreiniging	-16.000	-19.000	-22.000	-25.000
d. Ontwikkeling OZB	10.000	10.000	10.000	85.000
Totaal	**-44.000**	**-47.000**	**-50.000**	**22.000**

<u>Ad a en b) Kostenverhoging afval en opbrengst afvalstoffenheffing</u>

Voor 2025 verwacht Omrin dat de kosten van afvalinzameling en de milieustraat met 7,5% stijgen ten opzichte van 2024. Voor het jaar 2024 waren deze kosten tot een bedrag van € 100.000 te laag opgenomen in de begroting, waardoor de kosten voor 2025 nog harder stijgen.

De kosten van afvalverwerking stijgen naar verwachting met de reguliere index van +/- 2,5%.

Deze stijging voorziet dat de kosten van met name afvalinzameling en de milieustraat fors toenemen. Het uitgangspunt bij de afvalstoffenheffing is 100% kostendekkendheid van tarieven. Om deze kosten te kunnen dekken wordt voorgesteld de totale opbrengsten van afvalstoffenheffing te verhogen met € 145.000. Dit komt in 2025 neer op een stijging van ongeveer € 45,- per huishouden. (zie voor meer informatie en uitleg paragraaf 1, lokale heffingen)

<u>Ad c) Kosten straatreiniging</u>

De kosten voor de straatreiniging uitgevoerd door Omrin worden meegenomen in de Dienstverlengingsovereenkomst (DVO) welke de gemeente jaarlijks met Omrin afsluit. Omdat de verwachte stijging van deze kosten eveneens 7,5% bedraagt, is ook het begrote bedrag voor straatreiniging verhoogd.

<u>Ad d) Inkomsten OZB</u>

De inkomsten OZB stijgen volgens plan met de reguliere index van +/- 2,7%, ongeacht de stijging van gemiddelde woningwaarde (4%) en van de waarde van niet-woningen (1%).

Reeds genomen raadsbesluiten

In de afgelopen periode zijn meerdere raadsbesluiten genomen die consequenties hebben voor het financieel perspectief. Deze besluiten zijn verwerkt in de meerjarenraming. Een overzicht van de besluiten is te zien in onderstaande tabel.

Moties en amendementen Kadernota 2025-2028				
in €	2025	2026	2027	2028
e. Toeristenbelasting naar € 2,16 (motie 17 juli 2024)	-808.000	-808.000	-808.000	-808.000
f. Aanpassen verordening toeristenbelasting 2025	325.000	325.000	325.000	325.000
g. Lagere dotering gebouwenvoorziening op basis mjop	100.000	100.000	100.000	100.000
h. Kapitaallasten nieuw mjop	21.000	76.000	21.000	61.000
i. Eenmalige injectie mjop	-200.000	-	-	-
Totaal	**-562.000**	**-307.000**	**-362.000**	**-322.000**

Ad e en f) In de raadsvergadering van 17 juli 2024 is ingestemd met het verhogen van de toeristenbelasting naar € 2,16 in plaats van de voorgestelde € 2,60. Daarnaast is ook opgedragen om de verordening toeristenbelasting aan te passen. De financiële gevolgen hiervan zijn ook opgenomen in bovenstaande tabel.

<u>Ad g, h en i) Gebouwenbeheerplan (MJOP)</u>

De financiële effecten van het meerjarig onderhoudsplan en de noodzakelijke investeringen in de gebouwen die gemeentelijk eigendom zijn, zijn financieel vertaald in de (concept)begroting 2025. De maatregelen die nodig zijn voor verduurzaming hebben we als investering meegenomen in de begroting met een afschrijvingstermijn van 25 jaar. De dotatie aan de onderhoudsvoorziening was reeds structureel opgenomen in de begroting 2024, maar daalt met € 100.000 per jaar.

Overige voorstellen

Overige ontwikkelingen en voorstellen				
in €	2025	2026	2027	2028
Ontwikkelingen				
j. Uitstellen uitvoering IHP (kapitaallasten)	292.000	772.000	737.000	385.000

Overige ontwikkelingen en voorstellen				
k. Uitstellen uitvoering Havenproject (kapitaallasten)	110.000	226.000	231.000	50.000
l. Verkoop vastgoed (incidenteel)	600.000	600.000	-	-
m. Verwijderen kapitaallasten riolering	-	46.000	92.000	139.000
n. Consolidatie haven (wegvallen havengelden)	-275.000	-275.000	-275.000	-275.000
o. Consolidatie haven (wegvallen exploitatielasten)	275.000	275.000	275.000	275.000
p. Kosten project Talent Lokaal Centraal	321.000	-21.000	60.000	-30.000
Voorstellen				
q. Muziekonderwijs	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
r. Evenementen van en voor eilanders	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
s. Cultuursubsidies	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
t. Cultuurnotitie	-15.000	-	-	-
u. Armoedefonds	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
v. Functie sociale veiligheid	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
w. Integrale waterveiligheidsstrategie	-15.000	-	-	-
Vrijval budgetten i.v.m. dubbel opgenomen				
x. Woonprogramma	50.000	-	-	-
y. Toeristische visie	52.000	-	-	-
z. Onderwijsvisie	20.000	- 100.000	-	-
aa. Vermindering autogebruik niet-eilanders	25.000	-	-	-
Totaal	**1.276.000**	**1.359.000**	**956.000**	**380.000**

Ad j) Uitstellen uitvoering IHP (Kapitaallasten)

De verwachting was dat er vanaf 2024 gestart zou worden met de uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs. De uitvoering is op het moment van schrijven nog niet gestart. De verwerkte kapitaallasten schuiven daarmee naar achteren en dit levert een voordeel op binnen de begroting voor sommige jaarschijven. De kapitaallasten voor de jaren 2026-2028 wijzigen ook, echter is nog niet volledig inzichtelijk welke bedragen hierbij horen. Bij de 2e bestuursrapportage 2024 kan hier naar verwachting meer duidelijkheid over worden gegeven.

Ad k) Uitstellen uitvoering Havenproject (Kapitaallasten)

In 2024 zou er volgens de ''oude'' planning gestart worden met de uitvoering van het Havenproject. Deze planning is met de komst van het nieuwe projectteam gewijzigd. In 2024 worden nog geen investeringen gedaan en de opgenomen kapitaallasten voor 2025 kunnen daarom vervallen. De kapitaallasten voor de jaren 2026-2028 wijzigen ook, echter is nog niet volledig inzichtelijke welke bedragen hierbij horen. Bij de 2e bestuursrapportage 2024 kan hier naar verwachting meer duidelijkheid over worden gegeven. Bij het doen van investeringsvoorstellen zullen wij rekening houden met een in de raadsvergadering geopperde suggestie de afschrijvingenstermijn te bepalen op 40 jaar.

Ad l) Verkoop vastgoed (incidenteel)

De komende 2 jaar wordt er een aantal van de panden in het bezit van de gemeente verkocht. Naar verwachting leveren deze verkoop een winst op van in totaal € 1.200.000. Dat is een voorzichtige raming. In het gemeentelijk woningbezit zit een forse stille reserve.

Ad m) Verwijderen kapitaallasten riolering

In de kadernota 2025-2028 is alvast rekening gehouden met kapitaallasten vooruitlopend op het nieuwe Rioleringsplan voor de gemeente. Omdat de planvorming pas in januari 2025 gereed is en er nog het een en ander zal wijzigen zijn deze kapitaallasten voor alsnog verwijderd.

Ad n en o) Consolidatie haven

Naar verwachting zullen per 1-1-2025 de gemeentelijke haven en de jachthaven samengevoegd worden. Hiertoe is aan de gemeenteraad op 2 oktober 2024 een besluit voorgelegd. Indien de gemeenteraad akkoord is gegaan, wordt de exploitatie van de gemeentelijke haven ondergebracht bij de Stichting Passantenhaven Terschelling. Heffing van havengeld is dan geen gemeentelijke taak meer. Deze taak zal in het vervolg door de stichting namens de gemeente worden uitgevoerd.

Met het samenvoegen van de havens valt ook een (gedeelte) van de exploitatielasten vrij. Vooralsnog is hiervoor een bedrag opgenomen ter hoogte van de weggevallen opbrengsten, met name omdat een gedeelte van de lasten nog wel voor de gemeente blijft (uitbreiden)

Ad p) Project Talent Lokaal Centraal

De kosten voor dit project zijn opnieuw in kaart gebracht en voor sommige jaren verlaagd. Dit levert in de eerste 3 jaarschijven een voordeel op.

Ad q) Muziekonderwijs

Jaarlijks worden vóór 1 juni de subsidieaanvragen ingediend in het kader van het subsidiejaarprogramma. Hieruit blijkt dat de aanvragen voor muziekonderwijs € 10.000 hoger zijn dan opgenomen in de meerjarenraming. Voorgesteld wordt om de verhoging structureel op te nemen in de begroting.

Ad r) Evenementen van en voor Eilanders

Bij behandeling van de kadernota is een motie aangenomen om de regeling voor subsidies aan kleinschalige eilander evenementen uit te breiden. Hiervoor is structureel een extra bedrag benodigd van € 30.000.

Ad s) Cultuureducatie

Om actief in te blijven zetten op cultuureducatie met behulp van subsidies is structureel een extra bedrag nodig van € 12.000.

Ad t) Cultuurnotitie

In 2025 willen wij een nieuwe Cultuurnotitie opstellen. Hiervoor is eenmalig een bedrag benodigd van € 15.000.

Ad u) Armoedefonds

Voor de gemeentelijke bijdragen aan het Jeugd- en Volwassenfonds Sport & Cultuur en Stichting Leergeld wordt een ruimer budget gereserveerd, zodat meer eilanders in staat worden gesteld actief te participeren in de samenleving. Hiervoor is structureel een extra bedrag nodig van € 12.000.

Ad v) Functie sociale veiligheid

Dit betreft (deels) een nieuw te ontwikkelen functie gericht op het gebied van preventie en sociale veiligheid.

Ad w) Integrale waterveiligheidsstrategie

In het Deltaprogramma 2021 staat dat elke Waddeneiland een plan moet hebben voor de de waterveiligheid. Dit plan is gemaakt. Daaruit voortvloeiend zal een uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Voor nadere informatie verwijzen wij u naar programma 2.8.

Ad x) Woonprogramma

Na het doorlopen van de budgetten voor het Woonprogramma bleek dat de structurele ramingen voldoende zijn om de extra lasten in het kader van dit programma te dekken voor het jaar 2025. Het aanvullend gevraagde bedrag van € 50.000 vanuit de kadernota 2025 kan dus vrijvallen.

Ad y) Toeristische visie

In de kadernota 2024 is voor het jaar 2025 reeds een bedrag opgenomen voor het uitvoeren van de toeristische visie. In de kadernota 2025 is dit bedrag per abuis opnieuw opgevoerd en kan dus vrijvallen.

Ad z) Onderwijsvisie

In de kadernota 2025 is een bedrag aangevraagd voor het opstellen van een onderwijsvisie in 2025. De reeds aanwezige budgetten lijken toereikend genoeg om de kosten te dekken. Het bedrag kan daarom vrijvallen.

Daarnaast is er ten behoeve van voorbereiding IHP voor 2026 een budget meegenomen.

Ad aa) Vermindering autogebruik niet-eilanders

In de kadernota 2024 is voor het jaar 2025 reeds een bedrag opgenomen voor het uitvoeren van een onderzoek naar het verminderen van autogebruik van niet-eilanders. In de kadernota 2025 is dit bedrag per abuis opnieuw opgevoerd en ook dit bedrag kan dus vrijvallen.

Onderhanden zijnde moties/amendementen:

Op het moment van opmaak van de begroting 2025 zijn er nog enkele moties/amendementen te betitelen als onderhanden werk. Op een later moment zullen in het verlengde van de bedoelde moties voorstellen aan de raad worden gedaan. Eventuele financiële consequenties van de moties/amendementen zijn dus nog niet meegenomen in de begroting 2025. Het gaat over de volgende moties/amendementen:

Moties/amendementen (OHW)
- Trillingen Lies
- Torenstraat en Brandarisplein
- Strandovergangen
- Maairobot voetbalvereniging

Overzicht van de incidentele baten en lasten

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden de structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Om vast te stellen dat sprake is van structureel evenwicht is het belangrijk te begrijpen welk deel van de baten en lasten structureel zijn, en welke baten en lasten incidenteel zijn. De onderstaande tabellen beschrijven de incidentele baten en lasten in het meerjarenperspectief.

Het onderscheid tussen incidenteel en structureel is niet altijd even duidelijk. Het BBV hanteert de richtlijn dat wanneer de tijdelijke baten of lasten ‘eindig’ zijn, zij een incidenteel karakter hebben. Onttrekkingen en toevoegingen van en aan reserves worden altijd als incidenteel aangemerkt.

Incidentele baten

Specificatie incidentele baten					
In €	Taakveld	2025	2026	2027	2028
Onttrekkingen reserves	0.10	809.000	809.000	835.000	835.000
Verkoop onroerend goed	8.3	600.000	600.000	-	-
Totaal incidentele baten		**1.409.000**	**1.409.000**	**835.000**	**835.000**

<u>Onttrekkingen reserves</u>

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd. Dit is alleen niet het geval als het (onder voorwaarden) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat, of om

onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal drie jaar met als doel structurele kosten te dekken.

De onttrekking voor het havenbedrijf wordt gedaan om het exploitatietekort van onze havenactiviteiten te dekken en is gebaseerd op de berekening van het te verwachten tekort over het betreffende jaar.

Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 5.

Incidentele lasten

Specificatie incidentele lasten					
In €	Taakveld	2025	2026	2027	2028
Open, transparante en laagdrempelige communicatie met burgers	0.4	-	-150.000		-
'de gemeente profileert zich als een goede werkgever'' anders verdeeld	0.4	-50.000	-50.000	-50.000	-
Transactiekosten Victoria (oude campus)	0.4	-15.000	-	-	-
Transactiekosten Dellewal	0.4	-15.000	-	-	-
Eenmalige injectie mjop	0.4	-200.000	-	-	-
Intergrale Waterveiligheidsstrategie	2.4	-15.000	-	-	-
Onderzoek mogelijkheid tweede brug (aanleginrichting) havengebied	2.4	-25.000	-	-	-
Ontwikkelen toeristische visie	3.4	-	-52.000	-	-
Maatregelen om auto gebruik niet-eilanders te verminderen	3.4	-	-25.000	-	-
Initiatieven op het gebied van vervolgopleidingen stimuleren	4.3	-	-30.000	-	-
Cultuurnotitie	5.3	-15.000	-	-	-
Eerstelijnszorg blijft een prioriteit op het eiland	7.1	-	-10.000	-	-
Implementatie Omgevingswet	8.1	-200.000	-175.000	-175.000	-
Erfpacht als instrument om nieuwbouw betaalbaar te houden	8.3	-	-25.000	-	-

Specificatie incidentele lasten					
Toevoegingen reserves	0.10	-365.000	-365.000	-365.000	-365.000
Totaal incidentele lasten		**-900.000**	**-882.000**	**-590.000**	**-365.000**

Implementatie Omgevingswet

Vanaf 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Om de invoering hiervan te realiseren is een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Hoewel de uitvoering van de Omgevingswet een structurele taak van de gemeente wordt, schrijft het BBV voor dat de kosten die gemaakt worden ter voorbereiding op de uitvoering van een nieuwe of gewijzigde structurele taak als incidenteel aangemerkt worden. De implementatiekosten zijn tijdelijk en vallen daarom niet onder de structurele lasten.

2. Programma's

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over de verschillende programma's en taakvelden die zijn opgenomen in het totale programmaplan. In totaal zijn er negen programma's en taakvelden waarbinnen we activiteiten uitvoeren om de beoogde bestuurlijke doelen te bereiken. Om deze doelen te omschrijven, gebruiken we de volgende drie vragen:

1. Wat willen we bereiken?
2. Wat gaan we daarvoor doen?
3. Wat zijn de kosten?

Elk programma begint met een inleidende tekst. Vervolgens geven we antwoord op de vragen wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Aan de rechterkant van de tekst wordt er een cirkeldiagram weergegeven waarin de totale baten en lasten van het programma inzichtelijk worden gemaakt. Onder het kopje 'financiën' worden de baten en lasten uitgesplitst per taakveld en wordt er een overzicht gegeven van de voorstellen per taakveld. De uitwerking op kostenplaatsniveau is terug te vinden in bijlage 2.

2.0 Bestuur en Ondersteuning

Wat willen we bereiken?

Het programma 'Bestuur en Ondersteuning' is bedoeld om ondersteuning te bieden op verschillende gebieden. De onderwerpen die binnen dit programma vallen, zijn onder andere het faciliteren van de Raad en het College, Burgerzaken en Personeel en Organisatie. Het programma biedt dus een breed scala aan onderwerpen, elk met hun eigen specifieke doel.

Het faciliteren van de Raad en het College omvat het verlenen van ondersteuning aan deze organen op verschillende gebieden. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het ondersteunen bij vergaderingen en het opstellen van beleidsstukken. Burgerzaken richt zich op het bieden van dienstverlening aan burgers, zoals het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen. Tot slot richt Personeel en Organisatie zich op het ondersteunen van medewerkers en het zorgen voor een goed functionerende organisatie.

Publieksdienstverlening

In 2021 is er een onderzoek gedaan naar de publieksdienstverlening bij de gemeente Terschelling. De uitkomsten daarvan zijn vastgelegd in het Kompas Toekomstbestendige dienstverlening gemeente Terschelling 2030.

In 2025 geven wij vorm en inhoud aan de processen en acties die hier uit voortvloeien.

De uitrol verloopt via een vijftal pijlers.

Het doel van de vijf pijlers is om de klanten van de gemeente Terschelling, zowel inwoners als bedrijven beter te faciliteren. Daartoe werken wij ook aan de verbetering van de communicatie , intern en extern.

De vijf pijlers waar aan gewerkt wordt zijn:

1. Toegankelijk en bereikbaar. Een sterke front-office, meer klantcontactfuncties.

2. Snel en gemakkelijk. Digitaal snel aanvragen en ontvangen met een snelle afhandeling.

3. Persoonlijk contact. Passend bij situatie, betrokken, huis van het eiland: de deur staat open, warm welkom, trots op Terschelling, ontmoeting

4. De vraag van de eilander centraal. Een integraal aanbod van producten

5. Samen komen we verder, samen werken aan het eiland.

Vanaf het begin van de uitvoering is er aan alle pijlers gewerkt. En dat gebeurt nog steeds. Zo zijn we al lang bezig om de implementatie en het gebruik van het zaaksysteem Mozard te verbeteren. Hiertoe werken wij samen met de andere Waddeneilanden en in het bijzonder Texel.

Tegelijkertijd wordt er ook gewerkt aan een verdergaande digitalisering van alle producten die ook op de website staan en komen. De website zelf is ook vernieuwd, maar dat is ook een work in progress.

We trainen medewerkers in taalgebruik in brieven, rapporten, adviezen enz. We trainen ook de medewerkers aan de telefoon.

Verder zijn we bezig om de uitstraling van het gemeentehuis te verbeteren. Het huis voor en van de eilanders. Dit betreft pijler 5: het opfrissen van de publiekshal en de raadszaal.

De Publiekshal van de gemeente heeft verschillende functies. In algemene zin kan een Publiekshal vele functies verenigen. Het is nu bij ons een grote ruimte, die niet of nauwelijks aantrekkelijk is ingericht. Dat heeft tot gevolg dat mensen een beetje rondhangen als ze (lang) moeten wachten. Het straalt onvoldoende welkom uit om : te wachten, even te kunnen zitten, gezellig te ontmoeten, kopje koffie, het kunnen werken voor ondernemers/zzp-ers in algemene zin en tijdens het wachten. Een warme ruimte voor overleg tussen een inwoner en een ambtenaar. Een fijne ruimte voor bijeenkomsten en recepties.

Dat geldt ook voor de raadszaal. Deze wordt eveneens voor meer doeleinden gebruikt dan alleen voor de raad, al is dat wel de hoofdmoot.

Het totale kostenplaatje van dit project zal ongeveer € 250.000 kosten. Dat is inclusief de opfrisbeurt van de hal en de raadszaal. De kapitaallasten voor dit project waren al in de begroting opgenomen.

Eiland(er) met kwaliteit(en)

Arbeidsgelegenheid is evenals wonen speerpunt van de raad van de gemeente Terschelling. De gemeente Terschelling is een grote werkgever. De raad van de gemeente Terschelling heeft oor voor de problematiek die nu en in de komende jaren nog sterker speelt op de arbeidsmarkt. In de raadscommissie van 10 januari 2024 is door de Raad een handreiking gedaan richting het college. De handreiking geeft de mogelijkheid al ingezette acties, wensen en al geplande zaken op het vlak van het verstevigen van het ambtelijk apparaat te continueren en de capaciteit (formatie) te vergroten. In 2025 en verder wil het college inzetten op versterking van de organisatie met als uitgangspunt mensen die de juiste kwaliteiten hebben en zich willen inzetten voor het eiland. Door onze raad is de wens uitgesproken om met name zoveel mogelijk lokaal talent in te zetten binnen onze organisatie. Nu wordt daar al op vele vlakken op ingezet (stages, kennismakingsdagen, scholenbezoek en eilanders gelden als interne kandidaten) maar er leeft een wens om daar nog steviger op in te zetten. Want hoe mooi is het als je eilanders met de juiste competenties een passende kosteloze opleiding kunt bieden en direct een baan! Hiermee voorkom je reisbewegingen en wordt de belemmering van een dure studie weggehaald. Dit onder de noemer Talent Lokaal Centraal! (TLC)

Het werven van geschikt personeel wordt steeds moeilijker. Dit is een landelijk probleem. En dat is nog eens extra ingewikkeld voor de gemeente Terschelling. Niet alleen vanwege een krimpende markt maar ook vanwege de geografische ligging. Ook speelt de toenemende vergrijzing van de bevolking en het niet altijd rooskleurige imago van ambtenaren ook een grote rol. Daar staat

tegenover dat er veel competente mensen op het eiland wonen die door een aanvullende opleiding prima binnen de gemeente Terschelling zouden kunnen werken.

Het college wil in 2025 dan ook op de volgende zaken inzetten:

Talent Lokaal Centraal (TLC)

Een incompany opleidingstraject gaat de nieuwe medewerkers met een HBO niveau snel de vereiste kennis voor de uitoefening van de functie bijbrengen. Een kansrijk project voor een organisatie van onze omvang. In dit geval gaan de kosten deels voor de baten uit maar het is een unieke mogelijkheid om een flinke impuls te geven aan de Terschellinger samenleving. Wil dat zeggen dat iets dergelijks niet kan voor MBO niveau? Nee zeker niet! Het valt alleen buiten de scope van dit project. Maar mogelijk volgt dit in de nabije toekomst ook.

Samen met de Bestuursacademie zal de twee jarige HBO+ opleiding Adviseur Lokale Overheid (ALO) en de differentiaties financiën, algemeen Juridische Zaken of Omgeving, incompany op Terschelling georganiseerd worden. Deze personen die nieuw in dienst worden genomen starten met de opleiding en worden voor de duur van de opleiding ingezet op verschillende projecten gerelateerd aan het uitvoeringsprogramma en coalitieakkoord. Dat betekent dat het ambtelijk apparaat wordt uitgebreid met circa 12 (10,7 Fte's) bij voorkeur lokale medewerkers. Is de deelnemer na 2 jaar geslaagd voor de bestuursacademie, dan volgt een vaste aanstelling.

In 2009 heeft de gemeente Terschelling ook de ALO opleiding kosteloos aangeboden aan inwoners van de gemeente Terschelling. Er is toen gestart met een groep van 19 deelnemers. Anders dan nu werd echter geen dienstverband geboden. Van deze groep is bijna 75% werkzaam geweest of nog steeds werkzaam (46%) binnen de organisatie. En dat is zowel binnen alle teams, de griffie en het onderwijs. 5% heeft mede door deze opleiding een plek binnen de landelijke overheid verworden. Daaruit blijkt wel dat deze formule een groot succes is.

Samen sterk!

Andere maatregelen welke al deels in uitvoering zijn, dan wel in 2025 ter hand genomen worden zijn:

Werving en selectie:

- Het werven op de 50+ markt en gepensioneerden.

Waar je 50 jaar geleden met 50 jaar gezien werd als 'oud' en kon je bijna met pensioen, moet je nu als je 50 bent nog bijna 20 jaar werken. Toch blijft bij het aantrekken van medewerkers met een leeftijd boven de 50 toch altijd wat schroom hangen. Want 'die raak je vaak snel weer kwijt'. En dat is dus helemaal niet zo. Daarbij werkt een deel van deze personen niet meer aan het zo snel mogelijk de corporate ladder op komen maar vaak meer aan het 'van je werk je hobby maken'. Want als je werkt, dan moet het wel zo leuk mogelijk zijn. En dat nog los aan de schat van kennis en kunde die deze categorie medewerkers in de binnenzak heeft zitten. Alle reden om in de werving veel meer in te steken op de medewerkers. En je bent zo oud als je je voelt. Er is een schat aan mensen die wonen op Terschelling, inmiddels van hun pensioen genieten, die nog best een aantal klussen zou willen doen. En de gemeente Terschelling is daar een goede partner in. Om deze beide groepen aan te spreken zal er een communicatie campagne opgesteld worden. De totale kosten hiervan worden geschat op € 30.000.

- Het continue werven

De Raad heeft interesse getoond in de werkgeverscampagne van de gemeente Dantumadiel. Hoewel de redenen voor deze campagne anders waren en de kosten niet hetzelfde zijn, betekent dit niet dat een soortgelijke aanpak niet zou kunnen werken voor de gemeente Terschelling. Daarom zal de gemeente de komende jaren investeren in een werkgeverscampagne. Dit betekent niet dat er minder of helemaal niet meer wordt geadverteerd voor functies, maar er zal een doorlopende campagne worden opgezet om de gemeente Terschelling als werkgever te promoten. Dit zal gebeuren via verschillende communicatiekanalen. We willen hierbij ook graag onze eigen medewerkers betrekken, vergelijkbaar met wat de gemeente Dantumadiel heeft gedaan. De kosten worden de eerste jaren geschat op: € 50.000 (jaarlijks).

- Een social media doelgroepen onderzoek

Zijn we de juiste mensen aan het bereiken via de juiste media? Dat is de vraag! Achter elke website of sociaal mediakanaal schuilt een hele wereld. Welke woorden worden bijvoorbeeld het meest gebruikt bij het zoeken naar vacatures op Terschelling? En als die woorden worden gebruikt, verschijnen onze vacatures dan bovenaan in de zoekresultaten? En hoe zorgen we ervoor dat onze advertenties bij de juiste mensen terechtkomen? Om ervoor te zorgen dat we zoveel mogelijk mensen bereiken met zo min mogelijk middelen, is het belangrijk om hier onderzoek naar te doen

- Snel je slag slaan!

Sollicitanten hebben in de huidige arbeidsmarkt veel banen om uit te kiezen. Als de gemeente niet snel handelt in een selectieprocedure, lopen we goede kandidaten mis. Dit is doorgevoerd

- Het drinken van een kop koffie

Dit onderwerp wordt 'candidate engagement' genoemd, maar ook wel 'sjansen met kansen'. Hierbij gaat het erom om al in een vroeg stadium in contact te komen met potentiële kandidaten voor onze organisatie, los van specifieke vacatures. Dit gaan we doen door aanpassingen aan de website en door mensen uit te nodigen voor een informeel gesprek, zoals een kopje koffie of een speeddate. Dit kost tijd en inzet, maar het levert ook veel op. Dit wordt al in praktijk toegepast en werp zeker zijn vruchten af.

- Dubbel draaien

Het is belangrijk om de kennis die al in de organisatie aanwezig is, te behouden. Dit kan een probleem worden wanneer mensen die lang bij de organisatie hebben gewerkt met pensioen gaan. Gelukkig kunnen we het vertrek vanwege pensionering zien aankomen en hierop anticiperen (strategische personeelsplanning). We gaan dit aanpakken door gedurende een periode van 6 maanden de nieuwe medewerker naast de vertrekkende medewerker te plaatsen. Zo blijft alle kennis behouden. Een dergelijke proef vindt op dit moment al plaats binnen het onderdeel uitvoering van het team Techniek.

Afschaffing payroll, creëren WW-voorziening

Vanuit de raad is gepleit voor het afschaffen van het gebruik van payroll constructies binnen de organisatie. Dit sluit aan bij een van de onderhandelingsresultaten voor de nieuwe cao gemeenten waarin is bepaald dat 1 januari 2028 het gebruik van payrollers op de gemeentelijke werkvloer wordt stopgezet. Binnen de gemeente Terschelling was het gebruikelijk dat medewerkers in het eerste jaar via een payrollconstructie werken. Dit als proeftijd waarna een vast contract in principe volgt. De gemeente Terschelling heeft het voornemen vanaf 1 januari 2025 stoppen met het aanbieden van

payrollconstructies en gaat dit nader onderzoeken/uitwerken Van belang is een bedrag te blijven reserveren gelijk aan de opslagkosten om kosten op dit vlak op te kunnen blijven vangen.

Samen werken en samenwerken

Bij iedere taak wordt gekeken hoe deze zo efficiënt mogelijk uitgevoerd kan worden. Daarbij wordt eerst bekeken of we de taak zelf kunnen doen, hierin samen gaan werken of de taak uit moeten besteden (de zogenaamde 3-traps raket). Dit doen alle Waddeneilanden. Daarbij is het altijd efficiënter om het wiel niet nogmaals uit te vinden als dat al eens gedaan is. Dus ook op dat vlak wordt veel gedaan met netwerkpartners. Samenwerking in verschillende vormen is een extra mogelijkheid om kwetsbaarheid tegen te gaan.

Formatie/bezetting

Formatie/bezetting

Een structurele uitbreiding van de capaciteit van de organisatie met 10,7 fte en 0,7 fte tijdelijk (2 jaar).

Al lange tijd is er sprake van een hoge werkdruk binnen de ambtelijke organisatie. Oorzaken kunnen onder andere gevonden worden in, het door krapte van de huidige arbeidsmarkt moeilijk invullen van vacatures, inzet van externen (detachering/ZZP'ers) met, om kostentechnische reden, minder uren dan bij vervulling van de vacature. Echter de belangrijkste reden is een structureel tekort aan beschikbare capaciteit (formatie) ten opzichte van de benodigde capaciteit.

Er liggen grote vraagstukken op het bord van de gemeente Terschelling. In het coalitieakkoord "Koers naar de toekomst; Meedenken, meepraten, meedoen" staan voor deze bestuursperiode meer dan 82 wensen opgenomen. En dat zijn zowel grote ambitieuze projecten zoals het havenfront, de Tonnenloods of de realisatie van een nieuwe gymzaal als middelgrote en kleine wensen. Een deel daarvan is ook al gerealiseerd. Daarnaast wordt gewerkt aan de realisatie van de wettelijke en reguliere taken (80%) en going concern taken (10%) die tijd vragen.

Deze wensen en de wettelijke- en reguliere taken moeten de komende jaren een plek krijgen binnen de daarvoor beschikbare uren en middelen.

Dit wordt gedaan met een organisatie die zowel kwantitatief (hoge werkdruk) maar soms ook kwalitatief beperkingen kent. Daarnaast is in een klein apparaat het opvangen van piek en ziek, zeker gezien de overspannen arbeidsmarkt, nauwelijks mogelijk. Dit vormt een dagelijkse grote uitdaging, zeker in combinatie met het vraagstuk arbeidsmarkt.

De cijfers uit de analyse (zie ook onderstaande tabel) laten zien dat er niet voldoende uren beschikbaar zijn om de taken die er op dit moment liggen te realiseren. Daarbij is sprake van een structureel tekort aan uren. Dat geldt zowel voor de uitvoering van het coalitieakkoord als de wettelijke- en reguliere taken. In going concern zijn de taken opgenomen die nog niet zijn afgerond vanuit het vorige coalitieakkoord, taken die meer tijd in beslag nemen dan bij de planning voorzien of onvoorziene zaken. In onderstaande tabel is bij de beschikbare uren nog geen rekening gehouden met uitval door ziekte of anderszins uitval van uren. Het overzicht aan inzetbare uren is inclusief inhuur van externen. Het schetst dus het meest optimale beeld van beschikbare uren.

Alleen al in 2024 zijn er overall gezien ca. 20.000 uren (ca. 14 fte) te weinig om alle taken die voorliggen uit te voeren. En dat geldt dus zowel voor het uitvoeren van het coalitieakkoord als de wettelijke/reguliere taken. In het coalitieakkoord is ook deze zorg ook geuit. (ROL 64, ROL 65, Rol 67)

De organisatie zal met verschillende maatregelen en acties trachten het te kort te beperken door de efficiency in de bedrijfsvoering te vergroten, maar een aanvulling van de bezetting/formatie is noodzakelijk. In de begroting is een uitbreiding van de structurele formatie in 2025, en daarna, van 12 medewerkers of te wel 10,7 fte's en een tijdelijk medewerker (2 jaar voor de begeleiding) van 0,7 Fte opgenomen. De verwachting is dat deze nieuwe medewerkers gedurende het eerste halfjaar gefaseerd zullen instromen. De doelgroep zijn lokale medewerkers op HBO werk- en denkniveau die niet aan alle (specifieke) opleidingseisen voldoen en (indien noodzakelijk) gedurende de eerste twee jaar kosteloos een opleidingstraject gaan volgen. Daarmee wordt opvolging ook gegeven aan de wens van de raad om (meer) werkgelegenheid te bieden aan 'eilanders'.

Waar en op welke functie deze medewerkers in te zetten, zal in de loop van 2025 worden bepaald. Een verdeling over beleidsvoorbereiding/ beleidsuitvoering en ondersteuning is te verwachten. In aanvang zullen de nieuwe medewerkers worden ingezet op een specifieke rol of vanuit een tijdelijk projectbureau, onder begeleiding, worden ingezet op verschillende projecten van de BTP, Coalitieakkoord en wettelijk/reguliere taken. Er is in deze periode sprake van een leer/werksituatie (1 dag opleiding). Gedurende 2025 en 2026 zullen deze medewerkers functies gaan vervullen die benodigd zijn om de organisatie structureel te versterken. Op dat moment zullen de in aanvang 'bepaalde tijd' contracten worden omzet naar 'onbepaalde tijd' contracten.

Deze structurele uitbreiding is bedoeld om het permanente tekort op te lossen en heeft geen invloed op de huidige inhuur. Anders is er geen sprake uitbreiding, maar vervanging. Het is de hoop dat de wervingscampagne voor deze kandidaten ook nog kandidaten brengt die nu door externen wordt vervuld, deze kandidaten dienen dan wel aan de functie-eisen te voldoen.

De kosten bestaan uit de beloning (salaris) van de nieuwe medewerkers (schaal 9/10) en de tijdelijke project coördinatie/begeleiding (2 jaar). De wervings- en selectiekosten en opleiding (tot een max. van 100,000,-- p.j.) worden gefinancierd uit de reguliere begroting.

Automatisering en informatiebeveiliging

Automatisering

Met een aantal Friese gemeenten wordt in de centrumregeling Shared Service Center (SSC) samengewerkt. Dat betekent dat de gemeente Leeuwarden voor ons de ICT-voorzieningen realiseert. Als gemeente nemen we via ambtelijke werkgroepen deel aan de beleidsvorming van het

SSC en werken we gezamenlijk aan het uitvoeren van ICT-projecten zoals de nieuwe digitale werkomgeving, de gezamenlijke inrichting van personeelsprocessen en de vervanging van het telefonieplatform.

Door deze investeringen, de stijging in de werkplektarieven en een verdere toename van het aantal devices en accounts zien we dat de kosten de afgelopen jaren stijgen. Voor 2025 zal de ICT bijdrage daarom per eiland met 5% worden verhoogd.

Informatiebeveiliging

Door de steeds strenger wordende eisen van de overheid op gebied van informatiebeveiliging moeten we als overheid steeds meer maatregelen nemen om hieraan te voldoen. We hebben hiervoor bij SSC Leeuwarden ondersteuning gevraagd. Voor 2025 worden in Waddenverband hiervoor € 60.000 extra kosten in rekening gebracht en hiervoor zullen extra uren van de Chief Information Officer en de Functionaris Gegevensbescherming worden gerealiseerd.

Beleidsindicatoren Bestuur en Ondersteuning	2023	2022
Formatie (in fte per 1.000 inwoners)	18	16
Bezetting (in fte per 1.000 inwoners)	13	16
Apparaatskosten (in € per inwoner)	-1.636	-1.453
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	39%	34%
Overhead (in % van de totale lasten)	25%	26%

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 0 - Bestuur en Ondersteuning				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.1 - Bestuur	1.256.000	1.285.000	1.292.000	1.285.000
0.10 - Mutaties reserves	1.000	1.000	1.000	1.000
0.11 - Onvoorzien	300.000	300.000	300.000	300.000
0.2 - Burgerzaken	115.000	115.000	115.000	115.000
0.4 - Overhead	9.429.000	9.959.000	9.788.000	9.948.000
0.5 - Treasury	0	0	0	0
0.61 - OZB woningen	72.000	72.000	72.000	72.000
0.62 - OZB niet-woningen	0	0	0	0
0.64 - Belastingen overig	0	0	0	0
0.8 - Overige baten en lasten	0	0	0	0
Totaal Lasten	**11.173.000**	**11.732.000**	**11.568.000**	**11.721.000**
Baten				
0.1 - Bestuur	14.000	14.000	14.000	14.000
0.10 - Mutaties reserves	450.000	450.000	450.000	450.000
0.11 - Onvoorzien	0	0	0	0
0.2 - Burgerzaken	130.000	130.000	130.000	130.000
0.4 - Overhead	145.000	145.000	145.000	145.000
0.5 - Treasury	393.000	393.000	393.000	393.000
0.61 - OZB woningen	1.478.000	1.514.000	1.552.000	1.590.000
0.62 - OZB niet-woningen	1.418.000	1.449.000	1.481.000	1.518.000
0.64 - Belastingen overig	133.000	136.000	138.000	138.000
0.7 - Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	13.523.000	13.173.000	13.703.000	14.214.000
0.8 - Overige baten en lasten	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal Baten	**17.714.000**	**17.434.000**	**18.036.000**	**18.622.000**
SALDO PROGRAMMA 0	**-6.541.000**	**-5.702.000**	**-6.468.000**	**-6.901.000**

2.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Als gemeente zijn we verantwoordelijk voor het beleid op het gebied van veiligheid. Samen met verschillende partijen, waaronder de politie, het openbaar ministerie, de Veiligheidsregio, ondernemers en inwoners, werken we dagelijks aan een veilige woon- en leefomgeving. Hierbij richten we ons op zaken als crisisbeheersing, rampenbestrijding, overlast door jongeren, relletjes in het uitgaansleven en drugshandel. Elk incident of gebeurtenis kan de veiligheid of het gevoel van veiligheid bedreigen.

De prioriteiten die we als gemeente hebben op het gebied van veiligheid leggen we vast in een Integraal Veiligheidsplan (het IVP).

Integraal veiligheidsplan

In 2024 is onderzocht of er voldoende basis is om in Waddenverband een gezamenlijk Integraal Veiligheidsplan (IVP) op te stellen. Er is gekeken of, en bij welk onderdeel van het proces, de Waddeneilanden samen kunnen optrekken bij het opstellen van een IVP. De voorlopige conclusie is dat het streven naar een integraal veiligheidsplan voor de Wadden niet wenselijk is. De veiligheidsanalyse en het opstellen van een veiligheidsplan blijven individuele processen voor de eilanden. Wel blijft er op ambtelijk niveau een grote behoefte naar gezamenlijke delen in de uitvoering. Hierdoor kunnen we de grote portefeuille veiligheid redelijk goed met de bestaande capaciteit uitvoeren.

In het najaar van 2024 zal de gemeente Terschelling een uitgebreide veiligheidsanalyse uitvoeren. Deze analyse heeft als doel om objectieve veiligheidstrends, zoals politiegegevens, samen te brengen met subjectieve veiligheidstrends, waaronder de ervaringen van hulpdiensten, de visie van inwoners en de prioriteiten van het bestuur. Op basis van deze veiligheidsanalyse zal de afdeling Openbare Orde en Veiligheid (OOV) van de gemeente Terschelling invulling geven aan het IVP, waarin de prioriteiten op veiligheidsgebied voor de komende vier jaar worden vastgelegd.

De veiligheidsanalyse is de basis voor het daaropvolgende IVP 2025-2028 zullen bijdragen aan een beter begrip van de veiligheidsbehoeften en -prioriteiten binnen de gemeente. Dit proces zorgt ervoor dat zowel objectieve als subjectieve gegevens worden meegenomen, wat leidt tot een gebalanceerd en effectief veiligheidsbeleid. Met dit IVP streeft de gemeente Terschelling ernaar om de veiligheid en het welzijn van haar inwoners te waarborgen en te verbeteren.

Een veilige woon- en leefomgeving

Optimalisatie van gemeentelijke handhaving

In 2024 is de gemeente Terschelling begonnen met het opstellen van een handhavingspoule voor toezicht en handhaving. De taken van de gemeente op dit vlak nemen toe en de huidige capaciteit aan FTE’s is lastig te verdelen. Dit komt vooral door het toeristische karakter van de gemeente dat leidt tot pieken in de vraag naar handhaving. Deze poule biedt uitkomst bij het vervullen van de

handhavingsbehoefte, bijvoorbeeld tijdens evenementen en bij het aanpakken van ondermijning, naast de grote vraag naar handhaving bij overlastsituaties rondom uitgaansgebieden

In 2025 zullen we verder gaan met de invulling en ontwikkeling van het handhavingsprogramma. Dit programma zal zorgen voor een flexibele en effectieve inzet van handhavingscapaciteit, zodat we beter kunnen inspelen op de fluctuaties in de vraag en de specifieke behoeften van onze gemeente. Ons doel is om de veiligheid en leefbaarheid op Terschelling te waarborgen en te verbeteren.

Crisisbeheersing en rampenbestrijding

In 2024 heeft de gemeente haar eigen crisisorganisatie geëvalueerd. Hierbij is gekeken naar gebieden binnen de organisatie waar nog onduidelijkheden bestaan of waar de invulling van verschillende rollen en taken tijdens een crisis of ramp onvoldoende is. Deze evaluatie heeft geleid tot de identificatie van verbeterpunten en prioriteiten.

In 2025 zullen we werken met een uitgebreid plan van aanpak. Dit plan omvat de volgende hoofddoelen:

1. We zullen duidelijke taakkaarten opstellen om de verantwoordelijkheden en acties van verschillende rollen tijdens een crisis te specificeren en prioriteiten te stellen voor essentiële taken.
2. Het verzorgen van gerichte trainingen voor gemeentelijke medewerkers en bestuurders om hun kennis en vaardigheden in crisisbeheersing te versterken. Dit omvat zowel basis- als verdiepende trainingen, afgestemd op de specifieke behoeften van de verschillende functies binnen de crisisorganisatie.
3. Samen met de Veiligheidsregio ontwikkelen we een jaarplanning voor multidisciplinaire oefeningen. Deze oefeningen zijn erop gericht om de samenwerking tussen verschillende hulpdiensten te verbeteren en de effectiviteit van onze gezamenlijke crisisrespons te verhogen.

We zullen voortdurende professionaliseringsinitiatieven opzetten om de crisisorganisatie te blijven verbeteren. Dit omvat het up-to-date houden van kennis, vaardigheden en protocollen door regelmatige bijscholingen en het implementeren van de nieuwste inzichten en best practices op het gebied van crisismanagement.

Integriteit en veiligheid.

Op 25 juni 2024 presenteerden Tops en Van der Torre het rapport over ondermijning in Fryslân. Belangrijke aandachtspunten voor de raad waren drugsgebruik en de bijbehorende drugstoevoer op het eiland. In 2025 zullen de gemeente en haar partners preventieve en handhavende maatregelen nemen om deze criminaliteit en het gebruik buiten de deur te houden. De volgende acties worden daarbij uitgewerkt:

- Preventie via rioolonderzoeken om drugsgebruik op het eiland in kaart te brengen.
- Controles in havens en op veerdiensten om drugstoevoer tegen te gaan.

- De Friese gemeenten hebben een intentieverklaring afgelegd om beleid tegen ondermijnende criminaliteit op orde te hebben. Voor onze gemeente werken we aan het upgraden van ons Bibob-beleid en het Damocles-beleid. In 2025 stellen we werkinstructies op voor de toepassing en implementatie van dit beleid binnen de organisatie.

Bedrijvigheid en veiligheid.

In 2024 is een nieuw bestuur van de Koninklijke Horeca Nederland Terschelling aangetreden. In het kader van een constructieve samenwerking heeft de gemeente de Koninklijke Horeca Nederland uitgenodigd voor een jaarlijks breed horecaoverleg met de burgemeester. Dit overleg omvat de horeca, politie en gemeente en richt zich op alle horeca-aangelegenheden.

Gezien de vele raakvlakken met regels en wetten ter bevordering van de openbare orde en veiligheid, is de horeca een belangrijke gesprekspartner voor het effectief uitvoeren van ons beleid rondom toezicht en handhaving.

Breed Horecaoverleg:

- Frequentie: Tweemaal per jaar
- Deelnemers: Bestuur Horeca Nederland Terschelling, politie, gemeentelijke vertegenwoordigers, burgemeester
- Doelstellingen:
    - Bevordering van de openbare orde en veiligheid
    - Implementatie en naleving van relevante wet- en regelgeving
    - Uitwisseling van informatie en afstemming aanpak.

Met deze strategische aanpak streven we naar een sterke samenwerking tussen de gemeente en de horecasector, hetgeen bijdraagt aan een veilige en levendige omgeving voor zowel bewoners als bezoekers van Terschelling.

Beleidsindicatoren Veiligheid	2023	2022
Verwijzingen Halt (per 1.000 inwoners)	4,0	onbekend
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	0	0
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	4,1	3,0
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	0	0
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	7,1	6,0

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 1 - Veiligheid				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
1.1 - Crisisbeheersing en brandweer	728.000	759.000	786.000	813.000
1.2 - Openbare orde en veiligheid	462.000	465.000	378.000	381.000
Totaal Lasten	**1.190.000**	**1.224.000**	**1.164.000**	**1.194.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
1.2 - Openbare orde en veiligheid	59.000	59.000	59.000	59.000
Totaal Baten	**59.000**	**59.000**	**59.000**	**59.000**
SALDO PROGRAMMA 1	**1.131.000**	**1.165.000**	**1.105.000**	**1.135.000**

2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken?

Terschelling is een prachtig eiland om te wonen, werken en recreëren. Om ervoor te zorgen dat dit zo blijft, is het belangrijk om de infrastructuur en het water goed te onderhouden.

Om de uitdagingen het hoofd te bieden, moeten we in sommige gevallen groot denken en groot doen. Zo ligt de focus de komende jaren op de aanpak van het havengebied: de levensader van ons eiland. Daarnaast besteden we veel aandacht aan de groeiende parkeerbehoefte en zorgen we voor de aanleg en het onderhoud van wegen en (fiets)paden.

De beschrijving van de ambities en voorgenomen onderhoudsplannen zijn beschreven onder de paragrafen.

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	364.000	364.000	364.000	364.000
2.1 - Verkeer en vervoer	1.575.000	1.463.000	1.466.000	1.469.000
2.3 - Recreatieve havens	56.000	56.000	141.000	141.000
2.4 - Economische havens en waterwegen	975.000	968.000	783.000	1.049.000
Totaal Lasten	**2.970.000**	**2.851.000**	**2.754.000**	**3.023.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	270.000	270.000	385.000	385.000
2.1 - Verkeer en vervoer	515.000	515.000	515.000	515.000
2.3 - Recreatieve havens	81.000	81.000	81.000	166.000
2.4 - Economische havens en waterwegen	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal Baten	**878.000**	**878.000**	**993.000**	**1.078.000**
SALDO PROGRAMMA 2	**2.092.000**	**1.973.000**	**1.761.000**	**1.945.000**

2.3 Economie

Wat willen we bereiken?

Uit cijfers van onder andere de VVV blijkt dat toeristen Terschelling steeds beter weten te vinden. Om een goede balans tussen de leefbaarheid voor de eilanders en het toerisme, maar ook tussen natuur en toerisme te behouden, vindt de gemeente het belangrijk om hier voldoende aandacht aan te besteden.

Om deze balans te blijven garanderen, zal er in 2024 een nieuwe toeristische visie worden geformuleerd. Daarnaast wordt ook het kampeerbeleid herzien en wordt gestart met een heroverweging van het terrassenbeleid. Hiermee willen we ervoor zorgen dat het toerisme op Terschelling op een duurzame en verantwoorde manier plaatsvindt, zodat niet alleen de toeristen, maar ook de eilanders en de natuur hiervan kunnen profiteren.

Toeristische visie

Toerisme is de kurk waar de Terschellinger economie op drijft. Er moet daarbij altijd een goede balans zijn tussen de leefbaarheid voor de eilanders, een toekomstbestendige economie en het toerisme. Vanuit het coalitieprogramma is opdracht gegeven om te komen tot een herziene toeristische visie. Aansluitend op de omgevingsvisie, die in 2025 afgerond wordt, zal worden toegewerkt naar een actuele notitie op het gebied van recreatie en toerisme. In deze notitie zal een visie voor meerdere jaren worden geformuleerd. In de Kadernota is, gebaseerd op het uitvoeringsprogramma, hiervoor een budget van €52.000,- opgenomen.

Kampeerbeleid

We werken aan de herziening van het kampeerbeleid. De focus ligt op duurzaam en toekomstbestendig ondernemen. Het beleidskader Kamperen wordt in 2025 afgerond. Voor de uitwerking van dit kader in regelgeving is vervolgens in 2025 een budget van €20.000,- nodig.

Terrassenbeleid

Naar aanleiding van een raadsbrede motie in 2023 kwam een pilot tot stand waarin ondernemers in sommige gevallen hun terras mochten uitbreiden. In 2024 is naar aanleiding van de evaluatie van deze pilot gestart met het opstellen van een beleidskader terrassen, om te komen tot herzien beleid hierover. Dit beleidskader zal in 2025 afgerond worden, waarna het kader uitgewerkt zal worden in beleidsregels. Voor deze nadere uitwerking zal een bedrag van €20.000,- nodig zijn in 2025.

Beleidsindicatoren Economie	2023	2022
Functiemenging (in %)	56,0	54,5
Vestigingen (van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 - 74 jaar	271,3	259,2

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 3 - Economie				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
3.4 - Economische promotie	429.000	377.000	352.000	352.000
Totaal Lasten	**429.000**	**377.000**	**352.000**	**352.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	89.000	89.000	0	0
3.4 - Economische promotie	5.301.000	5.399.000	5.498.000	5.498.000
Totaal Baten	**5.390.000**	**5.488.000**	**5.498.000**	**5.498.000**
SALDO PROGRAMMA 3	**-4.961.000**	**-5.111.000**	**-5.146.000**	**-5.146.000**

2.4 Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Kwalitatief hoogwaardig onderwijs en goede kinderopvangvoorzieningen dienen de leefbaarheid en zijn van groot belang voor de eilander samenleving, in het bijzonder voor de eilander kinderen en jongeren. Het onderwijs op Terschelling staat momenteel voor grote uitdagingen. Leerlingenaantallen dalen, er wachten forse investeringen in onderwijshuisvesting en de invulling van inclusief onderwijs vraagt grote inspanningen. In 2025 buigen wij ons over de kansen en mogelijkheden om het onderwijsaanbod op het eiland in stand te houden en waar mogelijk uit te breiden. Speerpunten hierin zijn het vernieuwen en verduurzamen van de schoolgebouwen, het bieden van kwalitatief goed inclusief onderwijs, het onderzoeken van de mogelijkheden om het onderwijsaanbod te versterken en verbreden en het onderzoeken welke oplossingen er zijn voor het tekort aan plekken in de kinderopvang. Ook gaan we werken aan het aanpassen van de bestuurlijke structuur.

Integraal Huisvestingsplan (IHP)

In 2023 is het Integraal Huisvestingsplan (IHP) vastgesteld door de gemeenteraad. Het IHP geeft sturing aan de invulling van de huisvestingsbehoefte en de investering die daarvoor nodig is. Aan de hand van het IHP werken we voor elke dorpskern scenario’s uit. Die leggen we vervolgens voor aan de gemeenteraad. Een belangrijke kans in de uitwerking is de behoefte voor bewegingsonderwijs op het eiland.

Schylger Jouw / Hunnighouwersgat en De Stoek/'t Jok zijn als eerste aan de beurt. De scenario’s leggen we eind 2024 voor aan de gemeenteraad, zodat we in 2025 kunnen starten met het voorbereiden van de bouw. De keuzes voor Hoorn (’t Jok) hangen samen met andere onderwerpen, zoals woningbouw en verplichtingen uit de Regiodeal.

Toekomstbestendig onderwijs

Toekomstbestendig onderwijs vraagt om een efficiënte bedrijfsvoering en weloverwogen investeringen in onder andere staf en gebouwen. Helemaal nu het onderwijs kampt met uitdagingen, zoals teruglopende leerlingenaantallen, is een visie van de gemeente op het onderwijs noodzakelijk.

Op basis van deze visie wordt een plan gemaakt om ook in de toekomst doorlopende leerlijnen voor onze eilander jeugd te kunnen blijven bieden, in een veilige en kwalitatief hoogwaardige onderwijsomgeving.

Voor het opstellen van een visie op het onderwijs is in de Kadernota 2025 een bedrag van €20.000,- op genomen.

Naast het opstellen van de visie wordt in 2025 gewerkt aan het aanpassen van de bestuurlijke structuur van het Openbaar Onderwijs Terschelling (OOT), om deze los te maken van de gemeente. Ook dit draagt bij aan de borging van een toekomstbestendig en zelfstandig eilander onderwijs. Voor deze ontvlechting is een bedrag van €25.000,- nodig.

Beleidsindicatoren Onderwijs	2023	2022
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	-	-
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	30	9
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	2,2	1,8

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 4 - Onderwijs				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
4.1 - Openbaar basisonderwijs	1.737.000	1.737.000	1.737.000	1.737.000
4.2 - Onderwijshuisvesting	327.000	327.000	540.000	892.000
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.104.000	2.234.000	2.104.000	2.104.000
Totaal Lasten	**4.168.000**	**4.298.000**	**4.381.000**	**4.733.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
4.1 - Openbaar basisonderwijs	1.735.000	1.735.000	1.735.000	1.735.000
4.2 - Onderwijshuisvesting	76.000	76.000	76.000	76.000
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.802.000	1.802.000	1.802.000	1.802.000
Totaal Baten	**3.613.000**	**3.613.000**	**3.613.000**	**3.613.000**
SALDO PROGRAMMA 4	**555.000**	**685.000**	**768.000**	**1.120.000**

2.5 Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken?

Sport, cultuur en recreatie zijn essentiële aspecten van de leefbaarheid. Deze elementen dragen bij aan de sociale samenhang die zo kenmerkend is voor ons eiland, bieden preventie voor gezondheidsproblemen, kunnen een rol spelen in de bevordering van het mentale welzijn en versterken het toeristisch product. Speerpunten in 2025 zijn onder meer het verder uitrollen van de ondersteuning van verenigingen en organisaties op deze vlakken, onder andere door uitbreiding van de inzet van de buurtsportcoach, en het toegankelijk houden van deze voorzieningen, ook voor mensen voor wie deelname om diverse redenen minder vanzelfsprekend is.

Sport

Sporten en bewegen

De buurtsportcoach is de centrale figuur in de uitvoering en organisatie van het sportbeleid. Hij zorgt voor verbinding tussen sportaanbieders en maatschappelijke instellingen zoals jeugdzorg, het Eilandteam, onderwijs en de gezondheidszorg. De sportcoach richt zich op het bevorderen van sportdeelname in de basisschoolleeftijd. De gemeente ondersteunt initiatieven op het gebied van sport en bewegen met subsidies. Tot en met 2027 is er zowel voor de buurtsportcoach als voor de subsidies structureel budget opgenomen. Vanuit de brede SPUK-regeling komen er aanvullende middelen beschikbaar. Het exacte bedrag waarom het gaat is nog niet bekend.

Sportbeleid

In 2025 wordt het huidige sportbeleid herzien. Hierbij wordt ook de input van de buurtsportcoach gebruikt, omdat hij tegenwoordig de werkgroepen van het Lokaal Sportakkoord leidt.

Voor het herzien van het sportbeleid is een bedrag nodig van 15.000,-

Cultuur & recreatie

Subsidies

De gemeente ondersteunt diverse organisaties en initiatieven op het gebied van cultuur en samenleving met behulp van subsidies.

Een aantal subsidies wordt geïndexeerd voor 2025. Voor de gemeentelijke bijdragen aan het Jeugd- en Volwassenenfonds Sport&Cultuur en Stichting Leergeld wordt een ruimer budget gereserveerd, zodat alle eilanders in staat worden gesteld actief te participeren in de samenleving. Hiervoor is een bedrag van €12.000,- per jaar extra nodig, vanaf 2025.

In 2025 zetten we onze werkzaamheden door om het proces van subsidieverleningen helderder te maken, onder meer door het herzien van de Algemene Subsidieverordening en het vaststellen van een aantal separate subsidieregelingen. Dit wordt in beginsel binnen de bestaande formatie opgepakt.

Tonnenloods

Er wordt inmiddels gewerkt aan de realisatie van de plannen voor de Tonnenloods. Conform eerdere afspraken, wordt er een subsidie ter hoogte van een ton per jaar gereserveerd voor de exploitatie van de Tonnenloods.

Bibliotheek

In de septembercirculaire zal een extra (geoormerkte) bijdrage ter grootte van €100.000,- voor het bibliotheekwerk opgenomen worden, voor de versteviging van het lokale bibliotheekwerk. Op Terschelling zal dit ingezet worden voor verruimen van openingstijden, versterken van de activiteiten in het onderwijs en uitbreiding van de activiteiten gericht op het verbeteren van basisvaardigheden.

Muziek & cultuureducatie

De afgelopen jaren is door de muziekverenigingen actief ingezet op het werven van nieuwe leden. Deze acties waren een groot succes, en dragen daarmee bij aan de culturele en sociale rol van de muziekkorpsen. Het gestegen leerlingenaantal maakt dat de subsidie voor het muziekonderwijs niet meer toereikend is. De organisaties zijn actief op zoek naar extra inkomsten en bezuinigingen, maar om het actieve lokale verenigingsleven in stand te houden is ook meer subsidie vanuit de gemeente nodig. Daarnaast wordt ook steeds meer gebruik gemaakt van de gemeentelijke subsidieregeling voor particuliere muzieklessen voor de jeugd, ontstaan vanuit een raadsmotie. Om deze voorzieningen in stand te houden is ook hier een hogere bijdrage nodig van €10.000,- per jaar vanaf 2025.

Evenementen van en voor eilanders

Bij de behandeling van de Kadernota heeft de raad een motie aangenomen om de subsidie aan de Museumreddingboot te verhogen. Deze organisatie ontvangt subsidie vanuit het welzijnsbudget voor kleinschalige eilander evenementen. Om deze regeling uit te breiden naar het door de raad gewenste bedrag per evenement, is voor 2025 een aanvullend bedrag van €30.000,- nodig.

Cultuurnotitie

Wij willen in 2025 een Cultuurnotitie opstellen. Hiervoor is naar schatting €15.000,- nodig.

Programma Museum 't Behouden Huys

’t Behouden Huys bestaat sinds 2023 uit drie ‘zuilen’: Museum, Historisch Centrum & Erfgoed Terschelling (Digitaliseringsproject). Naast de jaarlijks terugkerende werkzaamheden en kerntaken, die ook steevast zijn begroot, staan er unieke ambities op het programma zodat in 2025 en de jaren

erna nog meer mensen in aanraking komen met de Terschellinger cultuur en historie en ’t Behouden Huys nog beter te vinden en raadpleegbaar is. De focus ligt hierbij op de volgende drie thema’s:

· Nieuwe en Eigentijdse Museumtentoonstellingen Voor 2025 staan twee tijdelijke tentoonstellingen op het programma: ‘Zeevaartschool 150 jaar’ (tot oktober 2025) en ‘Het leven en werk van Deodatus’ (na oktober 2025). Daarnaast begint in 2025 de renovatie van de achterste stijlkamer om in de toekomst ruimte te bieden aan wisselende tentoonstellingen.

· Zichtbaarheid & Vindbaarheid van het Museum en het Historisch Centrum: Museum en Historisch Centrum ’t Behouden Huys blijven voor een groep mensen onbekend. Het Museum kampt onterecht met een hoog ‘spinnewiel- gehalte”. In 2025 vinden meerdere acties plaats. De achtergevel krijgt een eigentijdse vormgeving. Aan de voorkant openen we de poorten voor het publiek om het enigszins besloten karakter van de voorgevels teniet te doen. De glazen pui van het Historisch Centrum krijgt een uitdagende opdruk. Verder komt er voor zowel Museum als Historisch Centrum een betere, meer aansprekende folder. In 2025 treffen we ook acties voor zichtbaarheid en vindbaarheid in de toekomst, zoals het ontwikkelen van een andere aankleding van de straat.

· Educatie Museum 't Behouden Huys laat kinderen vanuit hun eigen belevingswereld graag kennis maken met de verhalen van en over Terschelling. In samenwerking met de eilander scholen wordt hier dan ook jaarlijks veel aandacht aan besteed. In 2021 is een achtjarig educatieprogramma samengesteld waarbij elk jaar een ander thema behandeld wordt. In 2025 rollen we een programma uit waarbij het thema ‘Voor de kost’ aan bod komt.

Digitaliseringprogramma Erfgoed Terschelling

We hebben een rijke geschiedenis op het eiland. Het is belangrijk dat we deze zorgvuldig bewaren en toegankelijk maken voor de toekomstige generaties. We digitaliseren documenten, objecten en beeldmateriaal en slaan deze toekomstbestendig op. Voor 2025 richten we ons vooral op het promoten van de website erfgoedterschelling.nl. De website wordt steeds meer gevuld door stichtingen, verenigingen, ’t Behouden Huys en de gemeente Terschelling. We blijven ons inzetten om stichtingen en verenigingen te helpen bij het invoeren van hun archieven, bijvoorbeeld door het nieuwe onderdeel ‘Crowdsourcing’. Hierbij wordt iedereen actief betrokken bij het vullen van de website. Daarnaast betrekken we het onderwijs actief bij Erfgoed Terschelling, zodat het platform ook voor educatiedoeleinden gebruikt kan worden.

Beleidsindicatoren Sport, cultuur en recreatie	2022	2020
Niet sporters (in %)	54,5	52,8

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 5 - Sport, cultuur en recreatie				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
5.2 - Sportaccommodaties	799.000	804.000	788.000	788.000
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	248.000	233.000	233.000	233.000
5.4 - Musea	697.000	702.000	702.000	702.000
5.5 - Cultureel erfgoed	66.000	66.000	66.000	66.000
5.6 - Media	271.000	275.000	275.000	275.000
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	179.000	171.000	171.000	154.000
Totaal Lasten	**2.260.000**	**2.251.000**	**2.235.000**	**2.218.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
5.2 - Sportaccommodaties	237.000	237.000	237.000	237.000
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0
5.4 - Musea	92.000	92.000	92.000	92.000
5.6 - Media	68.000	68.000	68.000	68.000
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.000	2.000	2.000	2.000
Totaal Baten	**399.000**	**399.000**	**399.000**	**399.000**
SALDO PROGRAMMA 5	**1.861.000**	**1.852.000**	**1.836.000**	**1.819.000**

2.6 Sociaal Domein

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit programma is het faciliteren en realiseren van de participatiesamenleving. Hierin draagt iedereen die dat kan op Terschelling actief bij aan zijn of haar omgeving. Zo ontstaat er een vangnet voor personen die tussen wal en schip dreigen te raken. Dit doen we samen met onze lokale en regionale partners, zoals Sociaal Domein Fryslân (SDF) en de samenwerking binnen Noardwest Fryslân (gemeenschappelijke regeling). Onze ambitie hierin is het realiseren van een sluitende keten waarin voorzieningen, indien nodig op maat, beschikbaar zijn voor iedereen. Specifieke wetgeving die bepalend zijn voor deze opdracht en koers zijn: de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet en de Wet inburgering nieuwkomers. Iedere wet heeft zijn eigen opgave, zoals “veilig en gezond opgroeien” ingevolge de Jeugdwet, zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, regie voeren en meedoen zoals de Wmo beoogt en het bieden van bestaanszekerheid en het stimuleren tot het verkrijgen van eigen inkomsten ingevolge de Participatiewet.

De opgaven ten aanzien van het Sociaal Domein voor de lange termijn betreffen voor 2025 de volgende dossiers. Specifiek voor de Jeugdwet gaat het om de Hervormingsagenda Jeugd, de provinciale Regiovisie en de jaarplannen SDF. Voor de Wet maatschappelijke ondersteuning betreft het Grip op Wmo, de woonzorgvisie, de visie op de maatschappelijke opvang en de visie op het beschermd wonen (naar beschermd thuis). Dossiers ten aanzien van participatie en bestaanszekerheid zijn de actualisatie van het beleid voor Armoedebestrijding, het opstellen van het Armoedepact en de energietransitie voor mensen met een smalle beurs. Bovendien is binnen het Sociaal Domein de herijking Kadernota sociaal domein actueel en het “werken vanuit de bedoeling” in combinatie met het versterken van de preventieve instrumenten en de keten.

Participatie

Participatie naar vermogen versterken, bestaanszekerheid vergroten en armoede voorkomen.

·Vanaf het jaar 2025 zullen de actielijnen van het in 2024 vastgestelde beleidskader Bestaanszekerheid worden geïmplementeerd aan de hand van een uitvoeringsprogramma.

·De invoering van de Participatiewet in balans (een ‘rechtvaardige uitvoering van de wet’) was voorzien per 1 januari 2025. Deze invoeringsdatum zal niet worden gehaald. Mogelijk wel per 1 juli 2025 of per 1 januari 2026. We volgen de ontwikkelingen op de voet en bereiden de invoering voor in samenwerking met de Dienst en partnergemeenten in Noardwest Fryslân. Er is veel samenhang tussen het beleidskader Bestaanszekerheid en de Participatiewet in balans en deze twee ontwikkelingen zullen elkaar versterken.

·Voor behoud en verbeteren van de infrastructuur van Sociaal ontwikkelbedrijven en voor een banenplan voor mensen die ‘tussen wal en schip dreigen te raken’ (dat zijn inwoners die niet voldoen aan criteria voor een Baanafspraakbaan of Beschut werkbaan) stelt het Rijk vanaf 2024 structureel middelen beschikbaar aan gemeenten. In het najaar van 2024 worden de financiële implicaties door het rijk verder bekendgemaakt. Om voor de middelen in aanmerking te komen moeten wij in samenwerking met andere gemeenten in Noardwest Fryslan een plan indienen. In 2025 zullen wij de afweging maken hoe deze middelen zullen worden besteed.

Wmo

Mensen zo lang mogelijk veilig, gezond en zelfstandig in de eigen vertrouwde omgeving laten wonen en hen de kans geven om goed mee te doen in de samenleving.

·We geven uitvoering aan het mantelzorgbeleid middels de vastgestelde uitvoeringsagenda 2023-2024.

·We gaan Senioren (en "nieuwe senioren") bewust maken van hun eigen kracht, mogelijkheden en verantwoordelijkheden welke bijdragen aan langer zelfstandig wonen. We stimuleren dat inwoners zelf tijdig hun woning levensloopbestendig maken. Dit gaat middels een bewustwordingscampagne of door middel van het verstrekken van informatie door lokale ketenpartners en in ontmoetingsplaatsen. Daarnaast kijken we of het beleid hierop aangepast moet worden.

·We geven uitvoering aan het Fries actieplan 'Een duurzame aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties'. Dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken die zijn gemaakt.

·Het project inkoop begeleiding en dagactiviteiten wordt uitgevoerd. Hiermee willen we zorgen dat deze ondersteuning goed aansluit bij de veranderende vraag en behoefte vanuit de verschillende doelgroepen en dat de ondersteuning duurzaam en toekomstbestendig is.

·Er wordt in 2025 een start gemaakt met de nieuwe inkoop(strategie) voor beschermd wonen.

·Er wordt een plan ontwikkeld voor de komende jaren waarbij ondersteuning zonder indicatie gestalte krijgt. Het gaat hierbij om de waakvlamfunctie. Deze ondersteuning richt zich op mensen met psychische en/of (licht) verstandelijke beperkingen. Deze mensen hebben niet zozeer ondersteuning in de vorm van een maatwerkvoorziening individuele begeleiding nodig, maar hebben wel van tijd tot tijd ondersteuning nodig bij de dagelijkse gang van zaken om zwaardere problematiek te voorkomen.

Jeugd

Ieder kind groeit veilig, gezond en weerbaar op

·Het jeugddomein is onlosmakelijk verbonden met het gemeentelijke sociaal domein en het zorgstelsel in den brede. We benaderen de "problematiek" vanuit meerdere aspecten om tijdig in te kunnen zetten op de aandachtspunten waaraan gewerkt moet worden en we voorkomen daarmee zwaardere zorg.

·We schalen af van de specialistische jeugdzorg naar preventieve hulp door op Terschelling de praktijkondersteuner Jeugd bij de huisartsen in te zetten.

·De basis is op orde zodat het Eilandteam kan werken volgens het normenkader en kwaliteitseisen die worden gesteld voor de juiste zorg. We hanteren het ordeningsprincipe van Sociaal Domein Fryslân (SDF) als uitgangspunt.

·We hebben in 2025 oog voor het uitvoeren van de hervormingsagenda Jeugd en focussen ons op het normaliseren bij inzet van hulp.

·In 2024 wordt er een plan van aanpak geschreven voor jeugd in het onderwijs met een zorgbehoefte. Dit plan van aanpak willen we op Terschelling uitrollen in 2025.

·Het zorglandschap voor de jeugd is inzichtelijk waarbij we gebruik maken van de beschikbaarheidswijzer van SDF die in 2025 verbeterd wordt. Tevens zorgen we voor een goede verbinding tussen het zorgdomein waar de huisartsen mee werken en de beschikbaarheidswijzer van SDF zodat huisartsen bij de juiste zorgaanbieder terecht komen.

·We geven uitvoering aan de afspraken die zijn gemaakt in het gezondheidsbeleid van VAST (Vlieland, Ameland, Schiermonnikoog en Terschelling). Doelstelling is onder andere om een goede sociale samenhang en ontmoeting te realiseren.

Opvang Oekraïners

De oorlog in Oekraïne duurt nog altijd voort. ook in 2025 zal daarom sprake zijn van opvang van mensen uit Oekraïne. De gemeente vangt ongeveer 50 personen op, voornamelijk vrouwen en kinderen. Dit gebeurt in gebouwen van de gemeente, maar ook nog in een paar particuliere panden. Alles valt onder de gemeentelijke opvang.

Het is wel duidelijk dat de beschikbaarheid van particuliere panden afneemt. Waar in 2023 veel particulieren woonruimte beschikbaar wilden stellen, is dat nu veel minder het geval. Het aanbieden van de noodzakelijke huisvesting wordt daarmee nadrukkelijker een verantwoordelijkheid van de gemeente.

Vanuit het Rijk wordt de gemeente gecompenseerd voor een aantal kosten, die gemaakt worden voor de opvang. Hiervoor moet de gemeente elk jaar een aanvraag indienen. Na afloop moet de gemeente hierover verantwoording afleggen.

Beleidsindicatoren Sociaal Domein	2023	2022
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	930,6	886,9
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 23 jarigen)	onbekend	onbekend
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	onbekend	onbekend
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking tov de beroepsbevolking)	74,3	72,7
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	onbekend	onbekend
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)	4,7	7,1

Beleidsindicatoren Sociaal Domein	2023	2022
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar)	6,3	6,2
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	13,2	14,2
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	onbekend	onbekend
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)	59	60

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 6 - Sociaal Domein				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	714.000	723.000	723.000	723.000
6.2 - Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	71.000	75.000	45.000	45.000
6.3 - Inkomensregelingen	529.000	553.000	577.000	594.000
6.4 - WSW en beschut werk	278.000	279.000	280.000	281.000
6.5 - Arbeidsparticipatie	37.000	40.000	41.000	42.000
6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.205.000	1.238.000	1.268.000	1.287.000
6.7 - Jeugd	1.321.000	1.213.000	1.238.000	1.301.000
Totaal Lasten	**4.155.000**	**4.121.000**	**4.172.000**	**4.273.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	30.000	30.000	30.000	30.000
6.3 - Inkomensregelingen	472.000	472.000	472.000	417.000
6.4 - WSW en beschut werk	43.000	43.000	43.000	43.000
6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	43.000	43.000	43.000	43.000
Totaal Baten	**588.000**	**588.000**	**588.000**	**533.000**
SALDO PROGRAMMA 6	**3.567.000**	**3.533.000**	**3.584.000**	**3.740.000**

2.7 Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken?

Het programma volksgezondheid en milieu heeft als doel om zowel mens als milieu te beschermen en te bevorderen. In 2024 ligt de focus op het gebied van gezondheid onder andere op een integraal preventief gezondheidsbeleid en wordt er aandacht besteed aan inclusie en anti-discriminatie. Hierbij wordt gestreefd naar een gezonde en veilige leefomgeving voor iedereen.

Binnen het programma wordt ook aandacht besteed aan duurzaamheid en circulariteit. Het geactualiseerde uitvoeringsprogramma Terschelling Samen Duurzaam 2023-2026 vormt de basis voor de acties die het komende jaar genomen worden. Het belangrijkste doel van het programma is het reduceren van de CO2-uitstoot, wat in lijn is met de duurzaamheidsdoelstelling van het rijk. Om dit te bereiken, zullen we ons onder andere richten op het verduurzamen van de gebouwde omgeving, het sluiten van kringlopen op het eiland en het bevorderen van participatie. Dit alles met als uitgangspunt een toekomstbestendige energie-infrastructuur op het eiland.

Door deze acties te ondernemen, dragen we bij aan een gezonde leefomgeving voor mens en milieu en zetten we stappen richting een duurzame toekomst.

Integraal preventief gezondheidsbeleid

Brede SPUK

In het integraal plan van aanpak 'Brede SPUK' staat wat de gemeente van 2023 tot 2027 doet aan preventie en gezondheidsbevordering. In het plan komen vijftien onderdelen op de thema’s sport- en beweegstimulering, cultuurparticipatie, gezondheidsbevordering, en het versterken van de sociale basis samen.

Programma’s en regelingen die voortkomen uit het plan van aanpak worden bekostigd uit de Brede SPUK-regeling. Dit wordt in 2025 voortgezet.

Jeugd & preventie

De gemeente werkt op diverse manieren aan welzijn van de jeugd, onder andere door preventie ten aanzien van middelengebruik vanuit het programma Helder Terschelling, maar ook vanuit diverse andere beleidsgebieden. Om in te zetten op mentaal welzijn en een veilige sociale basis voor de jeugd wordt zwaarder ingezet op continuïteit en deskundigheid. Hiertoe is vanaf 2025 een bedrag van €100.000,- per jaar nodig. In 2025 wordt dit voor een deel gedekt door de inzet van hiervoor beschikbare rijksgelden.

Inclusie en anti-discriminatie

In 2025 wordt de Lokale Inclusie Agenda (LIA) vastgesteld. Daarin staat hoe de gemeente werkt aan het VN-verdrag Handicap.

Er zal meer aandacht komen voor inclusie in het algemeen. Daarnaast is in 2024 een offerte opgevraagd voor anti-discriminatieonderzoek. Bij akkoord wordt dat onderzoek in 2025 uitgevoerd. Vooruitlopend daarop wordt een bedrag ter hoogte van €20.000 gereserveerd voor de uitvoering van het onderzoek.

Afvalsturing en milieustraat

Voor het inzamelen, het verwerken van de afvalstromen en de straatreiniging op Terschelling heeft de gemeente een lopende overeenkomst met Omrin.

In 2024 is het raamcontract en de daarbij behorende prestatieovereenkomst voor 2024 tegen het licht gehouden. Samen met Omrin worden in 2025 en de volgende jaren acties opgepakt die een betere aansluiting vinden bij ons circulairiteitsdoelstellingen/beleid.

Geraamde kosten Omrin 2025: 1.200.000

Daarnaast wordt er in 2025 gewerkt aan een nieuw plan voor de milieustraat, zodat er stappen gemaakt kunnen worden in het onderhoud en mogelijke verduurzaming van de milieustraat.

Riolering, beschermen volksgezondheid en het milieu

Om de volksgezondheid te beschermen zamelen we het stedelijk afvalwater in en transporteren we dit naar de zuivering. Dit doen we door de riolering goed te onderhouden. Zo minimaliseren we de kans dat de bevolking in contact komt met stedelijk afvalwater.

We beschermen het milieu door lozingen van afvalwater in het grond- en oppervlaktewater te beperken. Hiervoor is ook het onderhoud aan de riolering noodzakelijk. Daarnaast proberen we het afvalwater te scheiden van het regenwater.

Verduurzaming gebouwde omgeving

We breiden de subsidieregeling isolatie uit om circulair bouwen te stimuleren.

We blijven energiecoaches inzetten die laagdrempelig voorlichting en advies kunnen geven.

Om energiearmoede te verminderen gaan we eigenaren van woningen beneden een bepaalde WOZ-waarde in sommige gevallen financieel ondersteunen hun woning te isoleren. Dat doen we met het Nationaal Isolatie Programma.

Kringlopen sluiten

In 2025 gaan we verder met het sluiten van kringlopen in onder andere de bouw, de recreatiesector en de voedselketen.

Dit doen we met projecten als 'eten van eigen bodem', het hergebruik van bouwmaterialen en het stimuleren van het gebruik van eilander hout.

We zetten een campagne op voor het toepassen van natuurlijk bouwmateriaal.

Daarnaast werken we samen met partijen aan een toekomstbestendig energiesysteem. Het warmteproject in West-Terschelling, een wijkuitvoeringsplan in Midsland en andere pilotprojecten die energie opwekken of opslaan zijn daarvan voorbeelden.

We doen het samen

Samen met eilanders, eilander ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere partners werken we aan de verduurzaming van Terschelling.

We inventariseren in 2025 of bewoners het prettig vinden om met buren samen zaken rond duurzaamheid op te pakken.

We participeren actief in de programmalijnen duurzame energie en circulaire economie van de Regiodeal Waddeneilanden.

Eigen huis op orde

Als gemeente moeten we zelf het goede voorbeeld geven.

- We verduurzamen ons eigen vastgoed volgens plan.
- We stellen criteria op voor duurzame inkoop.
- Onze voertuigen rijden zoveel mogelijk zonder CO2-uitstoot te veroorzaken.
- We hergebruiken afvalstoffen.

Bovendien maken we onze eigen werknemers bewuster van hun eigen handelen en we stimuleren hen om zuiniger om te gaan met energie en materialen.

Mobiliteit

Duurzame mobiliteit raakt aan veel onderwerpen die tot de taken van een gemeente horen. Denk daarbij aan het verduurzamen van openbare verlichting, parkeerproblemen, soorten wegverharding of snelheidsbeperkende maatregelen.

- We zoeken uit of het mogelijk is om duurzamere brandstof aan te laten bieden.
- We verkennen mogelijkheden om het autogebruik te verminderen en de maximumsnelheid in de dorpen te verlagen.
- We nemen maatregelen om de uitstoot van fijnstof te verminderen.

Beleidsindicatoren Volksgezondheid en Milieu	2022	2021
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	334	onbekend
Hernieuwbare elektriciteit (in %)	18,8	13,9

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 7 - Volksgezondheid en milieu				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
7.1 - Volksgezondheid	455.000	461.000	305.000	316.000
7.2 - Riolering	761.000	761.000	761.000	761.000
7.3 - Afval	1.217.000	1.243.000	1.266.000	1.291.000
7.4 - Milieubeheer	682.000	499.000	512.000	526.000
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	20.000	20.000	20.000	20.000
Totaal Lasten	**3.135.000**	**2.984.000**	**2.864.000**	**2.914.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
7.1 - Volksgezondheid	74.000	59.000	0	0
7.2 - Riolering	940.000	940.000	940.000	940.000
7.3 - Afval	1.218.000	1.243.000	1.266.000	1.291.000
7.4 - Milieubeheer	197.000	0	0	0
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	11.000	11.000	11.000	11.000
Totaal Baten	**2.440.000**	**2.253.000**	**2.217.000**	**2.242.000**
SALDO PROGRAMMA 7	**695.000**	**731.000**	**647.000**	**672.000**

2.8Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken?

In 2025 zal gemeente Terschelling werken conform de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging, wat een grote impact zal hebben op de organisatie. Er zijn verschillende acties gepland, waaronder het opstellen van de Omgevingsvisie en het gebiedsdekkend omgevingsplan, het trainen van medewerkers en het opleiden van trainees en junioren tot volwaardige vergunningverleners. Daarnaast is er een ambitie om betaalbare woningen te realiseren, maar dit is afhankelijk van wet- en regelgeving, afspraken met WoonFriesland en marktomstandigheden. We werken aan het vernieuwen van de dienstverleningsovereenkomst voor verplichte basisregistraties.

Omgevingswet

In 2025 werken we door aan de instrumenten van de Omgevingswet waaronder omgevingsvisie en omgevingsplan en het leren werken met de omgevingsvergunning. Hierbij wordt een integrale aanpak gevolgd waarbij participatie een belangrijke rol speelt.

Omgevingsvisie
De omgevingsvisie is een wettelijke verplichting die volgt uit de Omgevingswet. Op 1 januari 2027 moet de visie door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Eind 2023 is het participatieproces gestart waarin bewoners en bezoekers zijn gevraagd wat zij belangrijk vinden op Terschelling. Met deze input wordt in 2025 een visie opgeleverd, die een verdere basis vormt voor overig beleid en programma's op thema's zoals mobiliteit, wonen, recreatie, verduurzaming, klimaatadaptatie en ondernemen.

Omgevingsplan
In 2025 publiceren we het eerste deelplan van het nieuwe omgevingsplan (Midsland).

Nota Ruimtelijke Kwaliteit
We gaan de welstandsnota uit 2008 vervangen door de Nota Ruimtelijke Kwaliteit (NRK). In deze nota wordt beschreven wat wij zien als een kwalitatief goede ruimtelijke omgeving op ons eiland en werkt de eisen en regels daarvoor uit. De nota gaat zowel over gebouwen, als over de inrichting van de fysieke leefomgeving.

Werken met de Omgevingswet & WKB
Daarnaast blijft het leren werken met de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging, de nieuwe procedures en de nieuwe systemen een aandachtspunt dat tijd kost.

VTH-pool in Harlingen

De VTH-pool is volop in ontwikkeling. De aanbevelingen vanuit de evaluatie worden verder geïmplementeerd. Hierdoor komt de structuur steeds beter te staan. We werken aan een goede dienstverlening voor onze burgers met bouwplannen. Dat betekent dat we binnen de termijnen alle aanvragen willen afhandelen. En dit allemaal volgens de nieuwe wet- en regelgeving vanuit de Omgevingswet. Ook de Wet kwaliteitsborging is daarbij van belang.

We blijven inzetten op het aantrekken van voldoende personeel en daarnaast blijven we ook inzetten op voldoende scholing. Door de krappe arbeidsmarkt is het lastig om ervaren personeel aan te trekken voor een kleine gemeente zoals Terschelling. Dat betekent dat we veel moeten inzetten op het zelf opleiden van personeel. Dat is een lastige situatie, want dat betekent ook een verlies aan productiviteit.

In 2024 is duidelijk geworden, dat de VTH-pool onderbezet is. Er is daarnaast sprake van een behoorlijke wisseling in personeel. Dit beïnvloedt de productiviteit en ook de kwaliteit. Om de kwaliteit toch te borgen is het noodzakelijk om een aantal werkzaamheden te laten uitvoeren door externe bureau's. Dat leidt tot hogere uitgaven dan was voorzien.

Wonen

In 2025 wordt verder gewerkt aan de pijlers van het woonprogramma 135+.

We gaan onverminderd voort met de ondersteuning van particulieren die op eigen erf voor Terschellingers betaalbare woningbouw willen realiseren.

Daarnaast werken we aan de concretisering van de zogenaamde “grotere projecten”, woningbouwlocaties die veelal samen met Woonfriesland ontwikkeld worden voor sociale huurwoningen. Dit op basis van de prestatieafspraken met de corporatie.

In 2025 gaat de schop in de grond voor tien sociale huurwoningen in Midsland, aan de Zuidermiede. Daarnaast worden planologisch voorbereidingen getroffen voor sociale woningbouw op onder andere de CNL locatie. In Halfweg wordt in 2025 een woningbouwprogramma gerealiseerd, bedoeld voor tijdelijke huisvesting van personeel, in samenwerking met de TOV.

Voor personele inzet voor woonprojecten is net als in eerdere jaren een bedrag ter grootte van €350.000,- nodig voor 2025. Daarnaast is voor projectleiding voor het project Zuidermiede een bedrag ter grootte van €50.000,- begroot.

Standplaatsenbeleid

We gaan nieuw toekomstbestendig standplaatsenbeleid maken ter vervanging van het beleid uit 2016. Dit zal medio 2025 gereed zijn zodat er in 2026 vergunningen conform dit beleid kunnen worden afgegeven. In de Kadernota is hiervoor 20.000 euro gereserveerd.

Geo-informatie BAG BGT

De gemeente is de bronhouder voor diverse verplichte basisregistraties. Zo ook voor Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). Deze registraties dienen aan de vereiste kwaliteit te voldoen. Hier wordt door het ministerie van BZK op toegezien middels verplichte verantwoording.

Het bijhouden van de BAG wordt grotendeels door de gemeente zelf uitgevoerd. Voor de BGT geldt dat, via het samenwerkingsverband de Waddeneilanden, de meeste werkzaamheden belegd zijn bij de gemeente Leeuwarden

In 2024 is gewerkt aan het vernieuwen van de onderliggende dienstverleningsovereenkomst, in 2025 wordt de overeenkomst vernieuwd. In het kader van de afspraken uit de overeengekomen werkwijze en producten bij de nieuwe overeenkomst moet het jaarlijkse budget voor de basisregistraties stijgen naar € 60.000, per jaar.

Integrale Waterveiligheidstrategie

In het Deltaprogramma 2021 staat dat voor elk Waddeneiland een plan moet worden gemaakt voor waterveiligheid bij hoogwater en overstromingen, gebaseerd op het principe van meerlaagsveiligheid. Voor elk eiland is een plan gemaakt. Dit plan wordt een (meerlaagse) veiligheidsstrategie genoemd.

Vanuit dit rapport wordt een ambitieniveau gekozen. Dit ambitieniveau bepaalt het in de toekomst omgaan met het risico van overstroming en de stijgende zeespiegel. De insteek is het uitgangspunt van schuilen, overleven en een basis voor herstel van de vitale infrastructuur. Uitgangspunt van dit ambitieniveau is het draaiende houden van nutsvoorzieningen en infrastructuur tijdens calamiteiten. Ook worden voorbereidingen getroffen voor een spoedig herstel van het eiland na afloop van de calamiteit.

Om concreet invulling te geven aan het ambitieniveau zal er een vervolg komen in de vorm van het opstellen van een uitvoeringsprogramma. Dit zal door de eilanden gezamenlijk worden opgepakt maar individueel worden uitgewerkt.

Ten behoeve hiervan is 15.000 euro begroot.

Beleidsindicatoren Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing	2023	2022
Gemiddelde WOZ waarde (in €)	426.000	390.000
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	13,4	5,2
Demografische druk (in %)	70,8	70,8

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2025 - 2028 Programma 8 - Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing				
Taakveld	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**
Lasten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
8.1 - Ruimte en leefomgeving	422.000	232.000	232.000	232.000
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	8.000	8.000	8.000	8.000
8.3 - Wonen en bouwen	1.429.000	1.354.000	1.354.000	1.354.000
Totaal Lasten	**1.859.000**	**1.594.000**	**1.594.000**	**1.594.000**
Baten				
0.10 - Mutaties reserves	0	0	0	0
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)				
8.3 - Wonen en bouwen	1.107.000	1.107.000	507.000	507.000
Totaal Baten	**1.107.000**	**1.107.000**	**507.000**	**507.000**
SALDO PROGRAMMA 8	**752.000**	**487.000**	**1.087.000**	**1.087.000**

3. Paragrafen

Inleiding

In het BBV is voorgeschreven dat in de begroting en het jaarverslag een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen.

Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting. De informatie komt verder gefragmenteerd bij de verschillende programma's aan bod, maar is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad. Het gaat hierbij met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's.

Het is de bedoeling dat de paragrafen de gemeenteraad de juiste en integrale informatie geven om zijn kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Daarnaast zijn de paragrafen ook belangrijk voor de toezichthouder, die op deze manier de financiële positie van de gemeente beter kan beoordelen.

In deze begroting zijn de onderstaande paragrafen opgenomen. De eerste zeven paragrafen worden verplicht voorgeschreven door het BBV, de laatste drie paragrafen zijn toegevoegd op basis van de financiële verordening.

3.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over de bevoegdheden en het gemeentelijke beleid voor lokale heffingen.

Daarnaast geeft deze paragraaf:

- een toelichting op de lokale heffingen
- een overzicht van de totaal verwachte opbrengst van de lokale heffingen
- inzicht in de kostendekkendheid van bestemmingsheffingen en rechten
- een overzicht van de lokale lastendruk ten opzichte van andere omringende en vergelijkbare gemeenten
- een beschrijving van de uitvoering wet WOZ
- inzicht in het kwijtscheldingsbeleid

Bevoegdheden

De bevoegdheid tot het invoeren/wijzigen/afschaffen van de gemeentelijke lokale heffingen ligt bij de raad. De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen en rechten die een gemeente kan heffen.

Toelichting op de lokale heffingen

We maken een onderscheid in:

<u>Belastingen:</u>

Dit zijn heffingen zonder rechtstreekse aanwijsbare tegenprestatie van de gemeente. De opbrengst van deze heffingen is vrij door de gemeenteraad te bepalen. Deze inkomsten komen ten gunste van de algemene middelen van de gemeente. Met uitzondering van de toeristenbelasting. Deze inkomsten komen ten goede aan het toeristisch product.

Wij heffen de volgende belastingen:

- Onroerende zaakbelasting
- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting
- Precariobelasting

<u>Rechten:</u>

Rechten worden geheven voor het aanvragen om een (individuele) dienst te verlenen, bijvoorbeeld het aanvragen van een omgevingsvergunning, of een aanvraag om een rijbewijs te verlengen.

De opbrengst van de rechten mag maximaal kostendekkend zijn.

Wij heffen de volgende rechten:

- Leges
- Grafrechten
- Havengeld
- Reinigingsrechten

<u>Bestemmingsheffingen:</u>

Bestemmingsheffingen zijn heffingen waarvan de besteding gaat naar specifieke lasten die verband houden met collectieve voorzieningen. De opbrengst van deze bestemmingsheffingen mag maximaal kostendekkend zijn.

Bestemmingsheffingen zijn:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing

Het totale pakket aan lokale heffingen is vastgelegd in de door de gemeenteraad vastgestelde belastingverordeningen en tarieventabellen. Deze worden jaarlijks opnieuw vastgesteld, nadat de Begroting voor het komende jaar is vastgesteld. Met uitzondering van de tarieven voor toeristenbelasting en forensenbelasting. Deze zijn, conform het coalitieakkoord, vastgesteld bij de behandeling van de kadernota, in juli 2024 (via een motie).

Het algemene uitgangspunt is dat de tarieven van de rechten en bestemmingsheffingen kostendekkend zijn en dat de belastingen niet meer dan trendmatig worden verhoogd. Eventuele uitzonderingen hierop lichten we nader toe.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft, op grond van de BBV, een overzicht van de geraamde baten en lasten van belastingen en rechten die door gemeente Terschelling worden geïnd.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen				
In €	2025	2026	2027	2028
OZB eigenaar Woning	1.463.000	1.499.000	1.537.000	1.575.000
OZB eigenaar Niet-Woning * (excl TOF)	777.000	796.000	816.000	837.000
OZB gebruiker Niet-Woning * (excl TOF)	493.000	505.000	518.000	531.000
Rioolheffingen	940.000	940.000	940.000	940.000
Afvalstoffenheffing (op basis van verhoogde heffing)	1.135.000	1.160.000	1.183.000	1.208.000
Toeristenbelasting	4.345.000	4.424.000	4.504.000	4.504.000
Forensenbelasting	956.0000	975.000	994.000	994.000
Secretarieleges	100.000	100.000	100.000	100.000
Leges APV vergunningen	20.000	20.000	20.000	20.000
Leges burgerlijke stand	30.000	30.000	30.000	30.000
WABO-leges	286.000	286.000	286.000	286.000
Havengelden	0	0	0	0
Grafrechten	10.000	10.000	10.000	10.000

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen				
Precariobelasting	133.000	136.000	138.000	140.000
Totaal geraamde inkomsten	**10.688.000**	**10.881.000**	**11.076.000**	**11.175.000**

Toelichting per belastingsoort

Onroerende zaakbelasting

Eigenaren en/of gebruikers van een object betalen onroerende zaakbelasting (OZB). Een object is een 'woning' of 'niet-woning'. Een 'niet-woning' is bijvoorbeeld een bedrijf, winkel, kantoor, of een stuk grond. De grondslag voor de OZB is de woz-waarde van een woning of niet-woning. De peildatum van deze woz-waarde ligt op 1 januari van het voorgaande jaar. Dat betekent dat de peildatum in 2025, 1 januari 2024 is.

Bij de tariefstelling moeten we rekening houden met de jaarlijkse herwaardering. De waardeontwikkeling die we gebruiken voor de tarieven van de OZB in 2025 zijn momenteel nog niet volledig bekend. Daarom houden we in deze begroting rekening met de voorlopig beschikbare gegevens.

We houden voor dit jaar rekening met een voorzichtige inschatting van een stijging van de gemiddelde woningwaarde met 4% en een daling van de waarde 'niet-woningen' van 1%. De verkoopprijzen van woningen op Terschelling liggen nog altijd hoog. Zowel landelijk als ook op Terschelling liggen de verkoopprijzen hoger als een jaar geleden. Dit wordt voornamelijk ingegeven door een landelijk tekort aan koopwoningen, op Terschelling speelt dit in zowel het permanente-, als in het recreatiesegment.

Door de waardestijging van de woningen is de verwachting dat het tarief OZB voor woningen gelijk kan blijven of wellicht licht zal dalen ten opzichte van 2024. Het tarief voor de niet- woningen zal naar verwachting stijgen ten opzichte van 2024, om waardeverminderingen in deze categorie en de indexatie op de belastingtarieven op te kunnen vangen.

De tariefvoorstellen voor 2025 worden voorgelegd aan uw raad bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van uiterlijk december 2024. In verband met de afhandeling van de herwaardering is de verwachting dat deze tarieven eerst voorlopig zijn, waarna de definitieve tarieven OZB uiterlijk in de raadsvergadering van januari 2025 worden voorgelegd. De gewenste inkomsten OZB 2025 zal stijgen met het meest actuele CPI zoals dit is gepubliceerd door het CBS, ten tijde van het opstellen van deze Verordening en tarieventabel.

De opslag op het ozb tarief niet-woningen voor het Terschellinger Ondernemersfonds

In de verlenging van het convenant met het Ondernemersfonds is overeengekomen dat het maximale bedrag van de opslag € 87,48 (het opslagbedrag van 2022) zal zijn. Dit bedrag wordt jaarlijks gewijzigd met dezelfde index als die door de gemeente wordt gehanteerd voor de aanpassing van de inkomsten onroerende zaakbelasting voor niet-woningen, waarbij de opslag niet hoger zal worden dan € 87,48. In 2024 is dit maximale bedrag van de opslag gehanteerd. De verwachting voor 2025 is dat, door de gehanteerde inflatiecorrectie, ook voor dit jaar het maximale opslag bedrag gehanteerd zal worden.

Rioolheffing

Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 dient de gemeente niet alleen zorg te dragen voor stedelijk afvalwater, maar ook het beheer voor regenwater en grondwater. Om deze taken uit te voeren, worden er kosten gemaakt. Deze kosten worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen. De opbrengsten van deze heffing mogen alleen maar aan de gemeentelijke watertaken worden uitgegeven.

De tarieven voor rioolheffing zijn voor de komende jaren als volgt begroot:

Tarieven rioolheffing	2025	2026	2027	2028
In €				
rioolheffing t/m 150 m3	197	197	197	197

In 2025 wordt rioolheffing geheven bij 3.631 woningen en niet-woningen. Naar aanleiding van de ontwikkelingen in het woonprogramma kan het aantal eenheden nog verder stijgen.

Kostendekkendheid Riolering

De inkomsten uit rioolheffing mogen de kosten die gemoeid zijn met deze taken niet overschrijden. In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de huidige rioolheffing te zien.

Op dit moment legt gemeente Terschelling nog geen heffing op voor de zorgtaken voor het regenwater. We werken aan een nieuw gemeentelijk water en rioleringsplan (WRP). Op dit moment is nog niet duidelijk welk effect het nieuwe plan heeft op de hoogte van de rioolheffing. In het plan wordt ook de kostendekkendheid van de heffing op basis van deze aanvullende taken opnieuw bepaald.

Met dit nieuwe WRP zal ook een nieuwe verordening opgesteld worden, dat alle gemeentelijke taken omvat: de Riool- en Waterzorg heffing.

Kostendekkendheid riolering				
in €	2025	2026	2027	2028
Lasten taakveld 7.2				
Beheer en onderhoud riolering	-526.000	-526.000	-526.000	-526.000
Baten taakveld 7.2				
Overige opbrengsten				
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-526.000	-526.000	-526.000	-526.000
Extracomptabele toerekeningen	-417.000	-417.000	-417.000	-417.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2	**-943.000**	**-943.000**	**-943.000**	**-943.000**
Opbrengst heffingen	940.000	940.000	940.000	940.000
Saldo riolering	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Dekkingspercentage	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Toeristenbelasting

Bezoekers van Terschelling betalen toeristenbelasting. De belasting voor de eerste dag (zonder overnachting) wordt geheven bij de overtocht naar Terschelling en voor alle overnachtingen via de logiesverstrekker die de gelegenheid tot overnachting op het eiland biedt. De heffing is een vast tarief, per persoon per dag.

In de raadsvergadering van 17 juli 2024 is het tarief toeristenbelasting voor 2025 bij motie alvast vastgesteld op € 2,16. Dit is een stijging van het tarief 2024 met de meest actuele CPI index van 2,7% (mei 2024), zoals gepubliceerd door CBS.

De gemeenteraad heeft in haar vergadering van 2 oktober 2024 ingestemd met het beëindigen van het onderzoek naar de mogelijkheden van een gepersonaliseerde heffing van toeristenbelasting. Het project is beëindigd. In plaats daarvan zal worden gewerkt aan het veranderen en verbeteren van de huidige heffingswijze. Met ingang van 2025 is het de wens van de gemeenteraad om de forfaitaire heffing te beëindigen en over te gaan naar het doen van aangifte door alle logiesverstrekkers. In 2026 zal dan ook de digitale aangifte mogelijkheden en het controle mechanisme verder uitgewerkt worden. De Verordening toeristenbelasting 2025 moet daarom gewijzigd worden met deze veranderingen, en zal nog worden aangeboden ter vaststelling.

In de bijlage verdeling toeristenbelasting geven we een indicatie van de inkomsten en bestedingen van de toeristenbelasting.

Forensenbelasting

Naast de toeristenbelasting heft gemeente Terschelling forensenbelasting, ter dekking van de kosten van ons toeristisch product. Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente een hoofdverblijf te hebben, meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zichzelf of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden op het eiland.

Het tarief voor de forensenbelasting 2025 is bij motie vastgesteld in de raadsvergadering van 17 juli 2024. De verordening voor 2025 volgt later dit jaar. Dit tarief is gebaseerd op de hoogte van het tarief toeristenbelasting voor 2025. Daardoor komt het tarief voor 2025 op € 300,24 per slaapplaats, met een maximum van 5 slaapplaatsen per accommodatie. Dat komt neer op maximaal € 1.501,20 per accommodatie.

Leges algemeen

Bij het bepalen van de tarieven voor leges is het essentieel dat de inkomsten uit leges de totale kosten niet overschrijden; de leges mogen slechts maximaal de kosten dekken. Deze kostendekking wordt beoordeeld op het niveau van de complete verordening.

De tarieven voor 2025 dienen uiterlijk in december 2024 te zijn vastgesteld door de Gemeenteraad. Het tarief voor de leges 2025 zal stijgen met het meest actuele CPI zoals dit is gepubliceerd door het CBS, ten tijde van het opstellen van deze Verordening en tarieventabel.

De leges tarieventabel is onderverdeeld in 3 hoofdstukken (voorheen werden dit Titels genoemd):

Hoofdstuk 1: Burgerzaken, bevolking en overige

Dit zijn bijvoorbeeld leges voor reisdocumenten, rijbewijzen, burgerlijke stand, afschriften uit de basisregistratie personen (BRP). Voor veel van deze leges geldt dat een gedeelte van de heffing moet worden afgedragen aan het Rijk, zoals bij paspoorten en rijbewijzen. De maximale leges die een gemeente mag heffen voor een deel van deze producten en diensten wordt door het Rijk vastgesteld.

Hoofdstuk 2: Fysieke leefomgeving: omgevingsvergunningen

Deze leges worden geheven om de kosten van het proces van omgevingsvergunningverlening te dekken. De invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 en de gevolgen voor de kosten en baten van de leges uit dit hoofdstuk zullen separaat in een evaluatie aangeboden aan de gemeenteraad.

Er is nog wel onduidelijkheid wat de consequenties zijn van de nieuwe Omgevingswet voor de inkomsten leges 2024 en de jaren daarna. Middels de evaluatie wordt getracht inzicht te geven in de opstart in het eerste jaar en mogelijke verbeteringen in de tarieventabel in beeld te brengen, zodat de tarieventabel voor 2025 een verbeterde versie zal zijn.

Door het inwerking treden van de nieuwe Omgevingswet verandert er veel, maar het principe van legesheffing verandert niet. Ook de wettelijke grondslag voor het heffen van leges verandert niet.

Hoofdstuk 3: Dienstverlening vallend onder de Dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2

Deze leges hebben betrekking op vergunningverlening voor dienstverlening, zoals aanvragen voor evenementenvergunningen, horeca vergunningen, huisvestingswet en winkeltijdenwet.

Afvalstoffenheffing

De inzameling, afvoer en verwerking van het huishoudelijk is sinds 2012 ondergebracht bij Omrin. Dit is een samenwerkingsverband op het gebied van afvalinzameling van alle gemeenten in Friesland. Om deze samenwerking te kunnen bekostigen, wordt er afvalstoffenheffing geheven per huishouden. Het tarief van deze afvalstoffenheffing wordt bepaald aan de hand van de begrote kosten van de inzameling door Omrin.

Omrin heeft aangegeven dat zij uitgaan van een indexatie op de tarieven in 2025 van 7,5%. In het vierde kwartaal 2024 wordt de definitieve indexering voor 2025 bekend. Tevens heeft Omrin aangekondigd dat er een extra bijdrage in rekening zal worden gebracht vanaf 2025 voor het legen van niet- geregistreerde inzamelvoorzieningen. Deze bijdrage is voor 2025 € 30.000 exclusief BTW en indexatie over 2025.

De tarieven voor afvalstoffenheffing zijn de komende jaren als volgt begroot:

Tarieven afvalstoffenheffing	2025	2026	2027	2028
In €				
Tarieven afvalstoffenheffing	247	252	257	262

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Kostendekkendheid afval	2025	2026	2027	2028
in €				
Lasten taakveld 7.3				
Afvalinzameling	-713.000	-728.000	-742.000	-757.000
Afvalverwerking	-276.000	-282.000	-287.000	-293.000
Milieustraat	-206.000	-211.000	-215.000	-219.000
Overslagstation	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Baten taakveld 7.3				
Afvalverwerking	70.000	70.000	70.000	70.000
Huuropbrengsten	12.000	13.000	13.000	13.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	**-1.116.000**	**-1.141.000**	**-1.164.000**	**-1.189.000**
Toerekening overhead & BTW	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	**-1.135.000**	**-1.160.000**	**-1.183.000**	**-1.208.000**
Opbrengst heffingen	990.000	1.009.000	1.009.000	1.009.000
Saldo afval	**-145.000**	**-151.000**	**-174.000**	**-199.000**
Dekkingspercentage	**87%**	**87%**	**85%**	**84%**

Net zoals bij de rioolheffing mogen de inkomsten uit de afvalstoffenheffing de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van deze taken niet overschrijden. In de bovenstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing te zien. Het genoemde dekkingspercentage geeft aan dat de kosten voor dat percentage gedekt worden door de ontvangen heffingen, voor het overige wordt dit gedekt uit de algemene middelen.

In bovenstaande tabel is te zien dat de kostendekkendheid voor de gemeente Terschelling 87% is in 2025. Om op 100% kostendekkendheid uit te komen moeten er extra opbrengsten vanuit de heffingen binnen komen van € 145.000. Dit komt neer op een verhoging van het tarief afvalstoffenheffing van € 45,- (18,6%) (op basis van ongeveer 3.900 huishoudens) ten opzichte van het tarief 2024.

Na deze verhoging worden de tarieven als volgt:

Tarieven afvalstoffenheffing	2025	2026	2027	2028
In €				
Tarieven afvalstoffenheffing	€ 287	€ 294	€ 299	€ 306

Bij het verhogen van de tarieven wordt de kostendekkendheid als volgt:

Kostendekkendheid afval	2025	2026	2027	2028
in €				

Kostendekkendheid afval	2025	2026	2027	2028
Lasten taakveld 7.3				
Afvalinzameling	-713.000	-728.000	-742.000	-757.000
Afvalverwerking	-276.000	-282.000	-287.000	-293.000
Milieustraat	-206.000	-211.000	-215.000	-219.000
Overslagstation	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Baten taakveld 7.3				
Afvalverwerking	70.000	70.000	70.000	70.000
Huuropbrengsten	12.000	13.000	13.000	13.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	**-1.116.000**	**-1.141.000**	**-1.164.000**	**-1.189.000**
Toerekening overhead & BTW	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	**-1.135.000**	**-1.160.000**	**-1.183.000**	**-1.208.000**
Opbrengst heffingen	1.135.000	1.160.000	1.183.000	1.208.000
Saldo afval	**-**	**-**	**-**	**-**
Dekkingspercentage	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Havengelden

Naar verwachting zal per 1-1-2025 de gemeentelijke haven en de jachthaven samengevoegd worden. Hiertoe zal de gemeenteraad op 2 oktober 2024 een besluit nemen. Indien de gemeenteraad akkoord zal gaan, wordt de exploitatie van de gemeentelijke haven ondergebracht bij de Stichting Passantenhaven Terschelling. Heffing van havengeld is dan geen gemeentelijke taak meer, maar zal door de stichting in rekening gebracht worden. Om deze reden is in het overzicht van de gemeentelijke heffingen de inkomsten Havengeld op € 0 gezet vanaf 2025.

Grafrechten

Grafrechten worden geheven van degenen die een graf gebruiken van de gemeente. De opbrengsten van de grafrechten worden gebruikt voor het onderhouden van de gemeentelijke begraafplaatsen.

Het tarief voor de grafrechten 2025 zal stijgen met het meest actuele CPI zoals dit is gepubliceerd door het CBS, ten tijde van het opstellen van deze Verordening en tarieventabel.

Precariobelasting

Gebruikers die voorwerpen plaatsen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, betalen precariobelasting voor het gebruik van deze grond. Het gaat bijvoorbeeld om terrassen bij horecaondernemingen, maar ook om reclameborden en standplaatsen op gemeentegrond.

Jaarlijks wordt 3 x per jaar (voorjaar, zomer, najaar) een inventarisatie uitgevoerd van alle precario uitingen op gemeentegrond. Op basis van deze bevindingen vindt achteraf de heffing precario

plaats. De precario uitingen in 2023 worden dus geheven in 2024, omdat de belastingplicht pas volledig bekend is aan het einde van het jaar.

In 2023 heeft de pilot plaats gevonden waarbij ondernemers een ruimer opgesteld terras mochten exploiteren. Er hebben 6 ondernemers gebruik gemaakt van deze mogelijkheid, van de in totaal 53 belastingplichtigen voor de precariobelasting met een heffing voor een terras uitstalling. Extra inkomsten in 2023 waren € 3.450,-.

Het tarief voor de precario 2025 zal stijgen met het meest actuele CPI zoals dit is gepubliceerd door het CBS, ten tijde van het opstellen van deze Verordening en tarieventabel.

Lokale belastingdruk

Het COELO (centrum voor onderzoek naar de economie van de lagere overheden) stelt jaarlijks een Atlas van de lokale lasten op. Daarin beschrijft het centrum de ontwikkelingen van de decentrale belastingen, waarbij de nadruk ligt op de woonlasten voor huishoudens: de onroerende zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolbelasting. In de atlas is het mogelijk een vergelijking te maken van de lokale lasten tussen gemeenten binnen de provincie Fryslân.

In onderstaand overzicht van belastingjaar 2024 is een vergelijking gemaakt van de ontwikkeling van de gemiddelde woonlasten van Terschelling. De tabel is gecorrigeerd voor recreatiewoningen en geeft een beeld van de gemiddelde lastendruk voor de inwoners met een permanente woning. Voor een vergelijking met alle woningen en het landelijk gemiddelde verwijzen we naar de tabel Belastingcapaciteit in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (hoofdstuk 3.2).

Sinds 2020 is de macronorm vervangen door deze benchmark. De benchmark beoogt door een betere vergelijkbaarheid de informatievoorziening over de ontwikkeling van de lokale lasten te verbeteren. De benchmark vergelijkt de hoogte van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning voor alle gemeenten binnen een provincie.

Uit de benchmark (zie afbeelding) blijkt dat de gemiddelde woonlasten op Terschelling in 2024 € 873 (**) zijn. Daarmee komt deze gemeente op een 9e plaats van de 18 gemeten gemeenten in de provincie; deze gemiddelde woonlasten liggen nagenoeg gelijk met het provinciale gemiddelde van € 885 maar nog onder het landelijke gemiddelde van € 994.

De stijging van de gemiddelde woonlasten van 2023 naar 2024 is het gevolg van de gestegen heffing afvalstoffenheffing en rioolheffing door het meer richting kostendekkendheid brengen van deze heffingen. Voor de komende jaren is vooral de hoogte van de rioolbelasting onzeker in verband met het opstellen van het nieuwe GRP.

De ontwikkeling van de gemiddelde lastendruk in gemeente Terschelling:

Gemiddelde lastendruk	2024	2025	2026	2027	2028
In €					
gemiddelde woz waarde	454.000	472.000	483.000	495.000	507.000
ozb lasten bij gemiddelde woz waarde	399	401	410	420	430
Rioolheffing	191	197	197	197	197
Afvalstoffenheffing (op basis van verhoogde heffing)	242	287	294	299	306
Gemiddelde woonlasten	**832**	**885**	**901**	**916**	**933**

*** de berekening van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) is gebaseerd op een gemiddelde WOZ waarde van € 500.000. Dit gemiddelde is gebaseerd op de WOZ waarden van alle woningen, dus inclusief de recreatiewoningen. De waarde in dit segment is het afgelopen jaar explosief gestegen. Dit heeft veel invloed op de gemiddelde WOZ waarde.*

In de bovenstaande tabel van de berekening van de lastendruk op Terschelling is gekeken naar de gemiddelde lastendruk voor de inwoners met een permanente woning. De gemiddelde WOZ waarde van alleen de permanente woningen ligt lager dan de totale gemiddelde WOZ waarde volgens het Coelo. Dit verklaart het verschil tussen het bedrag wat Coelo noemt en de tabel.

Het nieuwe Kabinet heeft in haar Hoofdlijnenakkoord opgenomen dat de stijging van de gemeentelijke woonlasten gemaximeerd moet worden door middel van afspraken met gemeenten. Wat als maximum wordt gehanteerd en hoe de afspraken met gemeenten eruit zien is nog niet bekend. Evenmin is nu duidelijk wat het effect is op de gemeentelijke inkomsten de komende jaren.

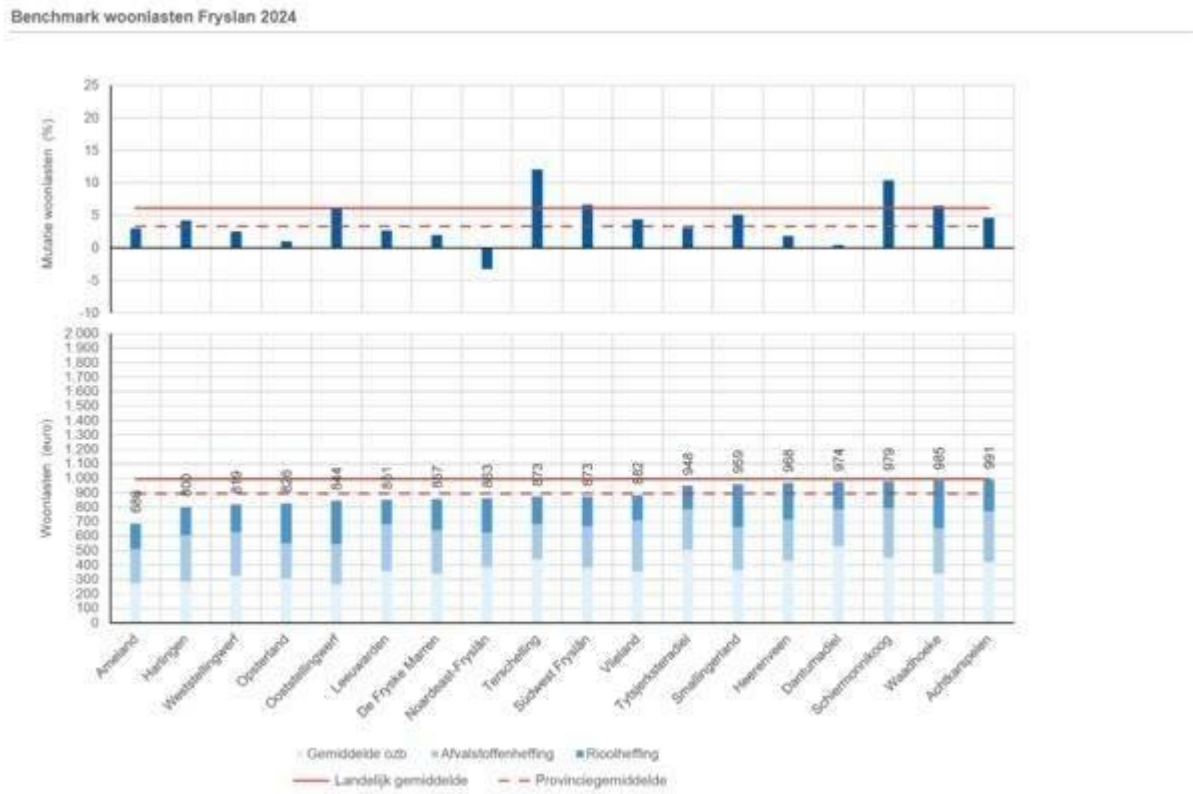

Uitvoering Wet WOZ

De uitvoering van de wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) bevat een groot aantal taken en verantwoordelijkheden voor een gemeente.

Gemeenten zijn onder andere belast met:

- het bijhouden van een WOZ-administratie van alle onroerende zaken binnen de gemeente;
- het bijhouden van de veranderingen aan de onroerende zaken;
- het analyseren van de (koop en huur) markt voor onroerende zaken binnen de gemeente;
- het taxeren van alle onroerende zaken;
- beschikken van de WOZ waarde door het versturen van WOZ beschikkingen;
- behandelen van de bezwaren en beroepen tegen de WOZ waarde;
- alle benodigde informatie over de WOZ waarde leveren aan afnemers van deze gegevens, zoals het waterschap en de belastingdienst.

De Waarderingskamer (een onderdeel van het Ministerie van Financiën) ziet als onafhankelijk orgaan toe op de correcte uitvoering van de Wet WOZ. Hiertoe vinden jaarlijks meerdere inventarisaties plaats, evenals een jaarlijks onderzoek op locatie. In de inventarisaties en onderzoeken wordt, onder andere, beoordeeld op het tijdig verzenden van de WOZ beschikkingen, de voortgang en kwaliteit van de bezwaarafhandeling, de juistheid en actualiteit van de objectkenmerken, het gehele taxatieproces van woningen en niet-woningen, de aansluiting van de WOZ administratie op andere basisregistraties en de synchronisatie naar de Landelijke Voorziening WOZ (LV WOZ).

De laatste inventarisatie heeft ter plaatse heeft plaatsgevonden in april 2024. De conclusie van dit onderzoek luidt dat de uitvoering van de wet WOZ goed verloopt en dat het algemeen oordeel als “goed” (4 sterren van het maximum van 5) wordt omschreven.

De uitvoering van deze taken wordt gedaan in samenwerking met een gespecialiseerd taxatiebureau: TOG Nederland BV. Dit bedrijf is in 2022 gefuseerd met XLLNC b.v. Dit heeft geen wijziging opgeleverd in de samenwerking met de taxateurs, die al jarenlang betrokken zijn bij de werkzaamheden voor deze gemeente, en goed op de hoogte zijn van de lokale markt.

Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen aan de belastingplichtigen die hiervoor in aanmerking komen, is wettelijk geregeld. Gemeenten kunnen wel zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen en welk percentage van de bijstandsuitkering voor de beoordeling wordt gebruikt. We gebruiken de meest gunstige norm voor aanvragers.

Het kwijtscheldingsbeleid van gemeente Terschelling kent de volgende uitgangspunten:

- Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm;
- Bij aanvragen van pensioengerechtigden gebruiken we de netto AOW-norm
- Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:
    - OZB woningen (na afschaffing van het gebruikersdeel komt dit nog maar zelden voor)
    - Rioolheffing
    - Afvalstoffenheffing

Sinds 2019 is het eenvoudiger geworden voor belastingplichtigen om kwijtschelding aan te vragen. Door de samenwerking met het Noordelijk Belastingkantoor, dat onder andere ook de waterschapsheffingen voor Wetterskip Fryslân uitvoert, kunnen belastingplichtigen digitaal hun kwijtscheldingsverzoek indienen.

Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt deze aanvraag en stuurt de uitkomst door naar gemeente Terschelling. Wanneer het besluit tot kwijtschelding positief is, krijgt de belastingplichtige kwijtschelding voor de waterschapslasten en eveneens voor de bovengenoemde belastingen van gemeente Terschelling.

De kwijtscheldingsverzoeken worden getoetst door het Inlichtingenbureau, zodat in het volgende jaar er eventueel automatische kwijtschelding kan worden verleend, en men niet elk jaar opnieuw een aanvraag hoeft te doen.

De verwachting is dat er in 2025 twintig belastingplichtigen kwijtschelding krijgen, waarvan inmiddels tien personen automatische kwijtschelding krijgen.

Hiervoor is in de begroting een post opgenomen van € 12.000.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op grond van het BBV bevat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set van financiële kengetallen. Deze kengetallen maken inzichtelijk hoeveel (financiële) ruimte de gemeente heeft om extra structurele en incidentele lasten op te vangen. De financiële kengetallen kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders worden betrokken bij de beoordeling en vergelijking van de financiële positie.

Naast de vaste set van kengetallen bevat deze paragraaf ook inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en de invloed van deze risico's op de financiële positie. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomanagement. Als beleidskaders voor dit risicomanagement gelden de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet), de nota van reserves en voorzieningen en deze paragraaf, die zowel in de begroting als in de jaarrekening is opgenomen. In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

Gekwantificeerde risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief (financieel) gevolg voor de organisatie. De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn te ondervangen. Reguliere risico's - risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn - kunnen worden opgevangen door het afsluiten van verzekeringen of door het vormen van voorzieningen. Voorbeelden van risico's die opgevangen worden door het weerstandsvermogen zijn ondernemersrisico's (of bedrijfsrisico's) en hangen vooral samen met grondexploitatie, gebiedsuitbreiding, publiek - private samenwerking (PPS), sociale structuur (bij neergaande conjunctuur), de algemene uitkering en open-einde regelingen.

Op basis van de inventarisatie hebben we een risicoprofiel opgesteld waarmee de per eind 2022 beschikbare buffers kunnen worden geconfronteerd. Het risicoprofiel van gemeente Terschelling hebben we met onderstaande lijst in kaart gebracht. Voor de beoordeling van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet, met de bijbehorende 'gekwantificeerde kans', hanteren we de volgende vijf klassen:

Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeer klein (0 - 20%)	5%
2	Klein (21 - 40%)	25%
3	Gemiddeld (41 - 60%)	50%
4	Groot (61 - 80%)	75%
5	Zeer groot (81 - 100%)	100%

Voorbeeld:

Stel: de gemeente voert een onderhoudsproject uit van € 1 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 250.000 (het bedrag dat het budget kan worden overschreden). De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op gemiddeld (klasse 3). De bijbehorende financiële impact bedraagt dan op grond van de bovenstaande tabel 50%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt dan berekend op € 125.000.

Hieronder hebben we de naar onze mening bekende risico's uitgewerkt en geven we een recapitulatie van het totaal.

Voor de hierna geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's hebben we een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Kosten sociaal domein

Een van de grootste risico's voor onze gemeente zijn de kosten in het sociaal domein. Het open eind-karakter van de zorg voor jeugd en Wmo speelt hier een grote rol. Daarnaast worden deze kosten ook sterk beïnvloed door demografische factoren. Een stijging van het aantal ouderen in de gemeente kan een stijgend effect hebben op de kosten van Wmo. Bij het onderdeel Jeugd spelen andere factoren. De informatiestroom op dit gebied wordt nog steeds geoptimaliseerd, waardoor het mogelijk is dat niet alle kosten tijdig inzichtelijk zijn. Doordat de zorgbehoefte onder de jeugd niet duidelijk in beeld is, kan het zijn dat de gemeente ieder jaar weer met andere kosten geconfronteerd wordt. Hier zit een verbeterende lijn in, en we verwachten dat hier steeds meer grip

op komt. Vanaf begrotingsjaar 2023 wordt er in de ramingen structureel rekening gehouden met € 100.000 onvoorzien, om eventuele schommelingen in de kosten van het sociaal domein op te vangen.

Campus (Maritiem Instituut)

In 2017 heeft de gemeente de gebouwen van de voormalige campus teruggekocht voor een waarde van 2,9 miljoen. De verwachting is dat deze gebouwen, gezien de huidige marktomstandigheden, verkocht of herontwikkeld kunnen worden, waarbij we de actuele boekwaarde kunnen terugverdienen. Hiermee schatten we het bijbehorende risico in op zeer klein.

Gewaarborgde leningen

De gemeente staat garant voor een aantal leningen, zoals de leningen die door de woningcorporatie via het WSW (waarborgfonds sociale woningbouw) zijn aangetrokken en rechtstreekse leningen aan WoonFriesland. In totaal gaat het om een bedrag van 9,86 miljoen euro. De kans dat een beroep wordt gedaan op deze garantstellingen is zeer klein, maar in theorie wel aanwezig.

Onderhoud kapitaalgoederen

Door het ontbreken van een vastgesteld beheerplan voor het groenonderhoud kunnen we de financiële risico's op dit moment niet goed inschatten. Daarnaast kunnen extreme weersomstandigheden zorgen voor een zwaardere belasting van de kapitaalgoederen. Dit geldt zeker op Terschelling. Hierdoor is er een risico op ongepland onderhoud. Verzekeringen tegen extreme weersomstandigheden zijn ook niet altijd mogelijk. Deze kosten worden bij calamiteiten voor een gedeelte gedekt uit de beschikbare voorzieningen, maar er blijft een kans dat deze niet toereikend zijn. Dit risico wordt echter geschat op zeer klein.

De consequenties van bestaande en nieuwe bestemmingsplannen

Het opstellen van ruimtelijke plannen wordt steeds complexer door de nieuwe wet- en regelgeving. Ook in de komende jaren gaat er veel veranderen met de invoering van de nieuwe Omgevingswet. In het verleden is al gebleken dat Terschelling veel verschillende bestemmingsplannen kent, met allemaal hun eigen karakter. Dit maakt het risico groter dat bij wijzigingen in bestemmingsplannen ingewikkelde juridische procedures moeten worden gevolgd, die vaak tijd- en geldrovend zijn. Dit risico wordt vooralsnog ingeschat op klein, maar de ervaring is dat deze procedures wel sterk toenemen.

Terugloop toerisme

Gemeente Terschelling is voor een groot deel van haar inkomsten afhankelijk van de toeristenbelasting. Mocht de aanloop van toeristen om welke reden dan ook plotseling teruglopen, dan heeft dit grote gevolgen voor de financiële positie. Een dergelijke situatie deed zich voor in 2020, toen Nederland in een lockdown ging vanwege het coronavirus. Een gedeelte van de accommodaties moest sluiten en ook de veerdiensten voeren minder. Dit heeft ervoor gezorgd dat er minder toeristenbelasting binnen kwam. In deze situatie werd er compensatie geboden vanuit het Rijk en bleek de werkelijke financiële schade gelukkig mee te vallen. Ook in de toekomst is niet uit te sluiten dat het toerisme nog eens terugloopt door onverwachte gebeurtenissen, al achten we de kans hierop klein en gaan we ervan uit dat het Rijk ons ook dan financieel zal ondersteunen.

Verstrekte geldleningen

Gemeente Terschelling heeft een viertal leningen verstrekt. De verstrekte leningen brengen als risico met zich mee dat deze, door eventuele financiële problemen bij de lenende partij, niet volledig kunnen worden afgelost. De kans dat hier een beroep op wordt gedaan is aanwezig, maar zeer klein, omdat de leningen worden gedekt door onderliggende hypothecaire rechten.

Masterplan haven

Op 23 september 2020 is het uitvoeringsplan Havenfront Terschelling vastgesteld door de gemeenteraad. Binnen het uitvoeringsplan is een aantal initiatieven en projecten gepland. De totale kosten van het plan worden voorlopig geraamd op € 15 miljoen. Deze kosten worden gedekt door investeringen door de gemeente.

Door de omvang brengt het project risico's met zich mee. Deze risico's liggen voornamelijk op het gebied van aanbesteding en uitvoering van de werkzaamheden.

Niet-gekwantificeerde risico's

De niet-gekwantificeerde risico’s hebben eveneens een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie van gemeente Terschelling. Het effect hiervan is echter niet meetbaar te maken in euro’s. Hieronder hebben we een aantal risico’s en onzekerheden benoemd, zowel groot als klein en eenmalig of structureel. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde.

Rijksbeleid

Het beleid van het Rijk is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken en herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden. We volgen het beleid van het Rijk nauwkeurig, zodat we een goede inschatting kunnen maken van eventuele gevolgen.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren

Inwoners hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaarschriften te verzoeken de kosten van juridische bijstand te vergoeden. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de bezwaren zich richtten, onrechtmatig is genomen. Het is vooraf niet in te schatten hoeveel hiervan gebruik van zal worden gemaakt.

Automatisering/ICT

Alle afdelingen binnen gemeente Terschelling zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van automatisering en ICT. In de toekomst zal dit alleen maar groeien. Het is daarom van belang dat systemen up-to-date blijven en adequaat beveiligd. Uitval moet zo nodig opgevangen kunnen worden. Gemeente Terschelling heeft het beheer van onze ICT omgeving ondergebracht bij het shared service center Leeuwarden (SSC). De kwaliteitsafspraken en -eisen over onze ICT omgeving zijn opgenomen in een jaarlijks af te sluiten servicelevel agreement (SLA) en onderliggende afspraken en overeenkomsten. De navolging van deze afspraken en overeenkomsten wordt gezamenlijk in Waddenverband gedaan, waardoor ook dit risico beperkt wordt.

Algemene risico's verbonden aan het subsidiëren van stichtingen en instellingen

Gemeente Terschelling verstrekt jaarlijks vele subsidies. Deze variëren van enkele euro’s tot aan tonnen. Met behulp van deze subsidies kunnen stichtingen en instellingen voorzieningen voor burgers in stand houden. Veelal heeft de gemeente hierbij ook het belang dat deze voorzieningen van een bepaald niveau zijn. Naarmate de tijd verstrijkt, zal het steeds moeilijker worden om deze voorzieningen met de beschikbare middelen goed op peil te houden.

Beschermd wonen

Tot op heden worden de taken met betrekking tot Beschermd wonen uitgevoerd via centrumgemeenten, in ons geval Leeuwarden (Sociaal Domein Fryslân). De doordecentralisatie van Beschermd wonen is opnieuw uitgesteld en het is nog onzeker of de decentralisatie in de toekomst doorgaat. Voor 2024 verwachten we geen financiële risico’s. De afgelopen jaren is er geen overschrijding geweest op dit onderdeel. De afgelopen jaren hebben we op rekeningbasis steeds geld terug ontvangen voor Beschermd wonen. We schatten de risico’s voor 2024 daarom in als gering: omdat Beschermd wonen trajecten duur zijn, is de financiële impact van een traject voor Terschelling best groot en de invloed die je op de indicatie kan uitoefenen nihil. We zijn op regionaal

niveau bezig om Beschermd wonen zoveel mogelijk thuis of in de eigen omgeving aan te bieden, zodat inwoners gebruik kunnen blijven maken van hun eigen sociale netwerk. Deze ontwikkeling kan in de toekomst tot gevolg hebben dat er meer gebruik gemaakt gaat worden van Ambulant Beschermd wonen op het eiland waar dat nu nog niet mogelijk is. Via de Dienst SoZaWe (sociale zaken en werkgelegenheid) Noordwest-Fryslân zijn we daarom ook voorbereidingen aan het treffen voor de inkoop (intensieve) ambulante Begeleiding en Dagactiviteiten. Hiermee willen we 'het gat' tussen ambulante (intensieve) begeleiding en beschermd wonen verkleinen, zodat inwoners zo lang mogelijk in hun eigen leefomgeving kunnen blijven participeren in de samenleving.

Ziekteverzuim

Als gevolg van de Wet verlenging loondoorbetalingverplichting bij ziekte (WVLBZ) is de loondoorbetalingperiode bij ziekte verlengd van één naar twee jaar. Het totale loon over deze periode mag niet meer bedragen dan 170% van het laatstverdiende loon. In de CAO gemeenten is bepaald dat een zieke medewerker gedurende de eerste 52 weken recht heeft op 100% doorbetaling. In het tweede ziektejaar is dit 70%. Hierna komt een zieke medewerker mogelijk in aanmerking voor een uitkering op grond van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) – voorheen WAO. Voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten geldt met ingang van 1 januari 2024 geen "derde ziektejaar" meer. Als gemeentelijke werkgever wordt een actief preventief verzuimbeleid gevoerd. Dat betekent dat wij een gezonde leefstijl stimuleren en er preventief medisch onderzoek (periodiek) aangeboden wordt. Om dit ziekteverzuim financieel op te kunnen vangen is er in de begroting een bedrag opgenomen voor de lasten voor eventuele vervanging bij ziekte. In extreme situaties kunnen de werkelijke kosten de geraamde budgetten overstijgen. De ziektekosten ingeval van payroll zijn verzekerd. In dat geval is er dus geen sprake van extra lasten en kan budgetneutraal voorzien worden in vervanging.

WW en bovenwettelijke WW

Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn verplicht eigenrisicodrager voor de Werkloosheidswet (WW). De gemeente is in geval van ontslag eigen risicodrager als het aankomt op WW en WW gerelateerde uitkeringen, ook wel bovenwettelijke en nawettelijke werkloosheidsuitkeringen genoemd. Ook is de gemeente eigenrisicodrager in geval van ziekte en re-integratie van medewerkers. In het bedrijfsleven, waar de premie betaald wordt aan het UWV, vangt het UWV dergelijke lasten op. Bij de overheid factureert het UWV (of een andere uitvoerende instantie voor het bovenwettelijke deel bij ontslag) aan de werkgever de maandelijkse kosten van de uitkering van de werknemer. Voor een overheidswerkgever of onderwijsinstelling kunnen dus aanzienlijke financiële kosten gepaard gaan met een ontslag- of ziektetraject dat recht geeft op een werkloosheids- of ziekte-uitkering.

Verbonden partijen

Gemeente Terschelling neemt deel in een aantal verbonden partijen (zie paragraaf 6). Deze partijen voeren veelal gemeentelijke taken uit in opdracht van gemeente Terschelling. Deelname aan deze verbonden partijen brengt een aantal risico's mee voor gemeenten. Voorbeelden van risico's zijn:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;
- Er zijn onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (verschil in inzicht door de verschillende deelnemers)

Mochten deze risico's zich voordoen, dan worden deze in de paragraaf verbonden partijen benoemd en eventueel toegelicht. Duidelijke afspraken en frequente rapportering met en door de verbonden partijen kan bijdragen aan het verkleinen van dit risico.

Weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Benodigde weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel is de totale financiële impact van alle gekwantificeerde risico's weergeven. Deze financiële impact is nagenoeg gelijk aan de door de raad eerder gestelde minimale weerstandscapaciteit zoals we die al een aantal jaren hanteren.

Benodigde weerstandscapaciteit			
Risico	Max financieel risico	Kans	Financiële impact
Kosten sociaal domein	€ 250.000	Gemiddeld	€ 125.000
Campus (Martiem Instituut)	€ 2.900.000	Zeer klein	€ 145.000
Gewaarborgde leningen	€ 9.800.000	Zeer klein	€ 490.000
Onderhoud kapitaalgoederen	€ 1.000.000	Klein	€ 250.000
Bestemmingsplannen	€ 500.000	Zeer klein	€ 25.000
Terugloop toerisme	€ 4.000.000	Klein	€ 1.000.000
Verstrekte geldleningen	€ 450.000	Zeer klein	€ 23.000
Masterplan haven	€ 6.300.000	Klein	€ 1.685.000
Totaal	**€ 25.200.000**	**n.v.t.**	**€ 3.743.000**

We verwachten dat de gestelde weerstandscapaciteit voldoende is om de hierboven geschetste risico's te kunnen ondervangen indien deze zich voordoen.

Ratio weerstandsvermogen

In de volgende tabel is te zien dat de ratio weerstandsvermogen uitstekend blijft.

Ratio weerstandsvermogen					
	2024	2025	2026	2027	2028
Beschikbare weerstandscapaciteit (totaal reserves)	10.763.000	11.168.000	11.111.000	11.467.000	11.526.000
Benodigde weerstandscapaciteit	3.603.000	3.712.000	3.768.000	3.824.000	3.881.000
Ratio weerstandsvermogen	**2,99**	**3,01**	**2,95**	**3,00**	**2,97**

Het waarderingscijfer voor een ratio hoger of gelijk aan 2,0 is A en betekent uitstekend.

Weerstandscapaciteit

In onderstaande tabellen is de weerstandscapaciteit nader uitgewerkt.

Weerstandcapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december					
in €	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve	3.899.000	4.748.000	5.135.000	5.961.000	6.490.000
Reserve recreatie	325.000	236.000	147.000	147.000	147.000
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.603.000	3.712.000	3.768.000	3.824.000	3.881.000
Totaal	**621.000**	**1.272.000**	**1.514.000**	**2.284.000**	**2.756.000**

Uit te tabel valt af te lezen dat gemeente Terschelling ieder jaar voldoet aan de door de raad geformuleerde weerstandsnorm.

Financiële kengetallen

In onderstaande tabel zijn de financiële kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen in dit overzicht zijn beoordeeld aan de hand van de in het ''GTK 2020 Gemeenten'' opgenomen signaleringswaarden. Hieronder lichten we de berekening en beoordeling per kengetal toe.

Overzicht kengetallen 2025				
Kengetal	2025	2026	2027	2028
	(t)	(t+1)	(t+2)	(t+3)
Netto schuldquote	18%	54%	100%	127%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	19%	55%	101%	128%
Solvabiliteitsratio	51%	34%	24%	20%
Kengetal grondexploitatie	7%	7%	7%	7%
Structurele exploitatieruimte	1,3%	-0,2%	1,1%	0,1%
Belastingcapaciteit	89%	88%	85%	83%

Netto schuldquote

Netto schuldquote Hoe lager, hoe beter					
	2024	2025	2026	2027	2028
Vaste schulden +	8.344.000	9.642.000	17.630.000	31.365.000	40.140.000
Netto vlottende schulden +	-	-	-	-	-
Overlopende passiva +	130.000	-3.177.000	-53.000	478.000	847.000
Financiële vaste activa -	762.000	741.000	714.000	687.000	660.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar -	-	-	-	-	-
Liquide middelen -	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	-	-	-	-	-
Saldo =	7.712.000	5.724.000	16.863.000	31.156.000	40.327.000

Netto schuldquote Hoe lager, hoe beter					
Totaal baten	31.266.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.716.000
Netto schuldquote per 31 december	25%	18%	54%	100%	127%

** In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal*

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen Hoe lager, hoe beter					
	2024	2025	2026	2027	2028
Vaste schulden	8.344.000	9.642.000	17.630.000	31.365.000	40.140.000
Netto vlottende schulden	-	-	-	-	-
Overlopende passiva	130.000	-3.177.000	-53.000	478.000	847.000
Financiële vaste activa	466.000	440.000	414.000	388.000	362.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar	-	-	-	-	-
Liquide middelen	-	-	-	-	-
Overlopende activa	-	-	-	-	-
Saldo =	8.008.000	6.025.000	17.163.000	31.455.000	40.625.000
Totaal baten	31.266.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.716.000
Netto schuldquote per 31 december	26%	19%	55%	101%	128%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio Hoe hoger, hoe beter					
	2024	2025	2026	2027	2028
Eigen vermogen	10.740.000	10.944.000	10.886.000	11.041.000	10.899.000
Totaal vermogen	23.484.000	21.594.000	32.434.000	46.580.000	55.678.000
	46%	51%	34%	24%	20%

Grondexploitatie

Grondexploitatie Hoe lager, hoe beter					
	2024	2025	2026	2027	2028
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden)	-	-	-	-	-
In Exploitatie Genomen gronden	2.217.000	2.249.000	2.249.000	2.249.000	2.249.000
Totaal baten	31.266.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.716.000
	7%	7%	7%	7%	7%

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte Hoe hoger, hoe beter					
	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal structurele lasten	-32.323.000	-30.974.000	-31.067.000	-30.719.000	-31.675.000
Totaal structurele baten	31.414.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.715.000
Structurele toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Structurele onttrekking aan reserves	-	-	-	-	-
Saldo =	-909.000	405.000	-57.000	356.000	40.000
Totaal baten	31.266.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.716.000
	-2,9%	1,3%	-0,2%	1,1%	0,1%

Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit Hoe lager, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	403	444	457	461	475
Rioolheffing voor gezin	180	191	191	191	191
Afvalstoffenheffing voor gezin	216	242	247	251	251
Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-
Totale woonlasten vvoor gezin	798	877	895	903	917
Landelijk gem. woonlasten meerpersoons huishouden	944	982	1.021	1.062	1.104
	85%	89%	88%	85%	83%

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 5,6% in 2023 (behalve op de rioolheffing)

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 2,0% in 2024-2026 (behalve op de rioolheffing)

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Gemeente Terschelling zorgt voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en gebouwen. Voor veel activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig, bijvoorbeeld openbare verlichting, straatmeubilair, openbaar groen, wegen, riolering, haven en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan zijn mede bepalend voor het voorzieningenniveau.

Openbaar groen

Groenbeheerplan

In 2024 is verder gewerkt aan het actualiseren van het groenbeheer. het groenbeheerplan wordt afgerond en aan de raad voorgelegd . Daarbij hebben we aandacht voor kwaliteitsniveaus en differentiatie in het openbaar groen. Ook boomveiligheid, sportveldenbeheer, begraafplaatsen, exotenbestrijding en soortenrijkdom zijn belangrijke thema's.

Hieronder volgt een financieel overzicht van het saldo per kostenplaats van het taakveld openbaar groen:

Openbaar groen en (openlucht) recreatie					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Eiland Griend	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	-140.000	-175.000	-167.000	-167.000	-150.000
Onderhoud begraafplaatsen	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
Totaal openbaar groen en (openlucht)recreatie	**-161.000**	**-196.000**	**-188.000**	**-188.000**	**-171.000**

Openhouden duin Dellewal

Het Grootduin is een belangrijk en karakteristiek onderdeel van baai Dellewal. Momenteel is hier veel houtige opstand aanwezig wat het open karakter (en daarmee zichtlijnen) en de ecologie van het als 'open duin' bestemde gebied bedreigt. Daarom is dit jaar een start gemaakt met verwijderen van de houtige opstand. Dit moet de komende jaren worden gecontinueerd.

Geschatte kosten bedragen per jaar € 5.000. Dit bedrag wordt gedekt vanuit het reguliere groenbudget voor 2025.

Herplant bomen

In de afgelopen jaren zijn met name in West, maar ook in andere dorpskernen veel bomen gekapt. Daardoor is in sommige straten een gatenpatroon ontstaan in de bomenrij. Een deel van de straten is zelfs helemaal kaal geworden. Dit doet niet alleen afbreuk aan de (historische) beeldkwaliteit van de buurten, het heeft ook als nadelig effect dat het hittestress-effect daar toeneemt. Daarom wordt in de komende jaren gewerkt aan herplant van bomen op plekken waar deze ooit al stonden. In Oud-West worden vanwege het element historische waarde (tegen iepziekte resistente) iepen herplant. In Nieuw-West en in de andere dorpskernen wordt gekozen voor een gemengde samenstelling waar o.a. bloeiers als zoete kers onderdeel van worden. Dit levert niet alleen een fraai straatbeeld op, het is ook goed voor de biodiversiteit. Naast de mens profiteren bijen, (nacht)vlinders en vogels hiervan.

Deze aanpak vloeit voort uit het Groenbeleidsplan, is onderdeel van de concept Omgevingsvisie en wordt ook opgenomen in het Groenbeheerplan dat momenteel wordt opgesteld.

Versterken / herstel elzensingels

De elzensingels op Terschelling zijn van cultuurhistorische waarde. Daarnaast hebben zij ook ecologische waarden. In de komende jaren wordt waar nodig de bedekkingsgraad verhoogd door aanplant van boom- en struiksoorten die in deze singels thuishoren.

Geschatte kosten per jaar: € 12.000. Deze kosten worden gedekt vanuit het reguliere groenbudget voor 2025.

Bestrijding invasieve exoten

In samenwerking met de andere twee gebiedspartners, Staatsbosbeheer en Wetterskip Fryslan, wordt momenteel gewerkt aan een plan van aanpak om exoten als de Japanse duizendknoop, hemelboom en de reuzeberenklauw te bestrijden. Deze soorten zijn invasief en bedreigen onze unieke, inheemse flora. Vanuit de Europese exotenverordening hebben wij de verplichting om deze exoten te bestrijden.

Uit het op te stellen plan van aanpak zal blijken wat de meest optimale/kansrijke bestrijdingsmethodiek is. Per soort en per locatie. Vanaf 2025 wordt overgegaan tot uitvoering van deze uitkomst. Voor de meeste exoten geldt dat dit een jaarlijks terugkerend proces behoeft (uitputting van de soort) waaraan voor de komende 5 jaar kosten zijn verbonden.

Geschatte jaarlijkse kosten: € 10.000. Deze kosten worden gedekt vanuit het reguliere groenbudget voor 2025.

Renovatie beplanting + bloemrijke bermen

Ieder jaar moet in verband met ver/uitval van de beplanting in onder andere beplantingsvakken, het groenassortiment worden vervangen. Hierbij wordt een soortkeuze gemaakt die niet alleen een fraaie, kleurrijke beeldkwaliteit oplevert, maar ook duurzaam is (droogtebestendig), gebiedseigen is en goed is voor insecten en vogels (biodiversiteit). Deze integrale keuze sluit naadloos aan op het vastgestelde Groenbeleidsplan en de koers die momenteel is opgenomen in de concept Omgevingsvisie.

Daarop aansluitend worden- ten dele middels ecologisch beheer en ten dele middels inzaaien- onze (weg)bermen omgevormd naar meer bloemrijke bermen. In 2024 is een start gemaakt met het uitbreiden van de bloemrijke bermen. Langs de Hoofdweg is een strook van 6 km ingezaaid met bloem/kruidenrijk mengsel van de Cruijdthoeck.

Geschatte jaarlijkse kosten: € 10.000. Deze kosten worden gedekt vanuit het reguliere groenbudget voor 2025.

Aanbesteding onderhoudswerkzaamheden groen

Voor het reguliere onderhoud van ons groenareaal wordt een deel van de werkzaamheden uitbesteed aan externen. Denk hierbij aan het onderhoud van de heestervakken en perken in het centrum van West. Dit werk dient te worden aanbesteed bij verschillende partijen, bij voorkeur voor een periode van minstens 3 jaar.

Voor de komende drie jaar worden de benodigde, jaarlijkse kosten geschat op € 40.000. Voor 2025 past dit nog binnen het reguliere groenbudget. Het Groenbeheerplan moet uitwijzen of dit de volgende jaren binnen het jaarlijkse groenbudget blijft passen of dat dit bedrag moet worden aangepast

Verhogen biodiversiteit en belevingswaarden polder(bermen)

In de polder wordt vanaf heden meer ingezet op natuurvriendelijk maaibeheer van onze polderwegen. Hiermee wordt rekening gehouden met de bloeitijd van bijzondere planten, levenscyclus van insecten (zoals de voor Terschelling iconische argusvlinder) en de in de polderberm voorkomende weidevogels.

Deze aanpak levert naast versterking van de biodiversiteit ook een enorme plus op van de belevingswaarde van de polder. Bermen langs onze wandel- en fietspaden worden de komende jaren namelijk veel bloem-, vlinder-, en bij-rijker.

Wij streven ernaar ons maaibeleid in goede afstemming met de landbouw uit te voeren.

Met deze aanpak sluiten we als gemeente ook naadloos aan bij het Herstelprogramma biodiversiteit van de Provincie Fryslân.

Geschatte jaarlijkse kosten: € 10.000. Deze kosten worden gedekt vanuit het reguliere groenbudget voor 2025.

Beheer en onderhoud wegen

Uit te voeren onderhoud wegen straten pleinen

Voor het begrotingsjaar 2025 is naast het regulier onderhoud aan de elementenverhardingen o.a. gepland om onderhoudswerkzaamheden aan het asfalt van de Duinweg, gelegen tussen Formerum en Midsland-Noord, uit te voeren. De huidige weg fungeert als fietspad en als autoweg. Door de nieuwe deklaag in verschillende kleuren aan te brengen, zal de weg worden ingericht als een "auto te gast" zone, waarin auto's ondergeschikt zijn aan fietsers en voetgangers (als in Hee). De kosten hiervoor zullen ca. €270.000,- bedragen en komt uit het reguliere budget voor het beheer en onderhoud van de wegen, straten en pleinen.

In 2025 wordt uitvoering gegeven aan diverse projecten, zoals het vervangen van de bestrating in Lies en de start van de werkzaamheden voor de herinrichting Torenstraat en Brandarisplein.

Ook wordt de laatste hand gelegd aan het wegenbeheerplan 2026 -2029, dat in de eerste helft van 2025 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd voor besluitvorming.

Organiseren en faciliteren brede discussie naar toekomst infrastructuur polder

De wegen in de polder zijn van belang voor diverse gebruikers, waaronder boeren, toeristen en de Vogelwacht. Boeren gebruiken de wegen voor landbouw, terwijl toeristen, vooral fietsers, de rust en natuur waarderen. De Vogelwacht heeft belang bij de bescherming van het vogelrijke gebied, waarbij verkeersdrukte en verstoringen minimaal moeten blijven. Een brede discussie naar de toekomst van deze wegen moet duidelijkheid geven over hoe wij de wegen moeten inrichten (verhard, onverhard type verharding, fietspad, landbouwweg, wegen afsluiten etc.). Ook moet onderzoek antwoord geven op de vraag of de wegen in de polder zo ingericht moeten worden dat bij werkzaamheden/calamiteiten op de Hoofdweg deze als alternatieve route gebruikt kunnen worden. Geschatte kosten voor het onderzoek bedragen € 35.000,-

Parkeren Oud West

In 2024 is er gewerkt aan het uitwerken van de parkeernotitie Oud west, optie 3. In 2025 wordt na het plan in goed overleg met de raad in uitvoering gebracht.

Onderzoek verkeersveiligheid en uniforme weginrichting Hoofdweg

In het coalitie akkoord is opgenomen dat er gekeken gaat worden naar de uniformiteit van de inrichting van de weg en de mogelijkheid om de snelheid op de Hoofdweg te verlagen naar 60 kilometer per uur. In 2025 staat op de planning om het onderzoek naar de uniformiteit en snelheid uit te laten voeren in een breder onderzoek naar de verkeersveiligheid van de Hoofdweg. Een voorstel voor het onderzoek met de bijbehorende kostenraming wordt voorgelegd aan de raad.

Verkeerstrillingen Lies

In navolging van de raadsbrede motie voor het herstraten van de hoofdstraat in Lies wordt het project voorbereid en aan de raad voorgelegd. Na de bestuurlijke besluitvorming wordt het project aanbesteed, in 2025 volgt de uitvoering.

Binnen het project wordt de huidige bestrating vervangen voor nieuwe gebakken elementenverharding.

Verduurzaming Openbare Verlichting

In 2024 is er gewerkt aan een uitvoeringsplan voor het verduurzamen van de openbare verlichting. Bij het opstellen van het plan was het onderzoeken van kansen voor donkerte op Terschelling een belangrijk uitgangspunt. Er is overleg geweest met bewoners en andere belanghebbenden om hun opmerkingen en suggesties mee te nemen. In 2025 willen we starten met de uitvoering van het plan. In 2020 is de notitie Uitgangspunten Beheer Openbare Verlichting 2021-2025 door de raad vastgesteld. Bij het vaststellen is een budget voor verduurzaming van de Openbare Verlichting van € 75.000,- per jaar voor 5 jaar vastgesteld. Uitgangspunt bij de uitvoering van de verduurzaming en het benutten van de kansen voor het brengen van meer donkerte is om binnen het beschikbare budget voor de verduurzaming openbare verlichting te blijven.

Beheer en onderhoud wegen					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Specifieke kleine gebruiksgoederen	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000
Specifieke verbruiksgoederen	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Uitbestede werkzaamheden	-530.000	-490.000	-490.000	-490.000	-490.000
Onttrekking voorziening wegen, straten en pleinen	465.000	465.000	465.000	465.000	465.000
Betaalde leges en rechten	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000
Overige diensten	-29.000	-49.000	-4.000	-4.000	-4.000
Inkomensoverdrachten	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
Afschrijvingen	-138.000	-159.000	-159.000	-159.000	-159.000
Rente	-33.000	-33.000	-33.000	-33.000	-33.000
Overige goederen en diensten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Leges en andere rechten	-	-	-	-	-
Totaal beheer en onderhoud wegen, straten en pleinen	**-763.000**	**-764.000**	**-719.000**	**-719.000**	**-719.000**

Verloop onderhoudsvoorziening wegen en paden					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	463.000	463.000	463.000	463.000	463.000
Onderhoud	-465.000	-465.000	-465.000	0	0
Storting	465.000	465.000	465.000	0	0
Stand per 31 december	**463.000**	**463.000**	**463.000**	**463.000**	**463.000**

Riolering

Rioolbeheer

In 2024 zijn we gestart met het opstellen van het Water- en rioleringsprogramma 2025-2029 (Wrp). Het Wrp vervangt het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) door de invoering van het omgevingswet. In het eerste kwartaal 2025 bieden we het Wrp aan de gemeenteraad aan. In het Wrp werken we het rioleringsbeleid voor de komende 5 jaar uit. De basis van het beleid is:

- Weten wat we hebben aan infrastructuur voor het stedelijk waterbeheer (afvalwater, hemelwater en grondwater);
- Weten wat de kwaliteit/toestand is van de infrastructuur voor het stedelijk waterbeheer;
- Weten hoe de infrastructuur voor het stedelijk waterbeheer functioneert;
- Plannen maken voor het onderhoud en verbeteren van de infrastructuur voor het stedelijk waterbeheer.

In 2025 ronden we de inventarisatie van de gegevens af. Hiervoor voeren we twee extra onderzoeken uit. Een onderzoek naar de gegevens van de (druk)rioleringsgemalen en een onderzoek naar de duikers. Ook inspecteren we het laatste deel van de riolering en worden de verzamelde inspectiegegevens in het beheerprogramma opgenomen. De inspectiegegevens worden vervolgens beoordeeld. We stellen in 2026 een werkplan op voor de reparaties. Parallel stellen we een systeemoverzicht stedelijk water op (SSW). Het SSW is de opvolger van het Basis Riolerings Plan (BRP). Hiermee verkrijgen we inzicht in het functioneren van het stedelijk watersysteem. De uitkomsten van het SSW vergelijken we met de meetgegevens bij de gemalen. Zo valideren we de uitkomsten van de modelberekeningen. in 2027 stellen we een vervangingsplan op voor de leidingen die niet gerepareerd maar vervangen moeten worden. Dit doen we op basis van de beoordeling van de inspectiegegevens en het SSW. Bij het opstellen van het SSW werken we samen met het wetterskip om het watersysteem in bebouwde en landelijke gebied elkaar kunnen beïnvloeden.

Reparaties, vervangingen en verbeteringen

Een deel van de riolering is in 2023/2024 geïnspecteerd en beoordeeld. Hieruit is gebleken dat de kwaliteit van de riolering niet overal voldoet aan de normen. Waar mogelijk herstellen we de gebreken door middel van reparaties. Op sommige locaties is de kwaliteit van de riolering dusdanig slecht dat de riolering vervangen moet worden. Daarnaast willen we de riolering op sommige plaatsen verbeteren door het regenwater gescheiden van het afvalwater te gaan inzamelen.

Vervangingen en verbeteringen (investeringsprojecten)

In vigerende gemeentelijke rioleringsplan (GRP) is uitgegaan van een investeringsomvang van 265.000 euro/jaar. Voor 2025 staat het project Torenstraat en Brandarisplein (winkelgebied fase 1) op de planning met een omvang van 1,8 miljoen euro. Voor 2026 staat het project Schoolstraat Boomstraat (winkelgebied fase 2) gepland met een omvang van dezelfde orde van grootte. Voor de huidige begroting zijn we uitgegaan van de meest actuele raming van de kosten voor het project Torenstraat en Brandarisplein (winkelgebied fase 1). Voor de jaren daarna zijn we uitgegaan van de gemiddelde investeringsomvang van 265.000 euro/jaar.

Momenteel wordt dus gewerkt aan een herziening van het GRP in de vorm van een Water- en rioleringsprogramma (Wrp). Voor dit Wrp wordt een herberekening van de kosten gemaakt. Omdat de kwaliteit van de riolering minder goed is dan verwacht zijn er in de komende jaren waarschijnlijk

meer investeringen nodig dan waar in het huidige GRP van uit is gegaan. Naar verwachting verdubbelt de minimale gemiddelde jaarlijkse investeringsomvang. Om de kosten te dekken is de komende jaren een aanzienlijke stijging van de rioolheffing onontkoombaar.

Rioolvervanging en herinrichting Torenstraat en Brandarisplein

De noodzakelijke vervanging van de riolering in het Brandarisplein wordt gecombineerd met de herinrichting van de Torenstraat. Zoals bij de kredietaanvraag voor het Brandarisplein is besloten, wordt de noodzakelijke vervanging uitgebreid met een herinrichting van het plein. De uitbreiding levert naar verwachting een waardevolle bijdrage aan een gelijke uitstraling binnen het winkelgebied.

In 2024 is het ontwerp van de Torenstraat verder uitgewerkt en is een start gemaakt met het programma van eisen voor het Brandarisplein. Het gecombineerde project wordt in 2025 verder uitgewerkt en getoetst bij een klankbordgroep. Na de ontwerpfase volgt de aanbesteding en uitvoering.

Riolering					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Specifieke kleine gebruiksgoederen	-	-	-	-	-
Specifieke verbruiksgoederen	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
Uitbestede werkzaamheden	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
Betaalde leges en rechten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Overige diensten	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
Inkomensoverdrachten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-	-	-	-	-
Afschrijvingen	-177.000	-177.000	-177.000	-177.000	-177.000
Rente	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000
Doorbelastingen	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000
Leges en andere rechten	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Heffing rioolbelasting	580.000	650.000	650.000	650.000	650.000
Totaal riolering	**109.000**	**179.000**	**179.000**	**179.000**	**179.000**

De post doorbelastingen bestaat uit 4 componenten: 1) Binnendienst, 2)Buitendienst, 3)Straatvegen en 4) BTW. Vanaf 2024 worden de kosten van de binnen- en buitendienst niet meer doorbelast maar worden de bestede uren geregistreerd. Deze komen ten laste van riolering. De post doorbelastingen zal daarom in 2025 wijzigen als we een goedinzicht hebben in de werkelijke kosten.

Verloop onderhoudsvoorziening riolering					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	953.000	894.000	848.000	800.000	800.000
Onttrekkingen	-59.000	-46.000	-48.000	0	0
Storting	0	0	0	0	0
Stand per 31 december	**894.000**	**848.000**	**800.000**	**800.000**	**800.000**

Overgang rioolgemalen 2G naar 4G

In 2024 is €90.000 extra uit de onderhoudsvoorziening riolering onttrokken voor de overgang van 2G mobiele netwerk naar 4G netwerk ten behoeve van de aansturing van de drukrioleringsunits. Dit is noodzakelijk in verband met de uitfasering van het 2G netwerk. In 2025 wordt €150.000 extra onttrokken uit de onderhoudsvoorziening riolering in verband met het reinigen en inspecteren van de vrijvervalriolering op Terschelling Oost.

Onderhoud

Om de riolering zo optimaal mogelijk te laten functioneren is onderhoud noodzakelijk. Het onderhoud bestaat uit regulier- en storingsgestuurd-onderhoud. Het reguliere onderhoud wordt met een vast interval uitgevoerd. Het storingsgestuurd-onderhoud is zoals de naam aangeeft het onderhoud dat wordt uitgevoerd om storingen op te lossen. Beide typen onderhoud worden zoveel mogelijk door de buitendienst uitgevoerd. Naast de manuren hebben we voor het onderhoud materiaal en gereedschap (materieel) nodig (post Materialen en gereedschap). Voor specialistische onderhoudswerkzaamheden en in geval van ondercapaciteit schakelen we externe partijen in (posten onderhoudskosten vrijvervalriolering en onderhoudskosten drukriolering). De afstanden op Terschelling zijn te groot om al het afvalwater onder vrijverval af te voeren. Daarom gebruiken wij ook gemalen voor het (afval)water transport. De gemalen worden deels op afstand bediend via het mobiele netwerk. De kosten hiervan en de energiekosten vallen onder de post Gas, water, licht en telecom.

Onderzoek en advies

Het beheer van het stedelijk watersysteem voeren wij zoveel mogelijk uit vanuit de eigen organisatie. Voor sommige specialistische onderzoeks- of advieswerkzaamheden huren wij adviesbureaus in. 2025 staat in het teken van het afronden van het op orde brengen van de beheergegevens. Hiervoor worden 3 onderzoeken uitgevoerd:

1. Reinigen en inspecteren vrijvervalriolering Terschelling Oost
2. Inventarisatie gemalen / drukrioleringsunits
3. Inventarisatie duikers

De gegevens over het stedelijk watersysteem gebruiken we in 2026 bij het opstellen van een systeemoverzicht stedelijk water (SSW). Hierin beschrijven wij hoe het stedelijk watersysteem functioneert, vanaf welke herhalingstijd buien leiden tot water op straat en wateroverlast. Deze

informatie gebruiken we in 2027 om een masterplan te maken. Hierin beschrijven we hoe het stedelijk watersysteem er over 50 jaar uit moet zien en hoe we dat willen bereiken.

Gebouwen

Onderhoud gemeentelijk vastgoed

De gemeente onderhoudt het gemeentelijk vastgoed volgens een beheerplan. Het geactualiseerde gebouwenbeheerplan is in september 2024 vastgesteld en loopt van 2024 t/m 2029. Naast het uitvoeren van het onderhoud blijft de gemeente inzetten op de wettelijke taak om gebouwen te verduurzamen, de doelstellingen daarvoor maken deel uit van het gebouwenbeheerplan.

Conform het nieuwe gebouwenbeheerplan werken we in 2025 verder aan het plan groot onderhoud en verduurzaming van de gemeentewerf aan de Nieuwe Dijk. Daarnaast voeren we groot onderhoud uit aan de voormalig reddingbootschuur aan de Willem Barentszkade en de voormalig strandvonderijschuur (mits passend bij de uitwerking IHP) aan de Duinweg Hoorn.

We maken een start met de projectvoorbereiding voor groot onderhoudsprojecten voor de komende jaren. Het gaat onder andere om het gemeentehuis, de gymzalen, het sportgebouw op het sportveld Hoorn en de Driemaster. In 2025 moet ook de uitwerking van het in 2023 vastgestelde IHP verder vorm krijgen, de aanpak van de gymzalen zal in samenhang met de uitwerking van het IHP worden opgepakt.

Tabel onderhoud gebouwen volgens planning					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Musea	-15.000	-67.000	-10.500	-10.500	-11.000
Sportgebouwen	-98.000	-157.500	-218.000	-47.000	-66.500
Dorpshuizen	-14.500	-10.000	-123.000	-9.000	-10.000
Gemeentehuis	-59.500	-55.000	-37.000	-454.000	-55.000
Gemeentewerf	-34.000	-164.000	-16.000	-16.000	-16.000
Binnenhavens	-42.000	-15.000	-5.000	-6.000	-5.000
Woningen	-398.000	-22.000	-26.500	-12.500	-20.000
Overige gebouwen	-52.500	-34.000	-16.500	-5.500	-5.500
Totaal onderhoud gebouwen	**-713.500**	**-524.500**	**-452.500**	**-560.500**	**-189.000**

Verloop onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen					
in €	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	815.000	373.000	388.000	276.000	55.000
Af: onderhoud	-674.000	-485.000	-412.000	-521.000	-150.000

Verloop onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen					
Bij: Storting	232.000	500.000	300.000	300.000	300.000
Stand per 31 december	**373.000**	**388.000**	**276.000**	**55.000**	**205.000**

Haven

In mei 2023 heeft de raad besloten tot de financiering van het project Havenfront. Dit raadsbesluit, in combinatie met het kaderplan 2021, is vooralsnog het uitgangspunt voor het project. Uiteindelijk staat of valt het geheel met de financieringsmogelijkheden.

Economische haven en watergangen					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Salariskosten haven	-184.000	-	-4.000	-4.000	-4.000
Specifieke kleine gebruiksgoederen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Specifieke verbruiksgoederen	-109.000	-53.000	-48.000	-48.000	-48.000
Uitbestede werkzaamheden	-320.000	-170.000	-170.000	-170.000	-170.000
Onderhoud onroerende zaken	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Onttrekking voorziening	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Verzekeringen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Betaalde leges en rechten	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000
Overige diensten	-6.000	-31.000	-6.000	-6.000	-6.000
Inkomensoverdrachten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
Uitvoering masterplan haven	-500.000	-500.000	-500.000	-200.000	-200.000
Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-21.000	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
Afschrijvingen	-35.000	-38.000	-72.000	-187.000	-453.000
Rente	-59.000	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000
Verrekeningen	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Leges en andere rechten	275.000	-	-	-	-
Totaal beheer binnenhavens en watergangen	**-990.000**	**-913.000**	**-921.000**	**-736.000**	**-1.002.000**

Verloop reserve havenbedrijf					
In €	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	998.000	935.000	1.029.000	1.123.000	1.217.000
Onttrekking	-417.000	-270.000	-270.000	-270.000	-270.000
Storting	354.000	364.000	364.000	364.000	364.000
Stand per 31 december	**935.000**	**1.029.000**	**1.123.000**	**1.217.000**	**1.311.000**

Algemeen

De haven en kades tussen het Groene strand en het kleidepot worden beheerd door de gemeente. De haven en een deel van de kades vallen onder het project Havenfront / Schylgerhaven. Dit project is in 2024 opnieuw opgestart. Een nieuw projectteam is momenteel (juli 2024) bezig met een inventarisatie van de beschikbare informatie en het maken van een plan van aanpak voor het vervolg. De verwachting is dat in de tweede helft van 2024 besluiten worden genomen over de te nemen vervolgstappen. Vervolgens is 2025 nodig voor de project voorbereiding en aanbesteding van een definitief ontwerp. De realisatie start naar verwachting op zijn vroegst in de loop van 2026 en loopt door tot 2027.

In mei 2023 heeft de raad besloten tot de financiering van het project Havenfront. Dit raadsbesluit, in combinatie met het kaderplan 2021, is vooralsnog het uitgangspunt voor het project.

Onderhoud

Zolang het project Havenfront nog niet is gestart moet het onderhoud aan de haven gecontinueerd worden om de haven goed te laten functioneren. Het onderhoud bestaat uit:

- Baggeren van de haven
- Kleinschalige herstelwerkzaamheden in de haven
- Het onderhoud van de kades en strekdammen

Baggeren van de haven

Voor het toegankelijk houden van de haven wordt er elke 2 jaar gebaggerd. De kosten van het baggeren van de veerhaven inclusief de benodigde onderzoeken bedragen circa 160.000 euro per twee jaar. De volgende baggercyclus staat gepland voor 2026.

Kleinschalige herstelwerkzaamheden in de haven

Om de haven veilig te laten functioneren worden waar nodig reparatiewerkzaamheden uitgevoerd. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het repareren van de bestrating en de steigers. De reparaties worden zoveel mogelijk uitgevoerd door de buitendienst. Om kapitaalvernietiging te voorkomen worden de benodigde grootschalig werkzaamheden uitgesteld. Deze worden meegenomen in het project havenfront.

Het onderhoud van de kades strekdammen

Jaarlijks wordt een deel van de bekleding van de kades hersteld. We hebben nog geen beheerplan van de kades, strekdammen en haven. Dit willen we de komende jaren gaan opstellen zodat we het beheer goed kunnen oppakken als het project havenfont is afgerond

3.4 Financiering

Inleiding

Financiering gaat over de manier waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijke) overtollige geldmiddelen belegt. Treasury is het proces waarmee de financiering- en het kasstroommanagement (cashflow) geoptimaliseerd wordt. Het zorgt er ook voor dat voldaan wordt aan de verplichtingen richting schuldeisers. De uitvoering van Treasury vindt inmiddels plaats conform het door de raad vastgestelde Treasurystatuut van 26 oktober 2022 (geldig vanaf moment van publicatie, te weten 5 december 2022). Deze financieringsparagraaf is samen met het Treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen en beheersen van de financieringsfunctie.

Wet FIDO & Kasgeldlimiet

Wet FIDO

De Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) geeft verplichte richtlijnen voor de bewaking en beheersing van renterisico's:

- Kasgeldlimiet: hoeveel geld mag de gemeente lenen voor een periode van maximaal één jaar;
- Renterisiconorm: hoeveel geld mag de gemeente maximaal lenen voor een periode langer dan één jaar;
- Schatkistbankieren: het verplicht onderbrengen van overtollige geldmiddelen bij het Rijk;
- Financieringspositie.

Onder renterisico verstaan we de mate waarin het saldo van rentelasten en -baten verandert door wijzigingen in het rentepercentage voor zowel de korte als voor de lange financiering. Het is de bedoeling grote fluctuaties in de rentelasten, die mogelijk consequenties hebben voor de financiële positie, te vermijden.

Kasgeldlimiet

Juist voor korte financiering (tijdelijke liquiditeitstekorten voor lopende uitgaven opvangen) geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben direct een relatief grote impact op de rentelasten. Door middel van de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de mogelijkheid om lopende uitgaven kort te financieren, en daarmee wordt dan het risico beperkt. De kasgeldlimiet wordt bepaald op basis van een door het Rijk vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal.

- Kasgeldlimiet 2022: 2,1 miljoen
- Kasgeldlimiet 2023: 2,1 miljoen
- Kasgeldlimiet 2024: 2,6 miljoen

Netto vlottende schuld			
in €	Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+) overschrijding (-)
Q3 2023	-	2.600.000	2.600.000
Q4 2023	-	2.600.000	2.600.000
Q1 2024	-	2.600.000	2.600.000
Q2 2024	-	2.600.000	2.600.000

Renterisiconorm & leningportefeuille

Renterisiconorm

Lange financiering vormt een integraal onderdeel van het lange termijn investeringsbeleid. Renterisico's zijn van tevoren in te schatten en daarmee goed beheersbaar. Dit kan worden bereikt door informatie over rente en leningen actueel en transparant te krijgen. Verder is het van groot belang om een spreiding van looptijden in de lening portefeuille te realiseren. Het renterisico uit hoofde van renteherzieningen en herfinancieringen van leningen wordt dan in voldoende mate beperkt.

Het volgende overzicht geeft inzicht in de samenstelling, grootte en rentegevoeligheid van de opgenomen geldleningen.

Leningportefeuille 2025					
in €	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	-9.360.000	-8.344.000	-9.642.000	-17.630.000	-31.365.000
Reguliere aflossingen	1.016.000	1.147.000	1.152.000	1.665.000	2.025.000
Vermeerderingen		-2.445.000	-9.140.000	-15.400.000	-10.800.000
Stand per 31 december	**-8.344.000**	**-9.642.000**	**-17.630.000**	**-31.365.000**	**-40.140.000**
Rentelast	94.000	183.000	538.000	1.147.000	1.572.000
Gemiddelde rentevoet	1,06%	2,03%	3,95%	4,68%	4,40%

De leningportefeuille bestaat uit een tiental leningen die allen een verschillende rentevaste periode hebben.

De jaarlijkse rentelasten dreigen sterk op te lopen en dat is geen aantrekkelijk perspectief. Daarmee verdient onze financiële positie het de komende tijd onderwerp van nader onderzoek te zijn.

In het volgende overzicht worden de risico's van renteherzieningen en herfinanciering van leningen afgezet tegen de risiconorm van de vaste schuld. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

Renterisiconorm					
in €	2024	2025	2026	2027	2028
1. Begrotingstotaal	25.231.000	31.379.000	31.010.000	31.075.000	31.857.000
2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1 x 2)	5.046.200	6.275.800	6.202.000	6.215.000	6.371.400
4. Renteherziening	-	-	-	-	-
5. Aflossing	1.016.000	1.147.000	1.152.000	1.665.000	2.025.000

Renterisiconorm					
6. Renterisico (4 + 5)	1.016.000	1.147.000	1.152.000	1.665.000	2.025.000
In % begroting	4,0%	3,7%	3,7%	5,4%	6,4%
7. Ruimte vs. Norm (3 - 6)	3.963.200	4.347.200	4.528.800	4.550.000	4.346.400

Schatkistbankieren

In 2014 is het verplichte schatkistbankieren ingevoerd voor decentrale overheden. Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden (liquide middelen) worden aangehouden in de Nederlandse schatkist.

Over deze tegoeden wordt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse Staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Het drempelbedrag voor schatkistbankieren bedraagt 2,0% van het begrotingstotaal ad. 24,37 miljoen euro: ongeveer 0,5 miljoen euro. Omdat het minimale drempelbedrag € 1.000.000 bedraagt, geldt dit als grens voor onze gemeente.

Deelname aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden samen). Schatkistbankieren vermindert de externe financieringsbehoefte van het Rijk. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld.

Dagelijks worden de saldi van onze bankrekeningen geraadpleegd. Alle tegoeden boven het drempelbedrag worden afgestort in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Deze afroming wordt automatisch door BNG geregeld. Indien de stand van de liquide middelen het toelaat worden deze tegoeden weer teruggehaald. Blijft ons liquiditeitssaldo beneden het drempelbedrag, dan hoeft er geen bedrag gestort te worden in de schatkist.

Eind 2023 bedragen onze liquide middelen in totaal € 6.382.000. Dit betekent dat we het drempelbedrag overschrijden. De toename van de liquide middelen wordt veroorzaakt door de storting van de door het rijk ontvangen gelden (€ 4,9 miljoen) voor de realisatie van 200 woningen op de Waddeneilanden. Terschelling is voor deze gelden de penvoerder, omdat het Rijk de gelden niet kon storten aan de GR de Waddeneilanden. De reglementen van het schatkistbankieren geven aan dat gelden die van derden zijn niet meegenomen hoeven te worden in de berekening van de toegestane tegoeden. Na aftrek van deze gelden blijft er een saldo over van € 1,5 miljoen. De overige overschrijding van de tegoeden was van korte duur, waardoor eind 2023 geen bedrag in schatkistbankieren is uitgezet. We blijven daarmee boven de grens van € 1.000.000.

Financieringspositie

Bij de berekening van de financieringspositie wordt de boekwaarde van de vaste activa en voorraad gronden afgezet tegen de beschikbare financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en langlopende leningen).

Bij een financieringsoverschot zet de gemeente middelen weg. Bij een financieringstekort heeft de gemeente onvoldoende eigen financieringsmiddelen waardoor de gemeente geld moet aantrekken bij de Bank Nederlandse Gemeenten. In de begroting 2022 werd hiervoor een rentepercentage gehanteerd van 0%. Inmiddels is de rente op de kapitaalmarkt echter behoorlijk opgelopen, onder andere als gevolg van de oorlog in Oekraïne. In onderstaande tabel wordt het jaarlijks financieringstekort of -overschot berekend.

Financieringspositie 2024-2028					
In € per 1 januari	2024	2025	2026	2027	2028
Te financieren					
Lopende en voorgenomen investeringen *	17.518.000	18.281.000	16.391.000	27.231.000	41.377.000
Bouwgronden en panden in exploitatie **	5.171.000	5.203.000	5.203.000	5.203.000	5.203.000
Totale boekwaarde	22.689.000	23.484.000	21.594.000	32.434.000	46.580.000
Financieringsmiddelen					
Stand van de reserves	11.369.000	10.740.000	10.944.000	10.886.000	11.041.000
Stand van de voorzieningen	4.825.000	4.270.000	4.185.000	3.971.000	3.696.000
Stand lang vreemd vermogen	9.356.000	8.344.000	9.642.000	17.630.000	31.365.000
Totaal vermogen	25.550.000	23.354.000	24.771.000	32.487.000	46.102.000
Financieringsoverschot/-tekort	2.861.000	-130.000	3.177.000	53.000	-478.000

**Vaste activa zijn bezittingen die voor een lange tijd, sowieso langer dan een jaar, meegaan.*

***Betreft de grondexploitatie Dellewal*

Omslagrente

De gemeente hanteert voor de rentetoerekening aan de taakvelden de methode van omslagrente. Deze methode is op grond van het BBV verplicht. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in Euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond.

Renteschema		
a.	externe rentelasten over de korte en de lange financiering:	
	- rente opgenomen langlopende leningen	183.000
	- rente kortlopende schulden	
b.	externe rentebaten:	
	-geldleningen woningbouw	-
	-hypothecaire geldleningen	-
	-overige geldleningen	-6.000
	Totaal door te rekenen externe rente (1)	**177.000**
c.	-aan grondexploitatie door te belasten rente	-
	-rente van projectfinanciering door te belasten aan taakvelden	-
	Saldo door te rekenen rente (2)	-
d1.	rente over eigen vermogen (3)	-
d2.	rente over voorzieningen (4)	-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente (1+2+3+4)	**177.000**
e.	werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (=rente-omslag)	105.000
f.	**Renteresultaat op het taakveld treasury**	**72.000**
	boekwaarden per 01-01	
	totale boekwaarde staat C	21.667.000
	Correctie boekwaarde (verstrekte leningen)	-690.000
	Boekwaarde excl. leningen 3'en	**20.977.000**

berekende omslagrente 0,84%

Cf. BBV afgeronde omslagrente gemeente Terschelling 0,50%

3.5 Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

Het takenpakket binnen bedrijfsvoering bestaat uit de opdrachten die voortvloeien uit:

- het coalitieakkoord “Koers naar de toekomst: Meedenken, Meepraten, Meedoen”;
- de wettelijke- en niet wettelijke taken;
- de going-concern taken;
- de Regiodeal.

De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie. Het gaat niet alleen om de ambtelijke organisatie, maar ook de bestuurlijke organisatie. De werkzaamheden van de gemeentelijke organisatie vallen onder (publieks)dienstverlening.

De uitvoeringsagenda en langetermijnplanning

Om de ambities van de coalitie uit te voeren, zetten we het coalitieakkoord om in een uitvoeringsagenda. In de uitvoeringsagenda namen we ook de Langetermijnplanning (LTP) op. Daarin zetten we de ambities om in taken. De LTP maakt duidelijk welke zaken eerst opgepakt worden, en welke hierna volgen. Het is hét planningsinstrument voor de raad. In de planning zorgden voor een evenwichtige verspreiding van de taken. Dat maakt de planning realistisch, en dus ook werkelijk haalbaar.

De uitvoeringsagenda is een dynamisch werkdocument. Niet in beton gegoten, wel om het gesprek over acties en planning gaande te houden. In de toekomst kunnen er mogelijk nieuwe acties worden toegevoegd aan de Langetermijnplanning.

Publieksdienstverlening

Goede publieksdienstverlening staat hoog op onze agenda. Inwoners moeten goed worden geïnformeerd en betrokken worden bij hetgeen wat op het eiland speelt. We vinden het belangrijk om te weten hoe onze inwoners over belangrijke zaken denken. We willen een betrouwbare partner zijn én blijven. Dat betekent ook dat we keuzes moeten maken in wat we wel of niet doen, en waar we meer of minder aandacht aan besteden.

We blijven onze dienstverlening aanpassen aan de tijd van nu. Onze dienstverlening is klantgericht. Onze systemen zijn gebruikersvriendelijk, snel en helpen met de planning. Maar we zullen daardoor niet stoppen met het proberen. Soms moeten we de dienstverlening veranderen, direct gekoppeld aan nieuw beleid. Dat is bijvoorbeeld zo bij de invoering van de Omgevingswet. Ook de afgelopen jaren is de dienstverlening, communicatie en informatisering beter gemaakt. De samenleving vraagt nu dat op een nieuwe en vernieuwende manier gewerkt en gecommuniceerd wordt. Bijvoorbeeld: makkelijk daar kunnen werken waar en wanneer onze inwoners dat vragen. Daar hoort ook bij dat we eenvoudige, laagdrempelige vormen aanbieden om met ons te communiceren.

Communicatie

We willen nog beter, begrijpelijker en meer proactief communiceren. De basis is het onderzoek dat we eind 2021 uitvoerden naar onze dienstverlening. Dit neemt ook een belangrijke plaats in binnen het coalitieakkoord. Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Op het gebied van communicatie zien we verschillende ontwikkelingen en trends:

- Het vertrouwen van mensen in overheden is al jaren aan het dalen. Het kantelpunt is vorig jaar bereikt: mensen hebben minder vertrouwen in overheden en in de reguliere media dan in bedrijven.
- Technologie blijft zich razendsnel ontwikkelen. Met nieuwe technologie is het steeds beter mogelijk om aan te sluiten bij individuele behoeften van mensen. Onlinekanalen zijn ontmoetingsplekken waar interactie plaatsvindt.
- Diversiteit is onvermijdelijk: kan iedereen wel meedoen? Dat gaat niet alleen over kleur, maar ook over achtergrond, milieu en opleiding. Het gaat bijvoorbeeld om begrijpelijke teksten voor laaggeletterden of een website die te gebruiken is voor slechtzienden.
- De huidige arbeidsmarkt staat zwaar onder druk, en dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Om nieuwe collega's te werven én collega's te behouden, is een duidelijke strategie op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie nodig.
- De Omgevingswet gaat regels over de leefomgeving bundelen in één nieuwe wet. Bij de invoering van de wet is -om uit te leggen wat er verandert voor zowel inwoners als collega's- inzet van communicatie cruciaal.

De communicatiestrategie is gebaseerd op bovenstaande trends en de ambities in het coalitieakkoord. De communicatiestrategie focust zich onder andere op:

- Het benadrukken van het belang van communicatie. We schuiven proactief aan bij projecten en trainen collega's in communicatie.
- We communiceren transparant en helder. Onze inwoners moeten informatie goed kunnen begrijpen. We focussen online op digitoegankelijkheid.
- We zetten de deuren van het gemeentehuis open en richten het gemeentehuis zo in dat inwoners en ondernemers zich er welkom voelen. We blijven onze dienstverlening constant verbeteren.
- We zien onze onlinekanalen als een extra plek om inwoners te ontmoeten. Onze online communicatie is interactief en persoonlijk. Dit jaar startten we met de inzet van Instagram om een extra doelgroep te bereiken.
- We werken samen met inwoners en ondernemers aan onze ambities. We maken gebruik van de kennis, krachten en ideeën die er op het eiland zijn.
- We werken aan het imago van de gemeente als werkgever. We zetten onze strategie voor arbeidsmarktcommunicatie voort.

Daarvoor wordt een beroep gedaan op vele soorten van communicatiediensten zoals communicatie advies & strategie, sociale mediawoordvoering en ontwikkeling, webdesign, marketing, grafische vormgeving, ontwikkeling van communicatiemiddelen, tekst redigeren, event planning, crisiscommunicatie en perswoordvoering.

Het verbeteren van de klantcommunicatie doen we onder andere met de inzet van het digitale zaaksysteem Mozard. Daarbij maakten we dit jaar een directe koppeling met de langetermijnplanning voor de Raad. Met deze werkwijze gaan we het komende jaar verder. Zo zorgen we ervoor dat altijd de meest actuele stand van zaken inzichtelijk is.

Ook werken we aan de herinrichting van het gemeentehuis. We maken het gemeentehuis toegankelijker. Het doel is om de publiekshal, de publieke (werk)ruimtes en de raadszaal een uitstraling te geven waar elke bezoeker zich thuis voelt. We creëren een verbinding tussen de publieksruimtes en het bestuurlijke gedeelte. Hier wordt in het gebouw ruimte geboden voor de samenwerking met de inwoners, andere organisaties en ondernemers en de samenwerking met in- en externe partijen.

De herinrichting is van toepassing op het meubilair, wand- en vloerbekleding, verlichting, aanschaf van ICT-voorzieningen en bouwtechnische aanpassingen waar nodig, zowel voor de publiekshal, aanverwante ruimtes, de Raadszaal en backoffice. Dit alles met duurzaamheid hoog in het vaandel.

Aantrekkelijk werkgeverschap

Niet alleen voor de coalitie is het belangrijk om als werkgever aantrekkelijk te zijn. Ook landelijk is door de vaststelling van een nieuwe cao geïnvesteerd in de koopkracht van medewerkers en is een impuls gegeven aan de positie van gemeentelijke werkgevers op de arbeidsmarkt. De gemeente is verplicht uitvoering te geven aan de cao. In deze cao zijn onder andere afspraken gemaakt over salarisverhogingen en verlof.

Alleen met goede medewerkers kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord vervullen en onze zelfstandigheid behouden. Daarnaast is het coalitieakkoord helder over onze rol: 'De gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever'. De top 3 van meest belangrijke arbeidsvoorwaarden voor werknemers zijn volgens onderzoek:

1. Een pensioenregeling
2. Reiskostenvergoeding
3. Scholings- en studiefaciliteiten.

De huidige arbeidsmarkt staat zwaar onder druk. Dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Zaak dus voor een kleine werkgever als gemeente Terschelling om zich goed te kunnen profileren op de arbeidsmarkt. Door onze nieuwe aanpak in arbeidsmarktcommunicatie lukt het ons om nieuwe collega's te vinden. Om hen ook daadwerkelijk over te kunnen halen om voor gemeente Terschelling aan de slag te gaan zijn goede arbeidsvoorwaarden noodzaak en dan met name de top 3 arbeidsvoorwaarden die hierboven worden genoemd.

Nieuwe medewerkers passen vaak goed bij de functie, maar in veel gevallen hebben zij extra kennis nodig om de functie goed uit te kunnen voeren. Hetzelfde geldt voor collega's die al in dienst zijn van de gemeente. Zij worden op basis van hun talenten met het programma 'Talent Centraal' klaargestoomd voor een andere functie binnen de organisatie. Dus om deze medewerkers goede opleidingen te kunnen bieden, om goede kwaliteit te blijven leveren, en om medewerkers aan ons te blijven binden is het belangrijk om te investeren in opleiding en ontwikkelingen.

Het werken op afstand, ook wel hybride werken genoemd, is een belangrijke voorwaarde die eraan bijdraagt dat we bij gemeente Terschelling in deze arbeidsmarkt talenten kunnen werven. Ook dat blijkt uit de top 3 arbeidsvoorwaarden. Het betekent dat medewerkers kunnen blijven waar zij wonen, en dat als dat nodig is, zij naar Terschelling reizen. Verhuizen naar Terschelling kan alleen als iemand daar de mogelijkheden en de middelen voor heeft en dat ook wil. Omdat het geen noodzaak is, en men dus kan reizen, wordt het gezien als aanvullende arbeidsvoorwaarde. Dat maakt het werken voor Terschelling en haar inwoners extra aantrekkelijk.

Op de post reis- en verblijfkosten worden op dit moment zowel de reiskosten geboekt van medewerkers die op het eiland wonen, evenals van medewerkers die aan de wal wonen maar regelmatig reizen en overnachten op Terschelling om hun werk te kunnen doen. De boot- en hotelkosten zijn de laatste jaren als gevolg van de Covid-19 pandemie, de daarmee toegenomen aantrekkelijkheid van Terschelling als vakantieoord en ten gevolge van de oorlog in Oekraïne, aanzienlijk gestegen. Hierdoor is een extra financiële impuls nodig.

Onderzoek top 10 arbeidsvoorwaarden

3.6 Verbonden partijen

Verbonden partijen

Inleiding

Het doel van deze paragraaf is de raad inzicht te verschaffen in beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente over door derden uit te voeren processen waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Een verbonden partij is een derde rechtspersoon waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Dat zijn deelnemingen (vennootschappen), gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen.

Een bestuurlijk belang heeft de gemeente wanneer ze een zetel heeft in het bestuur van een derde rechtspersoon of als ze stemrecht heeft. Hieronder wordt verstaan dat namens de gemeente een burgemeester, wethouder, raadslid of ambtenaar de volgende functie(s) vervult bij een derde rechtspersoon:

- lid van het Algemeen Bestuur
- lid van het Dagelijks Bestuur

Een financieel belang heeft de gemeente indien de middelen die deze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Gemeente Terschelling wil als eilandgemeenschap over haar eigen toekomst gaan. Met het oog op behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid moet de gemeente in ieder geval financieel gezond zijn, publiekstaken adequaat uitvoeren en een goede basisdienstverlening in stand houden. Samen met de Waddeneilanden wil de gemeente aan duurzame oplossingen werken, waarbij ook nadrukkelijk andere gemeenten en organisaties in beeld zijn. Verbonden partijen zijn de andere organisaties die in beeld zijn om aan goede oplossingen te werken.

De gemeente kent zes publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Hieronder wordt per verbonden partij kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en de eventuele relevante ontwikkelingen beschreven. Aan het eind van de paragraaf is een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze financiële gegevens bestaan zoveel mogelijk uit de meest recent gepubliceerde cijfers.

Publiekrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân	wethouder A.J.C. Goldhoorn
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	wethouder A.J.C. Goldhoorn
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	wethouder D. Ruige
Veiligheidsregio Fryslân	burgemeester R.S. Cazemier
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	burgemeester R.S. Cazemier (DB/AB)
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	wethouder A.J.C. Goldhoorn, D. Ruige, J.B. Wassink (AB)
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	wethouder D. Ruige

Privaatrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	wethouder J.B. Wassink

Privaatrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	wethouder J.B. Wassink
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	wethouder J.B. Wassink
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.	wethouder J.B. Wassink
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	wethouder J.B. Wassink
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	burgemeester R.S. Cazemier
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	burgemeester R.S. Cazemier
Stichting Passantenhaven Terschelling	wethouder J.B. Wassink
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	wethouder A.J.C. Goldhoorn

Dienst (SozaWe) Fryslân

De Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noordwest Fryslân voert voor de gemeente Terschelling, als ook voor de gemeenten Waadhoeke, Harlingen en Vlieland, de taken uit op het gebied van sociale zekerheid, maatschappelijke zorg en gesubsidieerde arbeid.

Sinds de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling per 1 januari 2021 is De Dienst Noordwest Fryslân een bedrijfsvoeringsorganisatie. Het vaststellen van de beleidskaders (verordeningen en beleidsregels) voor het sociaal domein en de daaraan verbonden financiële keuzes, ligt daarmee bij de gemeenten. De gemeentelijke beleidsteams in Noordwest Fryslân stellen de beleidsvoorstellen op en betrekken hierbij medewerkers van De Dienst. De besluitvorming vindt plaats in de colleges en raden van de vier aangesloten gemeenten.

De Dienst werkt samen met de gemeenten, gebiedsteams en de netwerkpartners en ondersteunt bij het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen op het gebied van het sociaal domein.

De Dienst heeft zowel een rol in de uitvoering van de toegang van het sociaal domein (inkomen en participatie, kwaliteitszorg en advies voor Wmo en jeugd), als in de inkoop en het contractmanagement voor Wmo, participatie en (deels) jeugdhulp. Ook voert De Dienst backofficetaken uit, zoals beschikken, bestellen, betalen en administreren. Het monitoren van cijfermatige ontwikkelingen, het maken van (verbeter)voorstellen, het uitvoeren van kwaliteitscontroles en het geven van advies is ook bij De Dienst belegd. Ten slotte voert De Dienst taken uit op het gebied van toezicht en handhaving, zowel richting burgers als zorgaanbieders.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2024	Bijdrage 2025
De Dienst Noordwest Fryslân	Hoog	655	655	9.479	9.485	-	-	2.994	3.076

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland (SDF)

De Centrumregeling Samenwerking Sociaal Domein Friese gemeenten is belast met de beleidsvoorbereiding voor de uitvoering van de wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. Daarnaast verzorgt deze organisatie de inkoop voor uitvoering van deze taken, waardoor alles doelmatig en kwalitatief hoogwaardig met de gezamenlijke Friese gemeenten wordt georganiseerd. Er is geen financieel belang van de gemeente Terschelling in deze regeling, waardoor er geen tabel met financiële gegevens wordt getoond.

Fryske Ufjieringstsjinst Miljeu & Omjouwing (FUMO)

De gemeenschappelijk regeling FUMO is opgezet met als doel een goede uitvoering van de uitbestede taken op het gebied van milieu- en omgevingswet.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2024	Bijdrage 2025
Fryske Utfjieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Gemiddeld	1.207	1.278	3.823	5.327	72	72	198	208

Veiligheidsregio Fryslân

De Veiligheidsregio Fryslân behartigt de belangen van alle Friese gemeenten op de volgende terreinen:

- Publieke gezondheidszorg
- Brandweerzorg
- Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- Rampenbestrijding en crisisbeheersing

Hierbij wordt de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing bevorderd. Daarnaast wordt er een gemeenschappelijke meldkamer beheerd en in stand gehouden.

De burgemeester van Terschelling neemt deel in het algemeen bestuur van de regio. Het bestuurlijk belang bestaat uit het waarborgen van de (brand- en gezondheids)veiligheid en een adequate rampenorganisatie.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2024	Bijdrage 2025
Veiligheidsregio Fryslân	Gemiddeld	9.527	8.868	81.044	82.448	894	562	1.018	996

De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden is er om de gemeenschappelijke belangen van de Waddeneilanden te behartigen. Gemeenschappelijke standpunten van de deelnemende gemeenten kunnen hiermee sterker worden uitgedragen zodat er meer invloed uitgeoefend kan worden op instanties en andere overheden. Daarnaast worden taken gezamenlijk opgepakt waardoor er kostenefficiëntie ontstaat en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de GR de Waddeneilanden bestaat uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2024	Bijdrage 2025
Gemeenschappelijke Regeling de Waddeneilanden	Gemiddeld	345	525	332	512	98	183	211	221

Welstandszorg Hûs en Hiem

Deze gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen op het gebied van de bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân. Het financiële belang van deze regeling is afhankelijk van de werkzaamheden/opdrachten die in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd. De kosten worden hierbij doorbelast aan de aanvragers van vergunningen.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
Welstandszorg Hûs en Hiem	Gemiddeld	338	257	483	453	-109	-84

Afvalsturing Friesland & Fryslân Miljeu Noordwest

Omrin is inzamelaar en verwerker van afval. Zij dragen zorg voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval volgens de voorgeschreven milieudoelstellingen tegen zo laag mogelijke kosten. Het bestuurlijk belang bestaat uit een stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Het aandelenbezit van de gemeente Terschelling bedraagt 1,5% in Afvalsturing Friesland en 2% in Fryslân Miljeu Noordwest.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Gemiddeld	1,5%	70.303	78.528	40.671	36.732	7.870	10.322

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
N.V. Fryslân Miljeu Noordwest*	Gemiddeld	2%	11.303	n.n.b.	23.497	n.n.b.	1.432	n.n.b.

*De cijfers over 2023 van NV Fryslan Miljeu zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

Kredietbank Nederland

De Kredietbank Nederland maakt het mogelijk dat er financiële dienstverlening kan worden verleend aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. Het stemrecht in deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalverstrekking.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
Kredietbank Nederland	Laag	2.728	3.209	44.360	47.554	positief	positief

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, en ook het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen in €	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	0,006%	4.615 miljoen	4.721 miljoen	107.459 miljoen	110.819 miljoen	300 miljoen	254 miljoen

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG staat de gemeenten bij met de vervulling van hun bestuurstaken. De VNG helpt haar leden met het maken van afspraken met andere overheden over het arbeidsvoorwaardenbeleid in de overheidssector en overeenkomsten inzake arbeidsvoorwaarden van personeel in de sector gemeenten aan te gaan met werknemersorganisaties. Daarnaast behartigt zij de belangen van haar leden die samenhangen met de uitgevoerde bestuurs- en beheerstaken. De leden van de VNG hebben een stemrecht naar een veelvoud van 1000 inwoners per gemeente.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Laag	51.704	56.301	99.059	92.686	-4.219	3.758	10	10

Vereniging van Friese Gemeenten

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten, waarbinnen gemeentebestuurders en raadsleden elkaar ontmoeten en kennis delen. De VFG is op landelijk niveau voor de VNG een provinciale partner in het delen van kennis, het ophalen van vragen en het afstemmen van standpunten. De VFG speelt daarom ook een actieve rol als het gaat om signaleren en doorgeven van relevante kennis voor de leden. Financiële gegevens zijn hierbij niet van toepassing, waardoor er geen tabel met financiële gegevens wordt getoond.

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân

De Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân U.A. draagt zorg voor het beheer en onderhoud van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de coöperatie collectief energie en de verduurzaming daarvan in via een samenwerkingsverband.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risco	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023	Bijdrage 2022	Bijdrage 2023
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a. (OVEF)	Laag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	11	10

Stichting Passantenhaven Terschelling

Stichting Passantenhaven Terschelling beheert en exploiteert de passantenhaven aan de Dellewal op Terschelling. De stichting zorgt ervoor dat alle benodigde voorzieningen optimaal zijn zodat de veiligheid kan worden gegarandeerd voor de gebruikers van de passantenhaven. Samen met de watersportvereniging ''Het Wakend Oog'' zorgt de gemeente ervoor dat de stichting haar taken kan blijven voortzetten. Wethouder Wassink maakt deel uit van het bestuur van deze stichting.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij Bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2022	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2023	Resultaat 2022	Resultaat 2023
Stichting Passantenhaven Terschelling	Laag	1.610	1.630	388	335	65	19

Stichting beheer Schoolgebouwen

Deze stichting beheert de “Brede school” op West-Terschelling. Het bestuur wordt gevormd door een vertegenwoordiger van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij bedragen x € 1.000	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2021	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 31-12-2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Laag	790	736	716	690	43	-54	24	26

3.7 Grondbeleid

Inleiding

Eén van de middelen van een gemeente om ruimtelijke doelstellingen te verwezenlijken bij het uitvoeren van het omgevingsbeleid van de overheid is het grondbeleid. In het kader van het omgevingsbeleid wordt de maatschappelijk gewenste bestemming van de grond vastgelegd. Dit gebeurt via een plan of besluit op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De gemeenteraad heeft de kaderstellende en controlerende functie ten aanzien van het grondbeleid en dus ook de daarbij behorende begrotingen en verantwoordingen.

Grondbeleid vergt keuzes van een gemeenteraad die gevolgen hebben voor de lange termijn. De ontwikkeling van gebieden houdt meer in dan het maken van een bestemmingsplan. Zaken als eigendom van grond, het al dan niet verwerven en uitgeven ervan, het gebruik voor openbare ruimte en infrastructuur, inspraak en voldoen aan vereisten als milieu, maken gebiedsontwikkeling complex met vaak tijdrovende procedures. Dat vraagt om een zorgvuldige afweging. Gezien de lange looptijd en de blijvende invloed op de gemeente van de uitvoering en de bouwresultaten is het van belang dat de gemeenteraad de relatie legt met het maatschappelijk doel. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het beperken van de krapte op de woningmarkt, het stimuleren van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid, het beter aansluiten op de samenstelling en bevolkingsopbouw van de gemeente of het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving. Het beleid biedt daarmee de handvatten om te kunnen sturen op de te bereiken doelstellingen en evenwichtig om te gaan met de (schaarse) ruimte.

In de paragraaf grondbeleid stelt de raad de kaders vast voor de uitvoering van grondbeleid. In de paragraaf kunnen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt aan bod komen. In elk geval wordt altijd teruggegrepen op vorige paragrafen grondbeleid; wat geldt nog steeds en wat is veranderd.

Daarbij gelden de volgende uitgangspunten;

- het bereiken van maatschappelijke en bestuurlijke doelstellingen,
- winst en risico,
- praktische uitvoerbaarheid.

Op dit moment zijn er geen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt verwacht voor de gemeente Terschelling.

Grondexploitatierisico's

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente Terschelling heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken.

Overzicht lopende grondexploitaties

Verloop boekwaarde onderhanden werk						
in €	Boekwaarde	Verwachte	Boekwaarde	Boekwaarde	Boekwaarde	Boekwaarde

Verloop boekwaarde onderhanden werk						
	1-1-2024	mutaties	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Dellewal	2.217.000	-	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
Totaal	**2.217.000**	**-**	**2.217.000**	**2.217.000**	**2.217.000**	**2.217.000**

Toelichting lopende grondexploitaties

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente Terschelling heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken. Er loopt momenteel één actieve grondexploitatie, te weten Dellewal.

De opties rond Dellewal worden heroverwogen, waarbij nog diverse scenario's in beeld zijn. Insteek is een balans te vinden tussen natuurwaarden, de financiële positie van de gemeente en andere economische belangen.

Naast de lopende grondexploitatie, Dellewal, is er ook een grondexploitatie in voorbereiding genomen, te weten plangebied Zuidermiede. In maart 2023 heeft de raad een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van 12 sociale huurwoningen in dit gebied.

3.8 Openbaarheidsparagraaf Begroting 2025

Op basis van de Wet open overheid (de Woo) moet in de begroting aandacht worden geschonken aan hoe wij als gemeente de Woo gaan uitvoeren. Een verplichting is dat wij burgers actief informeren over beslissingen die we nemen, waarover die dan gaan en wat die voor de burgers (gaan) betekenen. Voor een deel doen wij dit al. Zo publiceren wij op de website vergaderstukken en verslagen van de raad, jaarverslagen en agenda's en besluitenlijsten van het college. In 2024/2025 worden de volgende informatiecategorieën door ons actief openbaar gemaakt op de website: (1) de gegevens over de organisatie- en bereikbaarheid, (2) vergunningen (in geanonimiseerde vorm), (3) Woo-verzoeken en Woo-besluiten.

3.9 Geprognosticeerde balans

Activa					
in €	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
Vaste activa					
Materiële vaste activa	17.519.000	15.650.000	26.517.000	40.690.000	49.815.000
Financiële vaste activa	762.000	741.000	714.000	687.000	660.000
Totale vaste activa	**18.281.000**	**16.391.000**	**27.231.000**	**41.377.000**	**50.475.000**
Vlottende activa					
Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	5.203.000	5.203.000	5.203.000	5.203.000	5.203.000
Totaal vlottende activa	**5.203.000**	**5.203.000**	**5.203.000**	**5.203.000**	**5.203.000**
Totaal	**23.484.000**	**21.594.000**	**32.434.000**	**46.580.000**	**55.678.000**

Passiva					
in €	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
Eigen vermogen					
Algemene reserves	3.892.000	2.983.000	3.632.000	4.134.000	4.760.000
Bestemmingsreserves	6.864.000	6.396.000	5.951.000	5.480.000	5.009.000
Resultaten begroting	-909.000	649.000	502.000	626.000	329.000
Totaal eigen vermogen	**9.847.000**	**10.028.000**	**10.085.000**	**10.240.000**	**10.098.000**
Voorzieningen					
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico´s	1.348.000	1.294.000	1.240.000	1.186.000	1.132.000
Onderhoudsvoorzieningen	1.730.000	1.699.000	1.539.000	1.318.000	1.468.000
Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.192.000	1.192.000	1.192.000	1.192.000	1.192.000
Totaal voorzieningen	**4.270.000**	**4.185.000**	**3.971.000**	**3.696.000**	**3.792.000**
Langlopende geldleningen					
Vaste schulden	8.344.000	9.642.000	17.630.000	31.365.000	40.140.000

Passiva					
Financieringstekort - Overschot	1.023.000	-2.261.000	748.000	1.279.000	1.648.000
Totaal langlopende geldleningen	**9.367.000**	**7.381.000**	**18.378.000**	**32.644.000**	**41.788.000**
Totaal	**23.484.000**	**21.594.000**	**32.434.000**	**46.580.000**	**55.678.000**

3.10 Personele lasten

In de tabel is opgenomen op welke wijze de personeelskosten zijn verdeeld over de verschillende programma's in 2025.

Verdeling personele lasten				
Afdeling	Budget in €	Programma	Taakveld	Grootboeknummer
Raad	194.000	0	0.1	611011 - gemeenteraad en raadscommissie
Griffie	173.000	0	0.1	611021 - griffiefunctie
B&W	389.000	0	0.1	611101 - college van B&W
Subtotaal	**756.000**			
Directie	321.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Teamleiders	348.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Staf	1.377.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
OR	20.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Ondersteuning	521.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Beleid en regie	1.044.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Publiek	833.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
BABS	16.000	0	0.2	613402 - burgelijke stand
Techniek	365.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie

Verdeling personele lasten				
Buitendienst	722.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Haven	-	2	2.4	633031 - beheer binnenhavens
CNL	73.000	5	5.4	618500 - exploitatie CNL
Beh Huys	255.000	5	5.4	618600 - museum 't Behouden Huys
Eilandteam	355.000	6	6.1	674840 - Eilandteam en overige middelen
Buitendienst	149.000	6	6.7	674200 - Participatie/Sociale Werkvoorziening
Subtotaal	**6.399.000**			
Totaal	**7.155.000**			

De loonkosten van de teams Staf, Ondersteuning, Beleid en Regie, Publiek, Techniek en de Buitendienst kunnen verder onderverdeeld worden naar verschillende programma's:

Verdeling salariskosten team Staf			
Grootboeknummer	Bedrag in €	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	909.000	0	0.4
612032 - Afhandeling van bezwaar en beroep voortvloeiend uit het primaire proces	260.000	8	8.1
614001 - Openbare orde en veiligheid	208.000	1	1.2
Totaal	**1.377.000**		

Verdeling salariskosten team Ondersteuning			
Grootboeknummer	Bedrag in €	Programma	Taakveld

Verdeling salariskosten team Ondersteuning			
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	304.000	0	0.4
612091 - Belastingen	217.000	0	0.61
Totaal	**521.000**		

Verdeling salariskosten team Beleid en Regie			
Grootboeknummer	Bedrag in €	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	52.000	0	0.4
618401 - Bevordering toerisme	142.000	3	3.4
674840 - Sociaal Domein (hier stond eerder 674645 - sociaal domein)	226.000	6	6.1
616101 - Ruimtelijke Ordening	432.000	8	8.1
617301 - Volkshuisvesting	192.000	8	8.3
Totaal	**1.044.000**		

Verdeling salariskosten team Publiek			
Grootboeknummer	Bedrag in €	Programma	Taakveld
614710 - APV en uitvoering bijzondere wetten	247.000	1	1.2
613401 - Burgerzaken	382.000	0	0.2
612048 - Documentaire informatie voorziening (DIV) - Overhead	183.000	0	0.4
674840 - Sociaal Domein (hier stond eerder 674645 - sociaal domein)	21.000	6	6.1
Totaal	**833.000**		

Verdeling salariskosten team Techniek en Buitendienst			
Grootboeknummer	Bedrag in €	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	109.000	0	0.4
612701 - Team Techniek - Overhead	119.000	0	0.4
634021 - Riolering	286.000	7	7.2
631250 - Afvalinzameling	23.000	7	7.3
619211/619221 - Gebouwenbeheer	207.000	8	8.3
630331 - Beheer openbaar groen	232.000	5	5.7
632141 - Beheer wegen, straten en pleinen	260.000	2	2.1
Totaal	**1.236.000**		

De gemeente Terschelling is een kleine organisatie. Dit leidt ertoe dat de directie en de teamleiders, die volgens de richtlijnen van het BBV moeten worden aangemerkt als overhead, naast hun managementtaken ook voor een deel hun tijd besteden aan directe taken en projecten binnen de organisatie. Wij schatten, op basis van de ervaring van de afgelopen jaren, de verhouding tussen managementtaken en directe- en projecttaken in op 50%/50%.

Dit leidt tot de volgende cijferopstelling met betrekking tot de personele overhead* in onze organisatie:

Totale globale toedeling salariskosten aan primair proces en overhead			
Kostenplaats	Budget in €	Toe te rekenen aan programma's	Resteert overhead
Directie	321.000	160.500	160.500
Teamleiders	348.000	174.000	174.000
Staf	1.377.000	468.000	909.000
OR	20.000	-	20.000
Ondersteuning	521.000	217.000	304.000
Beleid en regie	1.044.000	992.000	52.000
Publiek	833.000	650.000	183.000
Eilandteam	355.000	355.000	-
BABS	16.000	16.000	-
Techniek en Buitendienst	1.236.000	1.008.000	228.000
Haven	-	-	-

Totale globale toedeling salariskosten aan primair proces en overhead			
CNL	73.000	73.000	-
Behouden Huys	255.000	255.000	-
Totaal	**6.399.000**	**4.368.500**	**2.030.500**

Hieruit resulteert een percentage overhead op de ambtelijke loonkosten van 32%.

**Dit betreft alleen de kosten van de personele overhead binnen de organisatie. De materiële overhead, dus bijvoorbeeld de kosten van huisvesting, ICT en kantoorkosten is hierin niet meegenomen.*

4. Bijlagen

4.1 Uitgangspunten programmabegroting 2025-2028

Uitgangspunten bij het opstellen van de begroting 2025 en het meerjarenperspectief 2026-2028 is het bestaand beleid, zoals dat door de gemeenteraad is geautoriseerd in het coalitieprogramma: Koers naar de toekomst: ''meedenken, meepraten, meedoen''. Daarnaast zijn ook de door de raad goedgekeurde wijzigingen meegenomen.

In deze begroting is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen:

- loonontwikkeling
- prijsontwikkeling
- renteontwikkeling
- ontwikkeling algemene uitkering
- ontwikkelingen lokale lasten

Loonontwikkeling

Voor de loonontwikkeling wordt uitgegaan van een stijging van de lonen met 4,4% in de jaren 2025-2028 (cf loonvoetstijging meicirculaire 2024 o.b.v CPB CEP24). Deze stijging bestaat uit CAO-aanpassingen en verandering van werkgeverslasten. Daarnaast zitten eventuele incidentele componenten zoals periodieken, tussentijdse bevorderingen en wijzigingen in de personeelsopbouw ook verwerkt in dit percentage.

Prijsontwikkeling

In de begroting is rekening gehouden met een stijging van de prijzen van inkopen en aanbestedingen met € 50.000 per jaar vanaf 2025. Hiervoor is een aparte stelpost prijscompensatie geraamd.

Eventuele prijsstijgingen voor verbonden partijen en gemeenschappelijke regelingen zijn al verwerkt in de begroting.

Renteontwikkeling

Langlopende geldleningen

Gezien de rentestand op de kapitaalmarkt is in de begroting bij de berekening van de rentelasten over het financieringstekort cq. nog aan te trekken leningen meerjarig uitgegaan van een rente van 4%.

Rente financieringsoverschot

In de begroting 2024 en de meerjarenraming is sprake van een beperkt financieringsoverschot. We hebben hiervoor geen rentevergoedingen ingeprijsd.

Algemene uitkering

De begroting 2025-2028 is opgesteld op basis van de verwachte ontwikkelingen uit de meicirculaire 2024.

Ontwikkeling lokale lasten

De belastingen, leges, retributies en algemene dekkingsmiddelen verhogen wij met de in de paragraaf ''lokale heffingen'' genoemde nominale verhogingen. De verhoging van de leges en retributies is gebaseerd op de consumentenprijsindex. Hiervoor wordt een percentage gehanteerd van 2,7% (juni 2023-april 2024).

4.2 Baten en lasten per grootboeknummer

Tabel baten en lasten per grootboeknummer

Bedragen in € 1.000

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
Afval		
Baten		
Exploitatie		
631270	afvalverwerking	70
631285	overslagstation	13
631601	afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	1.135
Lasten		
Exploitatie		
631250	afval inzameling	-732
631270	afvalverwerking	-276
631280	milieustraat	-206
631285	overslagstation	-3
631601	afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	0
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds		
Baten		
Exploitatie		
620301	algemene uitkering gemeentefonds	13.523
Arbeidsparticipatie		
Lasten		
Exploitatie		
674210	Arbeidsparticipatie	-37
Begraafplaatsen en crematoria		
Baten		
Exploitatie		
619241	rechten begraafplaatsen	10
630411	onderhoud begraafplaatsen	1
Lasten		
Exploitatie		
630411	onderhoud begraafplaatsen	-20
Belastingen overig		
Baten		
Exploitatie		
619500	bezwaar en beroep belastingen	0

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
619701	precariobelasting	133
Lasten		
Exploitatie		
619500	bezwaar en beroep belastingen	0
619701	precariobelasting	0
Bestuur		
Baten		
Exploitatie		
611011	gemeenteraad en raadscommissie	0
611021	griffie	0
611101	college van burgemeester en wethouders	0
611102	ambtswoning burgemeester	14
Lasten		
Exploitatie		
611011	gemeenteraad en raadscommissie	-311
611021	griffie	-181
611031	accountantscontrole	0
611101	college van burgemeester en wethouders	-469
611102	ambtswoning burgemeester	-26
611801	regionale samenwerking	-269
Burgerzaken		
Baten		
Exploitatie		
613303	baten secretarieleges	100
613401	burgerzaken en kcc	0
613402	burgerlijke stand	30
613404	gevonden voorwerpen	0
Lasten		
Exploitatie		
613201	verkiezingen	-20
613401	burgerzaken en kcc	-68
613402	burgerlijke stand	-23
613404	gevonden voorwerpen	-4
Crisisbeheersing en brandweer		
Lasten		
Exploitatie		
614111	brandkranen	-5
614121	brandpreventie	-709
614201	rampenbestrijding	-14
Cultureel erfgoed		
Lasten		
Exploitatie		

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
618800	cultureel erfgoed	-66
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		
Baten		
Exploitatie		
644201	muziekonderwijs	0
644401	(overige) kunstzinnige vorming	0
649541	leefbaarheid	0
Lasten		
Exploitatie		
644201	muziekonderwijs	-38
644401	(overige) kunstzinnige vorming	-20
645201	culturele activiteiten	-105
649541	leefbaarheid	-85
Economische havens en waterwegen		
Baten		
Exploitatie		
633031	beheer en onderhoud binnenhavens	5
633101	waterwegen	7
Lasten		
Exploitatie		
633031	beheer en onderhoud binnenhavens	-418
633032	Masterplan haven	-500
633101	waterwegen	-57
Economische promotie		
Baten		
Exploitatie		
618401	bevordering toerisme	0
619911	inningskosten toeristenbelasting	0
619921	opbrengst toeristenbelastingen	4.345
619941	opbrengst forensenbelasting	956
Lasten		
Exploitatie		
618401	bevordering toerisme	-389
619911	inningskosten toeristenbelasting	-40
619921	opbrengst toeristenbelastingen	0
619941	opbrengst forensenbelasting	0
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)		
Baten		

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
Exploitatie		
619006	ge klu-locatie	0
Lasten		
Exploitatie		
619006	ge klu-locatie	-8
Inkomensregelingen		
Baten		
Exploitatie		
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken	472
674400	Armoedebestrijding BBZ	0
Lasten		
Exploitatie		
619650	kwijtschelding belastingen	-12
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken	-450
674400	Armoedebestrijding BBZ	-39
674410	Armoedebestrijding minimabeleid	-28
Jeugd		
Lasten		
Exploitatie		
674700	Jeugdhulp zonder verblijf	-1.084
674710	Jeugd: Pleegzorg	-18
674720	Jeugdhulp met verblijf	-103
674730	Jeugdhulp crisis	-27
674740	Jeugdhulp gesloten plaatsing	0
674750	Jeugd GGZ zonder verblijf	-37
674820	Jeugdbescherming	-47
674830	Jeugdreclassering	-5
Maatwerkvoorzieningen (WMO)		
Baten		
Exploitatie		
674520	Woon-, vervoer- en rolstoelvoorzieningen	4
674630	WMO: eigen bijdragen CAK	39
674800	Beschermd wonen	0
674810	Maatschappelijke- en vrouwenopvang	0
Lasten		
Exploitatie		
674520	Woon-, vervoer- en rolstoelvoorzieningen	-193
674600	WMO: huishoudelijke hulp	-586
674610	WMO: Dagbesteding	-369
674620	WMO: Begeleiding/PGB	-57
674800	Beschermd wonen	0

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
674810	Maatschappelijke- en vrouwenopvang	0
Media		
Baten		
Exploitatie		
644101	bibliotheek	0
644102	multifunctioneel gebouw De Driemaster	68
Lasten		
Exploitatie		
644101	bibliotheek	-207
644102	multifunctioneel gebouw De Driemaster	-64
Milieubeheer		
Baten		
Exploitatie		
615000	duurzaamheid	0
615100	CDOKE	197
Lasten		
Exploitatie		
615000	duurzaamheid	-290
615100	CDOKE	-197
615311	vergunningverlening en toezicht Milieutaken	-191
615750	elektrisch rijden	-4
Musea		
Baten		
Exploitatie		
618500	exploitatie Centrum Natuur en Landschap	5
618600	museum `t Behouden Huys	87
Lasten		
Exploitatie		
618500	exploitatie Centrum Natuur en Landschap	-86
618600	museum `t Behouden Huys	-443
618700	tonnenloods	-168
Mutaties reserves		
Onttrekkingen		
Mutaties reserves		
620140	Mutaties reserves prog 0	450
620141	mutatie reserves prog 1	0
620142	Mutatie reserves prog 2	270
620143	Mutatie reserves prog 3	89
620144	Mutatie reserves prog 4	0
620145	Mutatie reserves prog 5	0
620146	Mutatie reserves prog 6	0
620147	Mutatie reserves prog 7	0

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
620148	Mutatie reserves prog 8	0
Toevoegingen		
Mutaties reserves		
620140	Mutaties reserves prog 0	-1
620141	mutatie reserves prog 1	0
620142	Mutatie reserves prog 2	-364
620143	Mutatie reserves prog 3	0
620144	Mutatie reserves prog 4	0
620145	Mutatie reserves prog 5	0
620146	Mutatie reserves prog 6	0
620147	Mutatie reserves prog 7	0
620148	Mutatie reserves prog 8	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken		
Baten		
Exploitatie		
640901	openbaar voortgezet onderwijs	1.689
641301	onderwijsachterstandenbeleid	63
641701	onderwijsbegeleiding	20
649811	kinderopvang	0
649821	gebouwen kinder- en peuteropvang	30
Lasten		
Exploitatie		
612081	algemeen onderwijsbeleid	-44
640901	openbaar voortgezet onderwijs	-1.689
641101	tegemoetkoming uitwonende studerenden	-51
641301	onderwijsachterstandenbeleid	-63
641401	leerlingenvervoer	-60
641601	schoolzwemmen	-27
641701	onderwijsbegeleiding	-40
641801	gemeentelijk budget cultuuronderwijs	-6
649811	kinderopvang	-18
649812	peuteropvang	-90
649821	gebouwen kinder- en peuteropvang	-16
Onderwijshuisvesting		
Baten		
Exploitatie		
640201	huisvesting openbaar basisonderwijs	7
640202	huisvesting brede school	69
640401	huisvesting bijzonder basisonderwijs	0

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
641001	huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	0
Lasten		
Exploitatie		
640201	huisvesting openbaar basisonderwijs	-74
640202	huisvesting brede school	-217
640401	huisvesting bijzonder basisonderwijs	-11
641001	huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	-25
Openbaar basisonderwijs		
Baten		
Exploitatie		
640101	openbaar basisonderwijs	1.735
Lasten		
Exploitatie		
640101	openbaar basisonderwijs	-1.735
640322	Beleid bijzonder basisonderwijs	-2
Openbaar groen en (openlucht) recreatie		
Baten		
Exploitatie		
630201	eiland Griend	2
Lasten		
Exploitatie		
630201	eiland Griend	-4
630331	beheer en onderhoud openbaar groen	-175
Openbare orde en veiligheid		
Baten		
Exploitatie		
614001	veiligheidsbeleid	0
614300	leges drank&horeca, evenementen en speelautomaten	20
614502	beleid strand	39
614710	uitvoering APV bijzondere wetten	0
Lasten		
Exploitatie		
614001	veiligheidsbeleid	-150
614501	strandveiligheid	-235
614502	beleid strand	-1
614503	strandbeheer en uitvoering	-55
614710	uitvoering APV bijzondere wetten	-21

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
Overhead		
Baten		
Exploitatie		
611201	representatie bestuur en personeel	0
611300	wkr ambtelijke organisatie	0
611301	salariskosten ambtelijke organisatie	70
612011	gemeentehuis - facilitair bedrijf	53
612021	automatisering (gemengd btw)	0
612041	personeel en organisatie	0
612051	administratie	0
612071	buitendienst	22
Lasten		
Exploitatie		
611201	representatie bestuur en personeel	-9
611300	wkr ambtelijke organisatie	-439
611301	salariskosten ambtelijke organisatie	-6.138
611401	organisatieontwikkeling	-32
612011	gemeentehuis - facilitair bedrijf	-768
612021	automatisering (gemengd btw)	-880
612032	juridisch control incl. bezw. en beroep	-116
612041	personeel en organisatie	-75
612042	Talent Lokaal Centraal	-454
612048	Documentaire Informatie Voorz. (DIV)	-21
612049	gemeentehuis - interne dienst	-53
612051	administratie	-75
612071	buitendienst	-253
612095	communicatie	-116
Overige baten en lasten		
Baten		
Exploitatie		
612250	BTW Compensatiefonds	30
Lasten		
Exploitatie		
620001	Overige baten en lasten	0
OZB niet-woningen		
Baten		
Exploitatie		
619521	OZB-NW gebruikers	560
619541	OZB-NW eigenaren	858
Lasten		

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
Exploitatie		
619521	OZB-NW gebruikers	0
619541	OZB-NW eigenaren	0
OZB woningen		
Baten		
Exploitatie		
612091	belastingen	15
619531	OZB-W eigenaren	1.463
Lasten		
Exploitatie		
612091	belastingen	-72
619531	OZB-W eigenaren	0
Recreatieve havens		
Baten		
Exploitatie		
618403	passantenhaven	81
Lasten		
Exploitatie		
618403	passantenhaven	-56
Resultaat van de rekening van baten en lasten		
Baten		
Exploitatie		
612500	Resultaat van de rekening van baten en lasten	791
620121	onvoorzien	0
Lasten		
Exploitatie		
612500	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-1.640
620121	onvoorzien	-300
Riolering		
Baten		
Exploitatie		
634021	beheer en onderhoud riolering	0
634101	heffing rioolbelasting	940
Lasten		
Exploitatie		
634021	beheer en onderhoud riolering	-761
634101	heffing rioolbelasting	0
Ruimte en leefomgeving		
Lasten		
Exploitatie		
616101	ruimtelijke plannen	-222
616201	omgevingswet	-200
Samenkracht en burgerparticipatie		
Baten		

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
Exploitatie		
619231	Vluchtelingenopvang	0
645131	dorpshuis De Stoek	30
649825	Middelen jeugd en gezin (CJG)	0
Lasten		
Exploitatie		
619231	Vluchtelingenopvang	0
645131	dorpshuis De Stoek	-76
649111	maatschappelijke dienstverlening	-106
649352	jeugdwerk	-141
649511	ouderenwerk	-14
649825	Middelen jeugd en gezin (CJG)	-11
674500	WMO: Mantelzorg	-11
674840	Middelen gemeente Sociaal Domein	-355
Sportaccommodaties		
Baten		
Exploitatie		
644521	Zwembad	113
644611	sportgebouw Hoorn	0
644625	sportvelden Midsland	4
644630	sportveld West	0
644640	gymnastiekgebouw West	30
644645	gymnastiekgebouw Midsland	4
644650	gymnastiekgebouw Hoorn	86
644701	bevordering sportdeelname	0
Lasten		
Exploitatie		
644521	Zwembad	-396
644611	sportgebouw Hoorn	-7
644621	sportvelden Hoorn	-15
644623	sportgebouw Midsland	-10
644625	sportvelden Midsland	-43
644630	sportveld West	-8
644640	gymnastiekgebouw West	-89
644645	gymnastiekgebouw Midsland	-10
644650	gymnastiekgebouw Hoorn	-134
644701	bevordering sportdeelname	-87
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen		
Lasten		
Exploitatie		
674510	WMO: Overige externe kosten	-32
674530	Veilig thuis	-39
Treasury		
Baten		
Exploitatie		

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
612001	rente	380
619402	beleggingen	13
Lasten		
Exploitatie		
612001	rente	0
Verkeer en vervoer		
Baten		
Exploitatie		
632141	beheer onderhoud wegen/straten/plein	466
632301	straatreiniging	49
632501	openbare verlichting	0
Lasten		
Exploitatie		
632132	onderhoud bermen	-44
632141	beheer onderhoud wegen/straten/plein	-1.230
632201	Verkeersveiligheid	-70
632301	straatreiniging	-140
632401	gladheidsbestrijding	-7
632501	openbare verlichting	-84
Volksgezondheid		
Baten		
Exploitatie		
650013	algemene gezondheidszorg	74
Lasten		
Exploitatie		
650013	algemene gezondheidszorg	-234
650101	jeugdgezondheidszorg	-212
650212	helihaven	-9
Wonen en bouwen		
Baten		
Exploitatie		
612035	verhuur gemeentegronden	31
617011	vergunningverlening en toezicht WABO	0
617013	WABO-leges	286
617041	energiearmoede	0
617100	uitvoering huisvestingsverordening	1
619211	verhuur gemeentewoningen	106
619221	verhuur gemeentegebouwen	613
619235	oude campus	70
Lasten		
Exploitatie		
612035	verhuur gemeentegronden	-3
617011	vergunningverlening en toezicht WABO	-587

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2025
617041	energiearmoede	0
617100	uitvoering huisvestingsverordening	-31
617201	Basisreg. Adressen en Gebouwen (BAG)	-60
617301	volkshuisvesting	-465
619211	verhuur gemeentewoningen	-111
619221	verhuur gemeentegebouwen	-73
619235	oude campus	-99
WSW en beschut werk		
Baten		
Exploitatie		
674200	Sociale werkvoorziening	43
Lasten		
Exploitatie		
674100	Begeleide participatie	-24
674200	Sociale werkvoorziening	-254

Overzicht van baten en lasten per grootboeknummer

Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting basis lasten	Begroting basis baten

4.3 Meerjareninvesteringsbegroting 2025-2028

Meerjareninvesteringsbegroting									
Investeringsomschrijving en krediet	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028		Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Riolering:									
Wegen:									
Openbare verlichting	225.000	-					9.000	9.000	9.000
Verkeerstrillingen Lies	pm								
Haven:									
Havenfront	700.000	2.390.000	5.490.000	6.600.000			23.000	119.000	302.000
Gebouwen:									
Tonnenloods									
Grond Tonnenloods									
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	1.520.000	1.450.000	1.110.000	700.000		-	61.000	119.000	163.000
Integraal huisvestingsplan onderwijs		5.300.000	8.800.000	3.500.000		-	-	133.000	353.000
Totaal	**2.445.000**	**9.140.000**	**15.400.000**	**10.800.000**		**0**	**93.000**	**380.000**	**827.000**

Dit betreft een voorlopig investeringsoverzicht. Op het moment dat de planning van investeringen zoals de haven en het IHP definitief is, zal het overzicht worden herzien.

4.4 Leningoverzicht

Nr.	Geld verstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Datum afloss ing	Laatste afloss ing	%	Stand per	Opname	Rente last	Aflossing	Stand per	Opname	Rente last	Aflossing	Stand per	Opname	Rente last	Aflossing	Stand per	Opname	Rente last	Aflossing	Stand per
						2025	2025	*2025*	*2025*	*2026*	2026	*2026*	*2026*	*2027*	2027	*2027*	*2027*	*2028*	2028	*2028*	*2028*	*2029*
						1-1-2025				**1-1-2026**				**1-1-2027**				**1-1-2028**				**1-1-2029**
6.0	B.N.G.	3.000.000	31-3	2036	4,165	1.200.000	0	50.000	100.000	1.100.000	0	46.000	100.000	1.000.000	0	42.000	100.000	900.000	0	37.000	100.000	800.000
7.1	B.N.G.	896.000	1-5	2036	1,420	571.000	0	8.000	42.000	529.000	0	8.000	42.000	487.000	0	7.000	42.000	445.000	0	6.000	42.000	403.000
13.0	B.N.G.	454.000	18-9	2034	2,420	191.000	0	5.000	16.000	175.000	0	4.000	16.000	159.000	0	4.000	16.000	143.000	0	3.000	16.000	127.000
16.0	NWB	2.000.000	25-2	2031	0,100	700.000	0	1.000	100.000	600.000	0	1.000	100.000	500.000	0	1.000	100.000	400.000	0	0	100.000	300.000
17.0	NWB	4.000.000	18-3	2041	0,300	2.266.000	0	7.000	133.000	2.133.000	0	6.000	133.000	2.000.000	0	6.000	133.000	1.867.000	0	6.000	133.000	1.734.000
18.0	B.N.G.	1.500.000	8-7	2025	0,870	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19.0	B.N.G.	1.500.000	5-8	2025	0,890	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.0	B.N.G.	2.000.000	7-3	2029	0,550	800.000	0	4.000	200.000	600.000	0	3.000	200.000	400.000	0	2.000	200.000	200.000	0	1.000	200.000	0
22.0	B.N.G.	2.500.000	30-7	2041	0,440	2.125.000	0	9.000	125.000	2.000.000	0	9.000	125.000	1.875.000	0	8.000	125.000	1.750.000	0	8.000	125.000	1.625.000
		TOTAAL				**8.153.000**	**0**	**86.000**	**1.016.000**	**7.137.000**	**0**	**77.000**	**716.000**	**6.421.000**	**0**	**70.000**	**716.000**	**5.705.000**	**0**	**61.000**	**716.000**	**4.989.000**

4.5 Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo per 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo per 1-1-2025	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 1-1-2027	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo per 1-1-2028	Toevoeging 2028	Onttrekking 2028	Saldo per 1-1-2029
Reserves																
Algemene reserves																
Algemene reserve *	3.892.000	916.000	-909.000	3.899.000	849.000		4.748.000	387.000		5.135.000	826.000		5.961.000	529.000		6.490.000
Totaal	**3.892.000**	**916.000**	**-909.000**	**3.899.000**	**849.000**	**-**	**4.748.000**	**387.000**	**-**	**5.135.000**	**826.000**	**-**	**5.961.000**	**529.000**	**-**	**6.490.000**
Bestemmingsreserves (raad)																
Recreatie	426.000		-101.000	325.000		-89.000	236.000		-89.000	147.000			147.000			147.000
Wonen	224.000			224.000			224.000			224.000			224.000			224.000
Budgetoverheveling	456.000			456.000			456.000			456.000			456.000			456.000
Havenbedrijf	998.000	354.000	-417.000	935.000	364.000	-270.000	1.029.000	364.000	-270.000	1.123.000	364.000	-270.000	1.217.000	364.000	-270.000	1.311.000
Kapitaallasten Havenfront	3.050.000			3.050.000			3.050.000		-	3.050.000		-115.000	2.935.000		-115.000	2.820.000
Behouden Huys	51.000			51.000			51.000			51.000			51.000			51.000
Waddenprogramma	2.250.000		-450.000	1.800.000		-450.000	1.350.000		-450.000	900.000		-450.000	450.000		-450.000	-
Totaal	**7.455.000**	**354.000**	**-968.000**	**6.841.000**	**364.000**	**-809.000**	**6.396.000**	**364.000**	**-809.000**	**5.951.000**	**364.000**	**-835.000**	**5.480.000**	**364.000**	**-835.000**	**5.009.000**
Bestemmingsreserves (derden)																
Dr. J.W. van Dierenfonds	22.000	1.000		23.000	1.000		24.000	1.000		25.000	1.000		26.000	1.000		27.000
Totaal	**22.000**	**1.000**	**-**	**23.000**	**1.000**	**-**	**24.000**	**1.000**	**-**	**25.000**	**1.000**	**-**	**26.000**	**1.000**	**-**	**27.000**
Totaal reserves	**11.369.000**	**1.271.000**	**-1.877.000**	**10.763.000**	**1.214.000**	**-809.000**	**11.168.000**	**752.000**	**-809.000**	**11.111.000**	**1.191.000**	**-835.000**	**11.467.000**	**894.000**	**-835.000**	**11.526.000**
Voorzieningen																
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's																
Spaaruren personeel	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Verplichting voormalig bestuurders	1.228.000	63.000	-90.000	1.201.000	63.000	-90.000	1.174.000	63.000	-90.000	1.147.000	63.000	-90.000	1.120.000	63.000	-90.000	1.093.000

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo per 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo per 1-1-2025	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 1-1-2027	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo per 1-1-2028	Toevoeging 2028	Onttrekking 2028	Saldo per 1-1-2029
Afkoopsommen graven **	154.000	pm	-27.000	127.000	pm	-27.000	100.000	pm	-27.000	73.000	pm	-27.000	46.000	pm	-27.000	19.000
Totaal	**1.402.000**	**63.000**	**-117.000**	**1.348.000**	**63.000**	**-117.000**	**1.294.000**	**63.000**	**-117.000**	**1.240.000**	**63.000**	**-117.000**	**1.186.000**	**63.000**	**-117.000**	**1.132.000**
Onderhoudsvoorzieningen																
Wegen en paden	463.000	465.000	-465.000	463.000	465.000	-465.000	463.000	465.000	-465.000	463.000			463.000			463.000
Riolering	953.000		-59.000	894.000		-46.000	848.000		-48.000	800.000			800.000			800.000
Gebouwen	815.000	232.000	-674.000	373.000	500.000	-485.000	388.000	300.000	-412.000	276.000	300.000	-521.000	55.000	300.000	-150.000	205.000
Totaal	**2.231.000**	**697.000**	**-1.198.000**	**1.730.000**	**965.000**	**-996.000**	**1.699.000**	**765.000**	**-925.000**	**1.539.000**	**300.000**	**-521.000**	**1.318.000**	**300.000**	**-150.000**	**1.468.000**
Door derden beklemde voorzieningen																
Onderwijs	1.192.000	0	0	1.192.000	0	0	1.192.000	0	0	1.192.000			1.192.000			1.192.000
Totaal	**1.192.000**	**0**	**0**	**1.192.000**	**0**	**0**	**1.192.000**	**0**	**0**	**1.192.000**	**0**	**0**	**1.192.000**	**0**	**0**	**1.192.000**
Totaal voorzieningen	**4.825.000**	**760.000**	**-1.315.000**	**4.270.000**	**1.028.000**	**-1.113.000**	**4.185.000**	**828.000**	**-1.042.000**	**3.971.000**	**363.000**	**-638.000**	**3.696.000**	**363.000**	**-267.000**	**3.792.000**
Totaal voorzieningen en reserves	**16.194.000**	**2.031.000**	**-3.192.000**	**15.033.000**	**2.242.000**	**-1.922.000**	**15.353.000**	**1.580.000**	**-1.851.000**	**15.082.000**	**1.554.000**	**-1.473.000**	**15.163.000**	**1.257.000**	**-1.102.000**	**15.318.000**

* In dit overzicht is rekening gehouden met de verwerking van het resultaat in het lopende boekjaar

** Dotatie is afhankelijk van het aantal uitgegeven grafrechten per jaar

De begroting 2025 is opgesteld met inachtneming van hetgeen is bepaald in de huidige nota ‘reserves & voorzieningen’. Wij stellen ons voor nog dit jaar een nieuwe nota aan uw raad voor te leggen. Via die nota willen wij onder andere een discussie voeren over de benodigde omvang van ons weerstandsvermogen en de vraag in hoeverre wij de ‘onbenutte belastingcapaciteit’ en onze stille reserves betrekken bij nieuw te maken afspraken over de omvang van dat weerstandsvermogen. Omdat we de komende jaren forse investeringen denken te moeten doen is het wellicht ook een optie om bij het bespreken van de nieuwe nota een nieuwe bestemmingsreserve ‘kapitaalbeslag’ in te voeren.

In de nieuwe nota ‘reserves & voorzieningen’ zullen wij overeenkomstig de wensen van uw raad ook een nieuwe ‘reserve kapitaallasten haven’ opnemen.

Inmiddels hebben wij besloten een bedrag van €916.000 dat in 2022 en 2023 is ontvangen i.v.m. de opvang van Oekraïners in het jaar 2024 vrij te laten vallen. Dat heeft vanzelfsprekend een directe invloed op de omvang van (het rekeningresultaat over 2024 en) de algemene reserve. Over de naar ons oordeel in 2023 te veel ontvangen Algemene Uitkering uit het gemeentefonds (€550.000) hebben wij van het ministerie van BZK nog geen nieuwe informatie weten te verkrijgen. In de 2e bestuursrapportage over 2024 komen wij op deze zaken terug.”

4.6 Verdeling toeristenbelasting

Opbrengst toeristenbelasting	2025	2026	2027	2028
In €				
Toeristenbelasting via logiesverstrekkers	3.046.000	3.100.000	3.158.000	3.128.000
Forensenbelasting	956.000	975.000	994.000	994.000
Watertoeristenbelasting	347.000	354.000	359.000	367.000
Toeristenbelasting 1e dag via Rederij Doeksen	952.000	970.000	987.000	1.009.000
Bruto-opbrengst	**5.301.000**	**5.399.000**	**5.498.000**	**5.498.000**
Inningskosten	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
Netto-opbrengst	**5.261.000**	**5.359.000**	**5.458.000**	**5.458.000**

Product	2025	2026	2027	2028
In €				
APV en Drank- en Horecawetgeving	21.000	21.000	21.000	21.000
Veiligheidsbeleid en openbare orde	150.000	153.000	155.000	158.000
Brandweer en rampenbestrijding	362.000	377.000	391.000	404.000
Ruimtelijke ordening: bestemmingsplannen	137.000	43.000	43.000	43.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	219.000	211.000	211.000	194.000
CNL	81.000	82.000	82.000	82.000
Project Tonnenloods	168.000	168.000	168.000	168.000
Bevordering toerisme, incl. VVV e.d.	239.000	187.000	162.000	162.000
Museum 't Behouden Huys	356.000	360.000	360.000	360.000
Onderhoud wegen en fietspaden	458.000	431.000	431.000	431.000
Opruimen zwerfvuil/straatreiniging	91.000	94.000	97.000	100.000
Exploitatie havens voor toerisme (incl. toiletvoorziening)	207.000	211.000	268.000	401.000
Uitvoering masterplan haven	500.000	500.000	200.000	200.000
Strandbewaking en beheer	290.000	290.000	201.000	201.000
Openbaar bibliotheekwerk	104.000	106.000	106.000	106.000
Bijdrage Oerol en overige evenementen	105.000	90.000	90.000	90.000

Product	2025	2026	2027	2028
Exploitatie bijdrage Optisport NV	283.000	283.000	283.000	283.000
Gemeentelijke website en voorlichting	58.000	133.000	58.000	58.000
Juridische ondersteuning	39.000	39.000	39.000	39.000
Gevonden en verloren voorwerpen	4.000	4.000	4.000	4.000
Toerekening salariskosten ambtelijke organisatie	2.054.000	2.083.000	2.086.000	2.089.000
Saldo	-665.000	-507.000	2.000	-136.000
Totaal aangewend ten behoeve van exploitatie	**5.261.000**	**5.359.000**	**5.458.000**	**5.458.000**

4.7 EMU-saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Gemeente Terschelling (0093)

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	Gemeente
Berichtgevernaam:	Terschelling
Berichtgevernummer:	0093
Jaar:	2025
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU250060093.XLS

	Omschrijving	2024 x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2024, aangevuld met raming resterende periode	2025 x € 1000,- Volgens begroting 2025	2026 x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2026
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-909	405	-57
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	-1	-1.869	10.867
3.	Mutatie voorzieningen	-556	-85	-214
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	32	0	0
5.	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	600	600
Berekend EMU-saldo		**-1.496**	**1.589**	**-11.738**

Ruimte voor uw toelichting

4.8 Begrippenlijst begroting 2025

Afkorting	Verklaring
AB	Algemeen Bestuur
AI	Artificial Intelligence
ALO	Adviseur Lokale Overheid
AOW	Algemene Ouderdomswet
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
BABS	Buitengewoon Ambtenaar van de Burgerlijke Stand
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting Verantwoording
BGT	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BIBOB	Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BRP	Basis Riolerings Plan
BRP	Basis Registratie Personen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDOKE	Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
CO2	Koolstofdioxide
COELO	Centrum voor onderzoek van de economie van lagere overheden
COVID-19	Coronavirus disease 2019
CPI	Consumentenprijsindex
CROW	Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond- water en wegenbouw en de verkeerstechniek
DB	Dagelijks Bestuur
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
EMU saldo	Vorderingssaldo van de totale overheid (Rijksoverheid + decentrale overheden)
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FTE	Fulltime-equivalent
FUMO	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
GTK	Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IVP	Integraal Veiligheidsplan
LIA	Lokale Inclusie Agenda

Afkorting	Verklaring
LTP	Lange Termijn Planning
LV WOZ	Landelijke Voorziening Wet Waardering Onroerende Zaken
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
NRK	Nota Ruimtelijke Kwaliteit
NWF	Noardwest Fryslan
OOT	Openbaar Onderwijs Terschelling
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OR	Ondernemingsraad
OVEF	Openbare Verlichting & Energie Fryslân
OZB	Onroerende zaakbelasting
P&C	Planning en Control
PPS	Publiek Private Samenwerking
RO	Ruimtelijke Ordening
SDF	Sociaal Domein Fryslân
SLA	Service Level Agreement
SSC	Shared Service Center
SSW	Systeemoverzicht Stedelijk Water
SoZaWe	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
SPUK	Specifieke Uitkering
TCV	Terschellinger Campinghouders Vereniging
TLC	Talent Lokaal Centraal
TOF	Terschellinger Ondernemersfonds
TOV	Terschellinger Ondernemers Vereniging
UWV	Uitvoeringinstituut Werknemersverzekeringen
VAST	Vlieland, Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VHRROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing
VMBO	Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet Onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlaten
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
WKB	Wet Kwaliteitsborging
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WRP	Water- en rioleringsprogramma
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WVLBZ	Wet Verlenging Loondoorbetaling bij Ziekte

Afkorting	Verklaring
WW	Werkloosheidswet
ZZP	Zelfstandige zonder personeel